ATHENÆUM

Iulie — Decemvrie 1937. III. 3 — 4

ATHENÆUM

REVISTA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI LICEELOR MILITARE

APARE TRIMESTRIAL

Sub patronajul d-lui GENERAL IOAN S. DEMETRESCU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: *Ministerul Apărării Naţionale, Direcţia Liceelor Militare,* Piaţa Valter Mărăcineanu, Bucureşti I.

Manuscrisele nepublicabile nu se înapoiază.
Redacţia hotărăşte forma şi ordinea articolelor.
D-nii autori şi editurile care doresc recensarea sunt rugaţi a ne trimite publicaţiile în dublu exemplar.

ABONAMENTUL ANUAL	120 lei
PENTRU INSTITUŢII	500 lei
PREŢUL UNUI NUMĂR	30 lei

ANUL III, Nr. 3—4 Iulie—Decemvrie 1937

ATHENÆUM

REVISTĂ DE IDEOLOGIE ŞI ÎNVĂŢĂMÂNT A LICEELOR MILITARE

„ROMÂNIZAREA“ ŞI POLITICA ŞCOLARĂ

Nu se mai poate tăgădui, că, în frământările politice şi sociale din ultimul timp, ideia „românizării" îşi face loc din ce în ce mai cuprinzător. Principial, astăzi, nimeni nu-i mai poate sta împotrivă, chiar dacă ar vrea; de aceea, discuţiile sunt în toiu, nu asupra valabilităţii ideii în sine, ci asupra *metodelor* de realizarea ei. Să recunoaştem că este un progres, chiar numai acceptarea principială a ideii, care, în fond în firea lucrurilor; deci, pe linia bunului simţ, şi anume că, în ţara noastră cu 73% Români, în locurile de conducere şi în cele de importanţă vitală pentru *Stat şi Neam, să fie Români*, de *origine*, nu numai de *cetăţenie*.

Iată-ne deci discutând — adesea cu prea multă larmă, — pentru a cere ceea ce este în firea lucrurilor! Nu ne întrebăm aci: *cui* cerem ceea ce este în firea lucrurilor, şi nici *de ce* am ajuns să socotim ca o mare *izbândă* realizarea acestei cereri; nici: *unde au fost? ce au făcut? şi ce fac Românii? când, în văzul lor, alţii ocupă locurile, pe care abia acum* ar vrea să le ştie ocupate de ei. Nu întrebăm, pentrucă ar fi să răspundem categoric: *noi şi numai noi, cu indolenţa şi cu lipsa noastră de prevedere, suntem vinovaţi de această situaţie!*

Vrem altceva: să căutăm *metodele cele mai bune pentru atingerea scopului urmărit.*

Constatăm că, şi în discuţiile asupra metodelor, nu prea călcăm cu dreptul: sau nesocotim valoarea celor, care ne stau la îndemână, sau propunem altele, care nu depind *acum* numai de noi... Se trece cu vederea în toate cazurile peste faptul că avem în *şcoală, ca instituţie socială*, cea mai puternică *pârghie de dirijare a vieţii sociale şi naţionale;* dar, pentru aceasta, tre-

bue o *anumită politică* şcolară, care să ne apropie de mult dorita *românizare*. Punem deci întrebarea: *Facem această politică şcolară?* Să constatăm faptele.

Vrea să zică, ne văicărim *urbi et orbi*, că foarte multe locuri importante din Stat, sunt ocupate *de neromâni*. Dar noi ştim că, pentru a se ocupa aceste locuri, se cere o anumită pregătire, care se dă de regulă, în şcoalele *secundare şi superioare*.

Dacă voiam ca asemenea locuri să fi fost ocupate de *Români* şi întru cât calea spre ele trece în mod necondiţionat *prin şcoalele secundare şi superioare*, nimic mai firesc, decât să fie îngrijit ca fiii de români să fi participat la şcoalele secundare şi superioare, în numărul necesar şi cu însuşirile corespunzătoare pentru a ocupa locurile, pe care le vreau *românizate*. Aceasta ar fi fost o politică şcolară în acord cu dezideratul *românizării*. Am avut-o? O avem?

Iată ce spun cifrele referitoare la populaţia din gimnazii şi licee, pe câţiva ani în urmă:

Copii înscrişi în şcoalele primare

In	anul:	1932—933,	copii	români	în	licee:	68.192:	adică	3.8 %	din	1.761.016
„	„	1933—934,	„	„	„	„	69.937:	„	3.8 %	„	1.814.494
„	„	1934—935,	„	„	„	„	73 265:	„	3.8 %	„	1.902.146

In acelaşi timp, copiii de neromâni (minoritari) au avut următoarea participare:

Copii neromâni înscrişi în şcoalele primare

In	anul:	1932—933,	copii	neromâni	în	licee:	43.351:	adică	7.9 %	din	56.832
„	„	1933—934,	„	„	„	„	47.239:	„	8.2 %	„	579.189
„	„	1934—935,	„	„	„	„	41.962:	„	7.8 %	„	577.361

Ce rezultă de aci? *Că participarea copiilor Români la gimnazii şi licee, este de două ori mai mică decât a neromânilor*, în raport cu populaţia respectivă din şcoala primară; şi, cum dru-

mul spre şcoalele superioare trece numai prin licee, acelaşi raport de participare se menţine şi în acestea: adică, la învăţământul superior, Românii participă în număr de două ori mai mic decât neromânii, în raport cu masele etnice respective. *Aceasta înseamnă că Românii îşi pregătesc copiii în număr de două ori mai mic decât minoritarii, pentru ocuparea celor mai bune locuri din organizarea noastră socială şi naţională.*

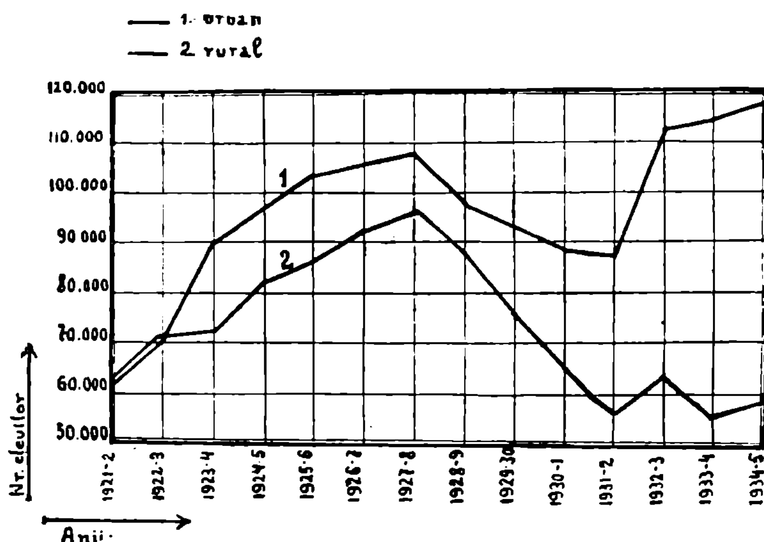
Iată-ne deci depărtaţi de românizare, — şi în viitor vom fi mai mult, — prin politica şcolară de până acum.

Dar să urmăm cu altă întrebare: de ce copiii de români participă la licee în număr de două ori mai mic decât minoritarii? N'au ei înzestrarea intelectuală necesară?

Nicio îndoială, că alta este cauza: *gimnaziile şi liceele din ţara noastră, aproape toate, sunt situate la oraşe:* şi, cum la oraşe sunt şi minoritarii cei mai numeroşi, asta înseamnă *că ei au mai la îndemână şcoalele secundare şi superioare.* Nu aceeaşi e situaţia pentru majoritatea populaţiei româneşti, care locuieşte *la sate.* Românii din mediul rural, trebue să facă sforţări înzecite, spre a-şi susţine copiii la şcoalele secundare, fiindcă sunt aproape toate numai la oraşe.. Temeiul acestei afirmări îl învederează cu prisosinţă cifrele de mai jos:

Anii	COPII DIN MEDIUL URBAN		COPII DIN MEDIUL RURAL	
	Inscrişi în şc. primară	Inscrişi în şcolile secundare	Inscrişi în şc. primară	Inscrişi în şcolile secundare
1921—2	189.931	63.069	1.245.914	63.340
2—3	189.412	70.821	1.181.054	71.693
3—4	194.096	90.439	1.179.011	72.987
4—5	167.018	96.627	1.228.016	83.777
5—6	191.069	102.726	1.345.581	89.170
6—7	192.998	105.396	1.406.338	93.027
7—8	199.167	107.255	1.474.719	99.332
8—9	211.777	99.944	1.575.278	90.214
9—30	231.823	94.999	1.623.960	76.270
1930—1	243.835	80.334	1.730.115	66.732
1—2	259.246	88.754	1.795.037	55.568
2—3	423.143	113.926	1.906.798	62.157
3—4	418.693	115.973	1.974.990	58.846
4—5	422.018	118.614	2.057.426	59.138
Total...	3 534.283	1.357.877	21.724.237	1.043.211

Infăţişată grafic, participarea copiilor din mediul rural, în raport cu cei din mediul urban, la învăţământul secundar, este următoarea:

Se constată *de aci că participarea copiilor din mediul rural la şcoalele secundare de toate categoriile era mai mare decât a celor din mediul urban până în 1923; şi că, de atunci până în prezent, a scăzut vertiginos, până ce a ajuns să fie de zece ori mai mică decât a copiilor din mediul urban*

Altfel spus: *şcoalele noastre secundare funcţionează mai mult pentru orăşeni şi prea puţin pentru fiii sătenilor, care sunt, în majoritate, Români.*

Iată *motive de reflexie serioasă pentru o politică şcolară viitoare, în serviciul ideii de românizare.*

Fără îndoială, această slabă şi descrescândă participare a copiilor din mediul rural la şcoalele secundare explică, în mare parte, pentru ce ridicarea materială şi spirituală a satelor se face aşa de anevoios.

Ea mai explică totodată, de ce la admiterea la şcolile secundare, nu se mai poate face aproape nicio selecţie: aproape toţi candidaţii, care se prezintă la ele, sunt admişi; astfel, în toamna anului 1935, s'au prezentat 10.847 candidaţi (la liceele

de băieţi) şi au fost admişi 9.296, deci aproape toţi — din care foarte mulţi cu media 5 — deci foarte slabi.

Ce ar fi de făcut?

Atât pentru a servi ideea românizării, cât şi pentru a înlesni posibilitatea unei selecţii mai severe la admiterea în şcoalele secundare, ar trebui să promovăm cât mai mulţi copii dotaţi, din mediul rural, spre şcoalele secundare de toate categoriile, până ce numărul lor va ajunge proporţional cu al copiilor minoritari.

Dar prin ce mijloace? Prin cele mai simple, care ne stau la îndemână, chiar sub legile actuale. Iată-le:

1. In primul rând, să se lumineze sătenii asupra intereselor naţionale pe care le prezintă participarea copiilor din mediul rural, în număr cât mai mare, la şcoalele secundare.

2. Invăţătorii satelor, — singurii în măsură să colaboreze direct la rezolvarea acestei probleme,. — să determine pe cât mai mulţi părinţi ai copiilor dotaţi, să-i prezinte în număr cât mai mare — copleşitor de mare pentru minoritari — la examenele de admitere în şcoalele secundare.

3. Să se constitue burse pentru toţi copiii buni din mediul rural, reuşit la şcoalele secundare, să li se organizeze căminuri în oraşele cu şcoale secundare, de către judeţe şi de către Stat. Stat.

In orice caz, „românizare" numai cu văicăreală şi fără o politică şcolară în slujba acestei idei, nu se poate face! Cine crede altfel s'o spună la timp.

IOSIF I. GABREA

INCEPUTURILE ADOLESCENŢEI

— Psihologie şi educaţie —

Către 12 ani — la mai mulţi copii, după această dată la mai puţini, la unii niciodată — organismul încheie lucrul din a doua copilărie (8—12 ani).

Intre această epocă, „vârsta de aur", şi adolescenţă, „vârsta de fer", apare o fază intermediară, necunoscută, neglijată, adeseori. Fază intermediară! Iată un obiectiv interesant pentru psihologi şi educatori. Organismul psiho-fizic intră în prima adolescenţă prin conflicte, lupte. Cu cine? Cu el însuşi, cu mediul cosmic, cu mediul social. Din acest războiu, unii ies biruitori, dar o samă încărcaţi cu răni serioase, alţii mai uşoare. Câţi însă nu rămân înfrânţi, parţial ori total pentru scurtă vreme sau pentru o vieaţă întreagă?

Aţi observat cu atenţie elevii începători din şcoala secundară? Nu dintr'o şcoală model, cum sunt liceele militare, care selecţionează elemente excepţionale? Problema se pune, cum arată elevii obişnuiţi din clasa întâia secundară, candidaţii la adolescenţă în comparaţie cu băieţii din şcoala primară? In a doua copilărie (8—12 ani): „Organismul se desvoltă în modul cel mai armonios: Criza de creştere dela 7 ani, care înregistrează sfârşitul primei dentiţiuni, a trecut. Corpul se desvoltă fără piedici — afară de boli accidentate — şi toată energia sistemului nervos merge la formarea inteligenţii şi a caraterului. La vârsta aceasta, copilul este din multe puncte de vedere iscusit, spriten, ingenios, neastâmpărat, curajos.

„Faza de desvoltare armonioasă pentru corp, a doua copilărie este, şi mai mult încă, o fază de înflorire pentru inteligenţă. Este uimitor de mare deosebirea între ceea ce poate şi învăţa un

băețaș de 7 ani, și suma de cunoștințe strânse și ordonate într'un creer de 12 ani. Dela 8 la 12 ani, copilul este în vârsta de aur a desvoltării sale. Corpul și spiritul vibrând de sevă poartă flori și fructe. (Adolphe Ferrière, Educația în familie, traducere de Maria Dobre).

După ce ne-am amintit de câteva aspecte din a doua copilărie, din vârstă de aur, repetăm întrebarea: Cum arată acuma candidații la poarta adolescenții? Pe o bună parte din ei îi vedem bătând vara la poarta școlilor secundare. Ce înfățișare au? In general voioși, zburdalnici. Totuși la unii observăm în ochi ceva nepotrivit, cu etatea lor, cu mica statură. Anume ce remarcăm? Priviri serioase, griji, preocupări de oameni maturi.

Alții te surprind prin paloarea feții. Iată un contrast izbitor cu chipul sănătos al părinților. La acești copii nu mai vezi echilibrul, calmul, liniștea primii copilării. Sunt cuprinși de griji, de oameni bătrâni și unii, — fapt surprinzător, neașteptat, — vorbesc ca niște oameni bătrâni. Au intrat prematuri în lupta vieții. Când? Tocmai în timpul în care organismul începe să fie hărțuit, slăbit de crize din cauza părăsirii unei epoci, copilăria, și intrarea în altă fază, începutul adolescenței. Am cunoscut adesea o samă din acești copii. Te surprind unii, prin cunoștințele lor. Dela 12 ani, îți fac impresia că au minte și învățătură ca niște tineri de 16 ani. „Copii minunați, plin de talent geniali chiar"... Așa ar fi! Și ce bine ar fi să fie așa dacă.... Dacă n'ai vedea la unii figuri palide, ostenite, epuizate, ochi triști, când și când muiați în lacrimi; iar sub fiecare ochi o dungă neagră, cernită. Iată început de dramă. S'a dus vigoarea copilăriei. Ca și frunzele de toamnă, acești copii caută să se aline de cel dintâiu sprijin. Unii îți fac impresia, că vor să cadă, așa cum cad toamna frunzele de pe crenguțele lor... Copiii îmbătrâniți, de oameni ambițioși, părinții lor, care vor să realizeze prin copiii ceea ce n'au putut ei să facă în viață. Iată un exemplu de mișcare de compensație Frumos ar fi, dacă nu s'ar face pe spinarea acestor trupușoare ostenite, veștede înainte de vreme. Dacă părinții și pedagogii ar cunoaște începuturile adolescenței, n'ar impune acestor copii gingași sarcini peste puterile lor.

De o lună de zile un elev distins, unul din cei mai buni, poartă lacrimi în ochi. Nu-i bolnav, are biruinți frumoase în școală. Ce-i folosesc toate acestea? Fața lui e plânsă. Cearcănele negre de subt ochi, mărturisesc că acest elev duce o luptă grea... Și ca el

e altul, şi alţii la rând. Lucru ciudat! Tocmai aceşti copii superiori, eminenţi, foarte talentaţi la carte, cu o purtare exemplară, suportă greu această trecere dela copilărie la adolescenţă. Pentru unii, începutul adolescenţei înseamnă melancolie, durere amară. Natura şi societatea le impun lupte grele cu siguranţe prea grele pentru puterele lor. Un mare scriitor: C. F. Romus observă acest fapt paradoxal, că cu cât oamenii maturi duc o vieaţă de mai mare trândăvie, cu atât impun copiilor o muncă mai mare. Alt. exemplu de mişcare de compensaţie... Diabolică compensaţie! In acest războiu nedrept între candidaţii la adolescenţă şi mediul social şi cosmic, avem numeroase victime. In fruntea erorilor, ca şi la războiul adevărat, cad elementele distinse; iar cei biruitori se aleg cu răni adânci pe care le poartă unii vreme îndelungată, alţii toată vieaţa. Un elev mediocru suportă mai uşor nedreptate, jignirea. De pildă, e fericit când ia o notă de trecere, nu bagă în seamă anumite ofense. Pe când elevul superior e rănit la cea mai uşoară atingere. Anumite răni crează complexe sufleteşti, un fel de cancere morale care îi infectează trupul şi sufletul pentru o bună bucată de vreme.

Câţi pedagogi îşi dau osteneală să vadă, dacă în primele luni de şcoală (eptemvrie—Decemvrie), elevii din şcoala secundară au evoluat normal? Inainte de Crăciun se întreabă părinţii cu gripă de viitorul lor, dacă copii au luat note suficiente la toate materiile. Dar câţi părinţi şi câţi profesori îşi pun această întrebare: Câţi elevi arată surmenaţi, epuizaţi, stânşi latrup şi la suflet? La ce folosesc cunoştinţele căpătate, în primele trei luni dela începutul adolescenţei, când şcoala le-a răuit şaşa de mult din vigoarea trupului şi din sprinteneala sufletului. Notăm că în această fază intermediară unii elevi, chiar cei care trăesc în internate bine gospodărite, pierd din greutate şi din calitatea sângelui. Acuma se pune temelia maladiilor grele care izbucnesc mai târziu. In fruntea acestor boli sociale stă tuberculoza.

Numărul adolescenţilor bolnavi de tuberculoză este înspăimântător. Iată ce-mi scrie un coleg: „La noi în şcoală, cad loviţi, loviţi de tuberculoză, în fiecare clasă dela 1—3 elevi". „i auzit" mă'ntreabă profesorul cu milă pentru adolscenţii care organizează sub ochii noştri şi adesea în indiferenţa rece a sufletului nostru". Vai de vremea când noi profesorii vom fi judecaţi pentru această indiferenţă. Ce fărădelege mai mare decât aceasta? Să nu reacţionezi, când la picioarele tale cad, fără

ajutor, acești copii în floarea vieții... Agonizează și mor adolescenții, iată una din realitățile școlii de azi.

Faptele despre care vorbește colegul meu nu sunt o excepție! Ce-ar trebui să facem? Deocamdată, înaintea Crăciunului, ar trebui să studiem cu cea mai mare atenție, dacă elevii au evoluat normal și mai ales cât a câștigat și cât a pierdut fiecare în greutate și vin la rând și alte întrebări: Câți din ei suferă de anemie sau de alte boli? Și n'ar fi rău să examinăm în același timp și sănătatea profesorilor. Te cutremuri când îi vezi ieșind dela școală, după trei ceasuri de muncă... Mai ales pe cei tineri, rău hrăniți, rău îmbrăcați, fiindcă sunt așa de rău salarizați; la o muncă de salahor li se dă salar de mizerie. Dar pe când profesorii se pot apăra, pentrucă sunt oameni intrați în maturitatea vieții, elevii rămân fără apărare de cele mai multe ori. De aceea ei trebue să stea în centrul preocupărilor noastre.

Cum am mai spus boala, moartea, lovește pe mulți începând cu cei mai aleși. Statisticile ne arată că mortalitatea infantilă ia proporții teribile. O primejdie tot atât de mare e mortalitatea adolescentă. O samă din cei rămași nerăpiți de moarte, intră în vieață slăbiți fără avânt. Nu sufere o bună parte din tineretul nostru de „Sentimentul de inferioritate"? O pluralitate de cauze sociale duc la această maladie. O bună parte de vină are și școala. Iată ce ne spune în această chestiune marele psiholog, educator Dr. Ed. Claparède, Profesor la Universitatea din Geneva. „Ah! Școala! Armă măreață, fără îndoială, în mâna progresului. Dar, cuțit cu două tăișuri... Amărăciunile din anii de școală otrăvesc câteodată vieața întreagă.

Colegiul orașului meu natal, a scris Edouard Rod, era masiv și trist. Acolo, pe nedrept, am fost pedepsit de două ori; acolo am fost brutalizat de camarazii mei; acolo am cunoscut mâniile stăpânite și indignările înăbușite... Vai! primele impresii ne formează pentru totdeauna! Aceste impresii dau tonul întregii noastre vieți, ele ne pot face pentru totdeauna incapabili de fericire. Din cauza acestei blestemate școli, din cauza durerilor de copil, pe care le-am simțit, tot așa de adânc ca și durerile mele de adult, n'ași vrea să mai trăiesc copilăria mea.

„In chip general, a cere dela un copil mai mult decât e capabil să dea, înseamnă a-l predispune la sentimentul de inferioritate, căci îl condamnăm pentru totdeauna să nu obție un rezul-

tat satisfăcător, să nu recolteze niciodată rodul silinţelor sale. Astfel nu numai că nu mulţumeşte pe alţii, dar, ceea ce e mai grav, nu se mulţumeşte pe el însuşi. Şi iată că se înrădăcinează pentru totdeauna şi to mai adânc în sufletul său ideea că este inferior nivelului normal".

Şi dacă în Elveţia, în ţara şcolilor se prezintă şcoala aşa... Ce să mai zicem de alte ţări? e cuvine deci să fim atenţi. Dorim cu toţii organizarea vieţii naţionale, regenerareae naţiei prin şcoală. Dar, dacă nu dăm cea mai mare atenţie şcolii, şcoala în loc să aducă regenerare poate contribui şi ea la degenerarea unui neam.

Vieaţa elevului, în această fază interemediară între copilărie şi adolescenţă, e pentru unii şcolari o adevărată dramă. Momente interesante din această dramă ne dă un mare scriitor francez Fraçois Mauriac „Jamais je n'eus, comme dans ces premières années, le goût de la solitude. La promiscuité du collège, à dix ans, me faisait souffrir au point que je me souviens d'être resté enfermé une heure dans les effroyables latrines, pour cela seulement que j'y étais seul.

Tout m'atteignait, me blessait: terreur des maîtres, angoisse à cause des leçons mal sues, des compositions, des examens: impuissance à vivre loin de ce que j'amais, séparé, fût-ce pour un seul jour, de ma mère...".

Citâm din acelaşi autor din alt loc: „Tout ce qu'accomplissait les autres: jeux, sports, me semblait dépasser infiniment mes forces. Comment vivre dans cette cohue? es disputes violentes de la récréation préfiguraient pour moi une vie où je me voyais déjà bousculé, piétiné, vaincu".

Acum ne închipuim câtă delicateţă sufletească ne trebue nouă profesorilor pentru a înţelege asemenea suflete gingaşe. A le înţelege pentru a le da ajutor în această luptă, intrarea în adolescenţă, vârsta de fier pentru cei mulţi. Iată de ce în această epocă, mai ales, copiii au nevoie de profesori inobilaţi de sufletul de mamă. Elevii afirmă acest principiu, prin dragostea lor nesfârşită, dragoste sfântă pentru mamă. Un copil de 7 ani, după ce s'a rugat la icoana Maicii Domnului a pus această întrebare mamei: „Mamă nu ieşti şi tu sfântă ca Maica Domunului? N'ar trebui să mă rog şi la tine seara, aşa cum mă rog la Maica Domnului şi să-ţi zic şi ţie Maică Sfântă?" Mama rămâne surprinsă

de această întâmplare. „Eu nu merit să fiu numită sfântă. „Cum nu meriți, răspunde copilașul, când de dimineață până seară muncești pentru mine și pentru frații mei și pentru tata și pentru servitoarea?" Un distins educator îmi spune că un elev din clasa întâia a vrut să fugă din internat din cauză că îi era dor de mama. Tatăl este chemat la școală, ca să-și ia copilul acasă. A fost o scenă puternică între copil și tatăl lui. Copilul afirma, prin șiroi de lacrimi, că nu mai vrea să stee în internat, unde toate-s bune dar, lipsește mama. Acest copil acuma a crescut mare, e adolscent și șef în clasa lui.

Din aceste fapte confirmate de cuvântul pedagogilor autorizați rezultă că rolul educatorului în vârsta intermediară, când vârsta de aur, lunecă în vârsta de fier, rolul educatorului, repetam, e hotărîtor. Formula e vagă evident ca cele mai multe formule pedagogice. Noțiunea de educație pentru această fază se va lămuri în cursul studiului nostru. Deocamdată afirmăm că de 12 ani începutul adolscenții, educația colectivă trebue întregită cu educație individuală.

Educație individuală! Iată o chestiune nouă impusă mai întâiu de structura sufletului adolescent. In tot cursul adolscenței (12—20 ani), și mai ales la începutul adolescenței, fiecare elev poartă cu dânsul o problemă „sui generis". Fiecare caz trebue studiat în parte cu atenția cerută de structura sufletului adolescent, suflet înțeles în ansamblu și în cele mai delicte nuanțe. Educația cere atât lucrul de ansamblu, cât și lucrul de detaliu, mai ales în faza amintită. In asemenea fază, în faza adolescenței, când ceasuri întregi de lecții dela catedră, lecții pentru clasa întreagă, rămân adesea inutile, câteva minute de educație individuală sunt hotărîtoare pentru mântuirea adolescentului.

Fără această educație individuală bine organizată în cele mai mici detalii, pentru toți adolescenții (12—20 ani) elevii de curs secundar nu pot evolua normal. Vom vedea mai târziu câte drame individuale și tragedii sociale rezultă dintr'o evoluție anormală. Avem adeseori cazuri de energie înăbușite la unii, înăbușire cu atâtea urmări patologice, pe de altă parte energii risipite cu atâta pagubă socială. ă nu înăbușim energia adolescentă, să nu risipim această energie, iată principii care nu trebuesc utitate. Chiar adolescenții hărăziți de natură și ajutați de norocul familiei ca să aducă contribuții însemnate în cultura

neamului, chiar şi aceştia nu se vor putea realiza decât parţial, fragmentar, inarmonic dacă în cursul adolscenţii începând chiar dela începutul ei, nu vor fi înţeleşi şi ajutaţi de profesori bine îndrumaţi în tehnica educaţiei individuale. Creaţiunile acestor adolescenţi vor fi fragmentare şi lipsite de armonie, de seninătate, fiind produsul unor suflete jignite, rănite ori înăbuşite chiar dela începutul intrării în faza adolescentă. Intrarea în adolescenţă este prin urmare o dată hotărîtoare atât pentru destinul individului, cât şi pentru viitorul cultural al unui popor. Interesele educaţiei ca şi marele interese naţionale, cer să dăm cel mai mare ajutor adolescenţilor, chiar dela intrarea lor în vârsta de fier.

Educatorul adevărat nu trebue să aştepte strigătul de durere al adolscentului, în luptă cu valurile de armă din vârsta de fier. Acela e profesor care citeşte nu numai cărţi de pedagogie, ci mai ales în paginile sufletului tineresc. Nu-i dat oricui fireşte, să citească în cartea naturii psihice, tocmai în această epocă bogată în delicateţă gingaşă. Unii adolescenţi refuză chiar să-şi deschidă sufletul în această fază. Dacă copilul îşi dărueşte sufletul oricui, adolescentul e mult mai pretenţios. Nu stă de vorbă cu oricine. De aceea educatorul adolescenţei va fi un om de o rară distincţie spirituală, împodobit cu „virtutea genială", care se numeşte iubirea de tineri. Altă greutate vine din faptul că la începutul adolescenţei băieţii sunt lipsiţi de unelte de exprimare. Chiar dacă ar vrea să-şi mărturisească sufletul, şi chiar dacă ar găsi un educator, dublat de sufletul unui preot duhovnic, aceşti elevi sunt lipsiţi, la început, de mijloacele de expresiune. Dacă ar avea ei „inima pe limbă", câte fapte n'am afla noi din lupta adolescentului cu el însuşi şi cu mediul ambiant?

Educaţia individuală trebue drept aceea organizată cu cea mai mare atenţiune. Evident vom ţine seamă nu numai de structura generală a adolescenţei, (12—20 ani), ci vom da cea mai mare atenţie structurii fiecărei etape, în general fiecărei clase din şcoala secundară. In cadrul fiecărei clase, vom avea o atenţie respectoasă, pentru structura fiecărui elev. Urmărind acest principiu, adolescenţii îşi vor mărturisi sufletul. Iată un fel de mărturisire laică. Pe temeiul acestor mărturisi, educatorul îi va cunoaşte. Aceste fragmente de spovedanie sunt îndrumări preţi-

oase pentru educația individuală. Pe temeiul acestor spovedanii, vom alcătui psihologia; pe baza acestei psihologii vom construi educația tineretului adolescent.

Mărturisiri adolescente! Iată pagini vii rupte din carnetul sufletului adolescent, iată aspecte interesante din energia tinerească. Aceste rânduri, fragmente din marea mărturisire, cântarea adolescenții, vor trece în carnetul profesorului. Ce moment solemn pentru educatorul adevărat să stea în momentele de odihnă de vorbă cu elevii săi prin intermediul acestor mărturisiri! Atunci va descoperi el ce forme elegante de energie se găsesc în sufletul acestor copii! Și mai ales, va înțelege în faza intermediară între copilărie și adolescență, ca și în tot timpul adolescenței, că cea dintâiu datorie a sa este să-și cunoască elevii. Să-i cunoască pentru a-i înțelege, să-i înțeleagă, pentru a-i ajuta în desvoltarea lor. Din această acțiune educativă se va stabili între profesori și elevi adevărata „iubire pedagogică".

Mărturisirile orale, temeiul unei bune cunoașteri vor lua loc nu numai în carnetul profesorului, dar și într'un caiet special, carnetul personal al elevului adolescent. Aceste mărturisiri libere vor alcătui începutul compoziției libere, compoziție orală și compoziție scrisă. Iată începutul de activitate liberă spontană, creatoare! Iată începuturi, care încep cu începuturile adolescenței. Pe temeiul acestor mărturisiri, „fragmente dintr'o mare confesiune", vom construi psihologia și educarea adolscentului.

Dau școlile noastre secundare atenție specială acestor mărturisiri? Da? ori: Nu? Câți din profesorii secundari găsesc timp și drag pentru a asculta aceste mărturisiri? Altă? chestiune: Ne dăm noi seama că din aceste mărturisiri se desprinde compoziția liberă? Compjoziție care începe cu experiența personală a elevului? Câte școli secundare au introdus carnetul sufletului? Și câți profesori au însemnat în carnetul lor personal date despre manifestările specifice fiecărui elev. E greu de răspuns, firește la această întrebare.

Totuși ca o mângâiere, mângâiere care salvează în parte prestigiul școlilor secundare, avem ici și colo începuturi frumoase. Iată de pildă în liceele militare, se dă atenție atât educației individuale, cât și carnetelor personale, alcătuite direct sub conducerea ofițerilor diriginți și a profesorilor de educație morală. Exemplele acestea ar trebui să cucerească toate școlile

secundare. Adolescenţii din toate şcolile noastre ar trebui să se bucure de atenţia pedagogică acordată elevilor din liceele militare. Ne bucură faptul, că în aceste şcoli tinerii adolescenţi se bucură de un tratament la nivelul celor mai bune şcoli din apus; totuşi cerem pentru cele mai multe şcoli acelaşi tratament certu de delicateţa problemei, cum şi de marele interese naţionale.

DR. C. MUREŞANU

Iaşi, 9 Decemvrie 1937.

FRÀ GIROLAMO SAVONAROLA

(Profetul desarmat al renaşterii florentine)

Un călător florentin din Evul Mediu, dacă ar fi avut putinţa să revie în aceeaşi Florenţă în timpul Renaşterii, mai ales spre sfârşitul secolului al XV-lea, ar fi rămas oarecum uluit. Sosea tocmai în epoca de „tragedie italiană" dintre anii 1494 şi 1534, epocă în care regele creştin Carol al VIII-lea al Franţei, intră în Italia şi se plimbă cu armata sa prin toate Statele italiene, fără a întâmpina vreo rezistenţă; sosea într'un Stat de factură modernă, Florenţa fiind primul Stat modern de după Evul Mediu şi cu o vieaţă asemănătoare celei de astăzi. Ar fi găsit bineînţeles multe lucruri asemănătoare şi celor petrecute în Evul Mediu, vieaţa fiind în esenţa ei o continuitate.

Legenda, că acum, în timpul Renaşterii, s'a găsit în mormântul unei fete romane o candelă arzând mereu, prin urmare flacăra aceasta a luminat în tot timpul Evului Mediu, înseamnă că Evul Mediu nu a fost un întunerec, ci pe lângă caracteristica lui — vieaţa religioasă — a fost şi o punte, chiar de aur, peste care cultura vechilor Romani şi Greci a trecut spre omul acesta nou, acest „uomo singolare" al Renaşterii.

Pentru a ne da repede seama de vieaţa ce se ducea în această vreme, este destul să pătrundem în „Casa din Via Larga", azi palatul Riccardi, vila marei familii de Medici, care a stăpânit Florenţa peste 100 ani şi să privim prin ferestrele acestei case, să asistăm la petrecerile organizate aci, sau să cercetăm biblioteca vastă a Medicilor, plină de volume adunate de către umanişitii italieni de prin toate părţile lumii: Germania, Franţa, Anglia, Grecia sau Turcia.

Se va vedea că omul Renaşterii, descătuşat de austera vieaţă a Evului Mediu, aleargă cu o sete nemărginită după lucruri noi, după vieaţa liberă, acel dor de vieaţă „in integrum", care creează individualismul vremurilor noi.

„Omul acum, după cum spunea Leonardo da Vinci, poate toate din propria lui putere". Sau cum mai bine arată această libertate Pic della Mirandola: „Dumnezeu a zis omului: Te-am aşezat în mijlocul lumii; nici fiinţă cerească, nici pământească. Poţi să degenerezi până la animal şi să te ridici până la mine după propria ta alegere".

Graţie acestei desăvârşite libertăţi, omul — humanitas — caută *să se manifeste sub toate laturile posibile:* muzică, pictură, literatură, arhitectură, filosofie şi dragoste. Toate acestea însă, după calapodul antichităţii. Dar antichitatea aceasta, după cum arată Iacob Burckhardt, „a turburat moralitatea, fără însă a da în acelaşi timp propria ei moralitate".

Cu toată setea după acea „virtù" ce o predica mereu Niccolò Machiavelli, omul Renaşterii trăieşte din plin vieaţa pământului acestuia.

Fişa individuală a primirii în serviciu nu mai era puterea de asceză, de vieaţă intensă sufletească şi creştină a Evului Mediu, ci frumuseţea şi puterea fizică.

Benvenuto Cellini e primit la curtea papală, numai după ce se spune de către unul din anturajul Papei: „Fizionomia agreabilă a acestui tânăr şi frumoasele proporţii ale corpului său, îmi garantează despre deplina realizare a promisiunilor sale şi chiar mai mult". Se manifestă aşa dar, un cult al cărnii.

Acelaşi „Tatăl nostru" al chefliilor din Evul Mediu se cântă acum, poate ceva mai mult, prin cârciumile Florenţei: Pater noster qui es in Scyphis, sanctificetur vinum istud, adveniat Bacchi potus, fiat tempestas tua sicut in vino et in taberna ...., etc. ...... Sau se cântă cu atâta entuziasm, de fete şi băieţi, versurile magnificului Lorenzo dei Medici, prin care se arată frumuseţea vieţii acesteia atât de scurtă:

Quant'é bella giovinezza,
Che si fugge tuttavia!
Chi vuol esser lieto sia:
Di doman non c'é certezza.

Femeia în Renaştere se bucură şi ea de o deplină libertate. In loc să meargă la mânăstire ca în Evul Mediu, studiază ca şi bărbaţii; ia parte la diferitele lecturi ce se făceau cu ocazia întrunirilor din diferitele vile dela ţară; se interesează mult de poezie. Era însă, o mică restricţie: domnişoarele nu aveau voie să ia parte la asemenea întruniri. O caracteristică a vieţii feminine o forma aşa zisa „femeia curtezană". Aceste curtezane făceau parte din societatea aleasă. Trebuiau să fie frumoase, spirite fine şi cu predilecţie pentru poezie şi muzică. Dragostea, se înţelege că ocupa loc de frunte.

Este destul să ascultăm numai câteva fragmente din scrisorile dintre cei doi prieteni: Francesco Vettori, care e la curtea papală din Roma şi Niccolò Machiavelli, care, scăpat din închisoare, trăieşte la ţară, în căsuţa sa din San Casciano, lângă Florenţa. Răspunde Vettori lui Machiavelli, cu privire şi la vreo slujbă, ceva: ...... căci voiu putea atunci obţine voia de a veni încoace şi vom vedea dacă, intrigând cât vom putea, vom izbuti la ceva; şi dacă nu izbutim, ne rămâne totuşi una fanciulla, care mi-e vecină, să ne trecem vremea cu dânsa".

Intr'altă scrisoare, după ce arată — tot Vettori — cu ce se ocupă toată ziua, după ce arată că seara consultă scriitorii romani, pe un Tit Liviu, Salustiu, Suetoniu şi alţii şi că sărbătoarea ascultă liturghia, pe care nu o lasă la o parte ca Niccolò, continuă: „Ai să mă întrebi dacă am vreo cortigiana. Iţi răspund, că la început, când am venit, am avut, cum ţi-am scris; mai târziu, speriat de aerul vremii, — probabil că-i venise familia la Roma — m'am oprit. Totuşi, una s'a obişnuit aşa de bine, încât vine singură deseori: e destul de frumoasă şi plăcută la vorbă. Mai am aci, deşi locuiesc singuratic, o vecină care nu ţi-ar displăcea: deşi e de neam nobil, tot face câte o afacere".

„Niccolò mio, la această vieaţă te poftesc".

Iar la o scrisoare, în care îl întreba pe Machiavelli, ca unul ce pune patimă în asemenea ocazii, ce să facă, căci a întâlnit o fată „înaltă, bine prinsă, mai mult grasă decât slabă, graţioasă, fermecătoare, fără ape sau dresuri pe obraz", Niccolò Machiavelli îi răspunde: „Să urmezi amorul totuş habenis; plăcerea de azi n'o mai găseşti mâine; dacă lucrul stă aşa, te invidiez mai mult decât pe regele Angliei". Şi termină răspunsul cu sfatul lui Bocaccio: „Mai bine să faci şi să te că-

ieşti, decât să nu faci şi să te căieşti". La toate aceste mici plăceri, câte nu se petreceau, Ramiro Ortiz găseşte o părintească apreciere: „Copiii de treabă în fond, plini de poezie şi de ideal, cărora le plac puţin cam prea mult sărutările frumoaselor guri".

Vieaţa aceasta de a-ţi permite orice, cuprinde şi biserica. Călugării se căsătoresc cu călugăriţele; ba, acestea erau aspru pedepsite, dacă s'ar fi căsătorit şi cu laicii. Până la decadenţă, nu e nicio distanţă. Papii înşăşi devin exponentul acestei decadenţe.

Un Nicolae al V-lea, începând cu 1447, Sixt al IV-lea, Inocenţiu al VIII-lea, întreprind o enervantă operă de corupţie, pentru a aduna o cât mai mare avere, a-şi pune rudele în fruntea Statelor italiene, sau chiar să creeze noi State pentru diferiţi nepoţi.

Cu Papa Alexandru al VI-lea, Borgia, care stăpâneşte tocmai în epoca noastră, 1492—1503, decadenţa în biserică ajunge apogeul. Având alături pe fiul său Cezar Borgia, prin toate mijloacele, fără niciun scrupul de conştiinţă, caută să stăpânească toate Statele italiene. Ambiţii, plăceri, simonie, jaf. Când un călugăr a îndrăznit să predice la Roma despre simonie, a doua zi a fost găsit în chilie, străpuns de un pumnal. Când acest Papă este găsit jefuind pe Cardinalul Michiel, otrăvit, spre a-i lua banii, în loc să se teamă, se plânge că a găsit numai 23.832 galbeni. Lumea din oraş vorbea însă de 100.000 galbeni.

Pe lângă această decadenţă morală, individualismul mai apare şi sub forma a o serie întreagă de mici tirani, alături de conducătorii de State mai mari. Aceşti tirani, condotieri, fie că luptau pentru independenţă, dorind să pună mâna pe conducere, fie că se angajeau cu banda lor de luptători în serviciul vreunui conducător mai mare de Stat. Şi cum ne aflăm într'o epocă de pasionată cercetare şi căutare de cărţi, fiecare tiran îşi avea şi casa cu biblioteca sa. Asemenea mici tirani, găsim în Milan, casa Sforza; Malatesta de Rimini; Bentivoglio de Bologna.

Toate cetăţile italiene se luptau şi se sfâşiau între ele pentru supremaţie. Alături de Veneţia, Florenţa ajunge şi ea la independenţă şi chiar centrul mişcării Renaşterii. Ea devine „Oraşul mişcării, al speranţei şi aspiraţiunilor individuale", cum spune cercetătorul profund al Renaşterii, Burckhardt.

Familia, care ridică Florența printr'o conducere și de tiran, dar și democratic, este aceea de Medici.

Urmând testamentul bătrânului Giuliano, de a păstra belsugul lăsat moștenire și de a cinsti onorurile date de republică, Cosimo dei Medici, burghez florentin, bogat, inteligent, devine primul cetățean, primul bancher și prin acestea, conducătorul Florenței. Om, care știind să mănuiască banii, înțelege să conducă și republica, bazat numai pe realități. „Nu cu Tatăl nostru se conduc oamenii", spunea el. „E destul să dai câțiva coți de postav roșu și poți să faci cetățeni noi și oameni de treabă". Pornea deci acest Medici dela negustoria și banca lui. Printre astea, căuta să fie și în spiritul Renașterii. Retras la țară, în zilele libere, adesea scria lui Marsilio Ficino: „Venii iar în vila dela Carregi, nu pentru a-mi cultiva pământul, ci mai mult sufletul. Astfel încât fii bun, Messer Marsilio al meu, și vino să stai cu noi, cât poți mai curând și adu cu d-ta acea carte a lui Platon al nostru, care tratează despre supremul bine, fiindcă vreau să știi, că nu e lucru pe care eu să-l doresc mai cu căldură decât să cunosc, care e calea ce spre fericire ne îndreaptă și ne călăuzește. Vino, dar nu veni fără liră".

După moartea lui, — are moarte de filosof, — vine nepotul său, Lorenzo dei Medici, magnificul. Acesta părăsește banca ce o conducea bătrânul Cosimo. El conduce mai departe republica în spiritul vremii. Se dedică vieții Renașterii: studiu, poezie, muzică, excursii și dragoste. Casa era deschisă la toți. Cu o pelerină mare pe umeri, da audiențe în curtea casei. Este o fire voluntară. După cum spune istoricul florentin, Francesco Guicciardini, este „un tiran bun și plăcut". Dă serbări poporului, unde se cântă muzica și versurile lui. Intră în politica mare a Statelor italiene, devenind astfel un factor de seamă, un fel de „ac al balanței".

In 1492, Magnificul moare. Și poporul începuse să se cam sature de Medici. Urmașul lui Lorenzo, Pietro dei Medici, slab, lipsit de energia înaintașilor, pune capăt marei case.

In acest timp, rivalitățile, certurile și in intrigile dintre Statele italiene, se întăresc tot mai mult. Papa este chiar animatorul, mai ales că acum, în 1492, se urcă pe tronul pontifical Alexandru al VI-lea, Borgia.

Lodovico Moro al Milanului, din interes egoist, chiamă pe regele francez Carol al VIII-lea, să intre cu armata sa în Italia,

pentru a face linişte. Poporul florentin, sătul de stăpânirea Medicilor, vrea libertatea. Armata franceză este aşteptată peste tot ca o eliberatoare, fiecare tiran, voind să tragă un folos din aceasta.

In aceste împrejurări, poporul, care nu ştia de cine să mai asculte, îşi îndreaptă ochii spre cer. O serie de călugări dominicani şi franciscani încep a predica, arătând că toate necazurile, luptele şi duşmanul care-i gata să intre în ţară, nu vin decât din cauza corupţiei, această „coruttella", care stăpâneşte vieaţa. Lumea începe să alerge către biserici.

Iată că într'o bună zi, în biserica Maria del Fiore din Florenţa, urcă scara amvonului un călugăr cu haina neagră şi albă a ordinului Dominicanilor, întinde dreapta către crucifix şi aruncă o privire de foc peste mulţimea care aştepta. Deodată se face o tăcere profundă; mii de ochi se îndreaptă către acest călugăr, care-i stăpâneşte cu o putere neobişnuită. Predica începe cu sunete de trăsnet: „Iată că aduc apele pe pământ! Priviţi că vine ploaia cu foc şi lavă! O, Italie, turburări după turburări vor veni. Grozăvia războiului după a foametei; ciuma după războiu. Nu vor fi destui vii ca să îngroape pe cei morţi! O, Florenţa! O, Roma! O, Italia! Timpul cântecelor şi al sărbătorilor a trecut! Milă, milostivire Doamne! O, sărmanul meu popor! O, Florenţă!"

„Orga sună prelung; parcă întăreşte groaza".

Un suspin din popor se ridică spre cer: mizericordia, mizericordia.

Leonardo da Vinci, aflat printre ascultători, încearcă să facă schiţa călugărului predicator. Sub groaza apocaliptică a ameninţărilor se sperie şi el de chipul ieşit pe hârtie.

Acest călugăr era Frà Girolamo Savonarola.

Născut în 1452, în Ferrara, de familie de oameni credincioşi şi cu pregătire culturală, Girolamo studiază filosofia aristotelică şi teologia lui Toma d'Aquino. Se zice că din cauza unei „donna" care i-a refuzat cererea în căsătorie, a intrat în mânăstirea Sf. Dominic, unde dela început se impunea.

Mâhnit de ceea ce vede că se petrece sub ochii lui şi îndurerat că poporul italian este lăsat în părăsire, fiecare dintre conducători interesându-se numai de el şi de ai săi, îşi ia singur asupră-şi eroica misiune de a îndruma vieaţa laică şi bisericească pe un nou drum, drumul moralei creştine, după cum îi

scrie tatălui său: „Nu puteam suferi marea răutate a popoarelor orbite ale Italiei și cu atât mai mult când vedeam că virtuțile sunt stinse și patiuile trezite. Aceasta era cea mai mare suferință ce o puteam avea în lumea aceasta".

Și astfel începe a predica prin diferitele cetăți italiene. La început mergea destul de greu, el neposedând arta de a vorbi. Avea și mari dușmani printre călugării franciscani, care mânuiau cuvântul cu o deosebită finețe și iscusință.

După multe și dureroase înfrângeri, ajunge să captiveze poporul. In 1490 intră în Florența, când ține la mânăstirea San Marco o predică, ce înspăimântă prin profețiile ei. „Eu aș dori să mă odihnesc și nu aflu loc. Aș dori să stau liniștit și nu pot să nu vorbesc, pentrucă cuvântul lui Dumnezeu este în inima mea ca un foc, pe care dacă nu-l scot afară, îmi arde înăuntru măduva și oasele".

Tot poporul aleargă spre el. Cuvintele lui sunt fulgere din cer. Atacă fără nicio crușare pe toți potentații vremii. Când Lorenzo dei Medici, Magnificul, îl chiamă să-i administreze Sf. Comunicătură, fiind pe patul de moarte în 1492, Savonarola, pentru a veni, îi pune două condițiuni: Să restituie averea și să redea libertatea Florenței. Prima condițiune o acceptă; pe a doua nu poate s'o primească. Savonarola îi refuză comunicătura.

Incepe apoi lupta pentru reorganizarea mânăstirilor și a întregii biserici. Ascet și sever cu vieața, predica lui este viziune apocaliptică. Anunță coborîrea unei armate: „Vremea se apropie. Un om va năvăli peste toată Italia în câteva săptămâni, fără să tragă sabia. Va trece munții, ca altădată Cyrus și cetățile întărite vor pica înaintea lui".

Nu mult după aceasta, Carol al VIII-lea, intră cu armata în Italia și trece prin toate Statele italiene fără nicio opunere. La împlinirea acestei profeții, tot poporul florentin îl urmează pe profet cu toată încrederea. Ultimul Medici este alungat. Florența este în mâinile lui Girolamo Savonarola. Trimis de țara sa înaintea lui Carol al VIII-lea, pentru a-l ruga să cruțe republica, Savonarola îl amenință pe regele creștin cu urgia lui Dumnezeu, „de nu-și va ține cuvântul jurat pe evanghelie, că va lăsa libere cetățile Florenței". Carol intră apoi în Roma, unde tratează cu Papa Alexandru al VI-lea, după care se îndreaptă spre Neapole.

Veneţienii pun atunci la cale o ligă formată din împăratul Maximilian al Germaniei, regele Spaniei, Lodovico Sforza al Milanului şi Papa. Carol obosit şi sătul de această expediţie, se întoarce în Franţa.

Girolamo Savonarola, stăpân acum în Florenţa, vrea să facă din ea „un Stat creştin model, o teocraţie". Mânăstirea San Marco, unde Savonarola e stareţ, devine centrul întregii vieţi politice. După îndemnul său, „Florenţa îşi reformează structura Statului, adoptând cu geniale prefaceri Constituţia veneţiană".

In primul rând începe opera de moralizare. Spune Guiccardini despre el: „N'a fost alt om, care să obţină atâta succes într'un oraş plin de spirite fine şi dispreţuitoare; orice lucru propus de el avea o forţă mai mult decât omenească".

Vrea să numească pe Isus Christos regele Florenţei, poporul strigă: „Viva Cristo nostro re".

Scrie Const. Antoniade, că şi astăzi se vede deasupra porţii palatului senioriei inscripţia: „Iesus Christus Rex populi Florentini".

Cere apoi, ca în şcoli, elevii să citească numai pe Omer, Virgiliu, Cicero, Sf. Ieronim şi Augustin. Condamnă ştiinţa pe care o găseşte că „este lucru funest. Ar trebui să o cultive numai un mic grup de oameni, ca o tradiţie a cunoaşterii omeneşti şi să se poată găsi din când în când câte un atlet, care să combată pe eretici. Instrucţia să se reducă la gramatică, morală şi instrucţia religioasă (sacrae litterae)". Arată apoi, mai departe: „că numai călugărilor se cuvine cultura; şi cum Statele trebue conduse de oameni savanţi şi pioşi, sigur că tot călugărilor le revine şi această conducere". De altfel el însuşi era de o profundă cultură. Diferitele tratate de exegeză biblică şi mai ales predicile lui, sunt o probă evidentă a acestei culturi. Totuşi, astronomilor necredincioşi le prevedea pedeapsa cu focul. Guvernul de opt al senioriei era la dispoziţia lui din toată convingerea.

Impune apoi, ca servitorii să observe pe stăpâni, iar copiii pe părinţi. Din copii, chiar îşi formează o armată de regenerare a moravurilor burghezilor.

Spune Burckhardt, în studiul Renaşterii, că în ultimile zile ale carnavalului din 1497 şi 1498, în piaţa senioriei din Florenţa, se ridică mari ruguri, adevărate auto-dà-feuri, pe care

aveau să ardă toate păcatele lumii. Copiii aduc de prin case şi de pe unde găsesc tot ce constituie lux şi perdiţie.

La baza fiecărei piramide erau măştile carnavaleşti, bărbile false şi costumele fanteziste; veniau apoi cărţile găsite rele ale poeţilor latini şi italieni, dintre care Petrarca şi Boccacio, nu lipseau. In alt rând veneau obiectele de toaletă ale femeilor: parfum, oglinzi, brăţări şi voaluri; mai sus se vedeau diferitele instrumente muzicale, viori, harpe, jocurile de noroc, tablele şi mai ales cărţile de joc.

In fine, în vârf se vedeau diferite tablouri — picturi — ce reprezentau femei frumoase, cum era Cleopatra, din antichitate, sau alte celebrităţi moderne.

Când un comerciant veneţian a vrut să dea senioriei din Florenţa frumoasa sumă de douăzeci şi două mii galbeni pe o piramidă de acestea, drept răspuns este pus să-şi facă şi el portretul şi să-l arunce pe rug, spre a fi ars.

Incepe focul. „Când se aprinde primul chibrit, senioria iese în balcon, fanfarele încep să cânte şi clopotele sună".

După ardere, tot poporul trece în piaţa mânăstirii San Marco unde se face o horă, coroana de maslini, din trei cercuri concentrice: la mijloc este cercul călugărilor şi al copiilor îmbrăcaţi în alb, armata lui Isus; al doilea cerc îl formează eclesiasticii şi laicii; al treilea cerc, cel din afară, îl formează bătrânii, burghezii şi preoţii.

Toată lumea e pusă la regim de ascet: pâne şi apă.

Partidul noului conducător al Florenţii era format din aşa zişii „Frateschi sau Piagnonii".

Contra acestui partid se ridică însă cu o îndârjită înverşunare aristocraţii, formaţi în partidul zis „Arrabbiati" şi „Compagnacci", adică partidul tovarăşilor răi, cei care doreau traiul liber, „lieto vivere".

Cu toată această opoziţie, Savonarola nu se lasă intimidat. Pornit să îndrepte întreaga biserică romană, atacă pe însuşi Papa Alexandru al VI-lea.

Din acest moment începe declinul teocraţiei din Florenţa.

Se întreprinde din partea curiei papale, prin tot felul de mijloace, un contraatac îngrozitor de murdar la adresa acestui „seminatore di falsa dottrina". I se interzice chiar de a mai predica. Savonarola nu ascultă. „Sunt rugat pentru o sumă de cuvinte să nu mai predic. Ei bine, eu am un alt stăpân, care

mi-a spus: Rugând pe acest frate să nu mai predice, mie îmi cereţi acest lucru şi nu lui, căci eu predic prin gura lui. Vorbiţi de pace, dar eu vă spun că nu va fi pace, căci Dumnezeu e mâniat. Ingerii şi sfinţii stau în genunchi înaintea lui, nu ca să-i strige: Milă, milă! ci, ca să-l îndemne să lovească şi să pedepsească".

Incepe a predica cu o mai mare furie contra bisericii papale. Papa îl excomunică. Savonarola scrie tuturor prinţilor creştini pentru a se aduna în conciliu şi a-l depune pe Papa.

Cum în acest timp Papa era sufletul ligii italice, încep constrângerile contra Florenţii, în caz că nu va preda Romei pe călugăr, pentru a fi judecat. I se găsea vina că ar fi călcat canoanele.

Din punct de vedere dogmatic nu putea fi acuzat.

In această înrăutăţire a sufletelor, Frà Girolamo Savonarola, este cuprins de setea martiriului. „Sluga nu va fi mai mare decât Domnul. Aştept martiriul. Doamne trimite-mi-l mai repede. Şi văd cuţitul ascuţit".

Franciscanii, adversarii lui de moarte, pentru a-l umili şi mai mult, îi propun proba cu focul. De va trece prin foc fără să i se întâmple ceva, atunci e trimisul lui Dumnezeu. Vedem aici o prelungire a Evului-Mediu. La noi în ţară, în tinda Mânăstirii Tismana din Gorj, am văzut bine păstrat în cutie de lemn o bederniţă a călugărului Nicodim, ctitorul mânăstirii, de prin secolul al XIV-lea. Fiind încins cu această bederniţă, spune legenda, că la ordinul regelui ungur Sigismund, Nicodim, ar fi trecut prin foc, fără să sufere ceva. Umilit în faţa acestei minuni, regele i-ar fi dat drept cerere de iertare epitrahilul, care se vede alături, în aceeaşi cutie.

Şi Savonarola primeşte proba cu focul. Trebuia însă să treacă prin foc şi un călugăr franciscan.

In piaţa Senioriei, în faţa celor două ruguri aprinse pentru această probă şi în prezenţa guvernului, se încinge o interminabilă discuţie cu privire la felul cum trebue să treacă Savonarola prin foc: cu haina pe el şi cu crucea la gât, sau fără acestea.

Dacă are crucea, poate să fie fermecat.

Până să se termine discuţia, mai ales că Franciscanii voiau numai să râdă de bieţii Frateschi, începe o ploaie puternică,

care stinge rugurile și pe cei trei mii de oameni adunați să vadă marea probă, îi gonește acasă.

Victoria este sigur a lui Savonarola. „Totuși, Arrabiati și Compagnaccii, aleargă prin oraș după Frateschi și unde-i prind îi ucid". Senioria și întreg poporul, la constrângerea Papei și poate și din dorința de spectacole senzaționale, își părăsesc conducătorul. Savonarola e prins în mânăstirea San Marco și dus la închisoare, împreună cu ultimii săi doi credincioși, călugării Silvestru și Buonvicini.

In închisoare sunt torturați în chip îngrozitor. Nimic nu se știe ce a declarat Savonarola. Printre gemete, atât s'a înțeles: „Doamne, ia-mi sufletul la Tine".

In ziua de 23 Mai 1498, după ce sunt judecați de trimeșii Papei și condamnați la moarte, Savonarola și cei doi credincioși ai săi sunt spânzurați, apoi arși pe rug, iar cenușa aruncată pe apa Arno. In drum spre execuție cânta vizionarul profet: „Pe Tine te lăudăm Doamne".

Peste câțiva ani, în 1502, moare îngrozitor și dușmanul lui de moarte, Papa Alexandru al VI-lea Borgia. Fusese invitat la masă, împreună cu Cezar Borgia, de către cardinalul Adriano.

După o masă bogată, copioasă, la vârsta de 73 ani, Papa moare. Se crede că a fost otrăvit. Moare singur. Nici lumânare nu i s'a pus. Toți au fugit de lângă el. In timp ce Papa se lupta cu moartea, oamenii de încredere ai lui Cezar Borgia îi fură totul de prin palat.

Nimeni nu se putea apropia de mort. Nicio candelă la cap și niciun preot care să citească. Când să-l pună în cosciug, din cauza cadavrului umflat, cioclii au trebuit să-i arunce mitra de pe cap și să-l înghesuie cu pumnii, pentru a putea intra între cele patru scânduri.

La înmormântare, după cum putem vedea din scrisoarea marchizului Francesco Gonzaga, către soția sa, frumoasa Isabela, marchiza de Montava, „de pe catafalc a fost târît de un hamal, cu o funie legată de picior, căci nu se găsea nimeni, care să vrea să-l atingă". Bântuia pe atunci în Florența și un fel de ciumă îngrozitoare.

Peste veacuri se ridică tot mai luminoasă, tot mai semnificativă figura marelui profet și erou al crucii.

Cu cât au încercat adversarii să facă a i se uita până și numele, cu mult mai mult Frà Girolamo Savonarola, rămâne

figura luminoasă în lupta încinsă între bine și rău, între suflet și materie. Biserica îl reabilitează. Este așa după cum însuși și-a zis, o iluminație, ocupându-și un anumit loc în erarhia spiritelor, anume, cel care vine imediat după ultimul înger, căci aci trebue să stea predicatorul. Și ca unul ce făcea parte din ierarhia spiritelor, vieața nu era concepută decât sub unghiul nevoilor pur spirituale. Mergea până la cel mai extrem ascetism, în vederea mântuirii.

Politica lui, era realizarea „teocrației în care toată lumea să se închine lui Dumnezeu cel invizibil și unde toate conflictele dintre pasiuni, trebuesc suprimate dintr'odată". Materia, materia aceea de care marele său stăpân Isus Christos a ținut seamă și a supus-o conducerii eterne a spiritului, Savonarola nu a vrut să o cunoască. Poporul, cum a simțit că este depărtat de pământ, l-a părăsit. Profetul cu glas de tunet și suflet de aur, cum numai Luther a avut ceva mai târziu, nu a putut să-și apere doctrina și nici opera de organizare pământească ce o începuse. Chiar și copii ce-l urmau și ascultau, îl părăsesc repede, ca astfel, să aibe timp să ascută cu bricegele date de părinții burghejí, bețișoarele cu care vor înțepa pulpele fostului stăpân sufletesc, spre râsul tuturora, când va fi dus la spânzurătoare.

Un alt erou al credinței, cu peste 200 ani mai târziu, pe alte meleaguri, Cromwell al Englezilor, tot cu biblia în mână, s'a ridicat cu tot poporul în jurul său, pentru libertate. Dar acest nou erou a înțeles imediat realitatea vieții. Pornește la luptă în numele bibliei, însă cu o puternică armată lângă el. Și a învins.

„Să-ți fie frică de Dumnezeu și să-ți fie praful de pușcă uscat pentru luptă", erau sfaturile puritanului englez.

Girolamo nu a înțeles acest lucru. Contimporan cu el, mort ceva mai târziu, a mai trăit cineva la Florența, care ca și Savonarola se frământă pentru binele patriei. Dar acesta cerea mereu armată națională, bine organizată.

In anul supliciului lui Savonarola, el ajunge chiar în serviciul secretariatului Senioriei din Florența.

Era Niccolò Machiavelli. După ce trece și el prin multe greutăți, retras în casa sa dela San Casciano, după ce consultă pe vechii Romani, dintre care nu uita pe Tit Liviu și Suetoniu, își notează apoi reflexiile cu privire la cele ce se petrec sub ochii săi. Când ajunge la Savonarola, se oprește, arpofundează

încăodată acea „verita effetuale della cosa", fără de care el nu înțelegea conducere politică și cu zâmbetul puțin ironic, nu la adresa călugărului, ci la vieața aceasta atât de capricioasă, ia și scrie: „Profet dezarmat. Amestecând teologia cu politica nu a mai avut putere să țină lângă el poporul, sau să-i silească pe necredincioși să creadă în el". Girolamo, unde ți-au fost legiunile?

O fi fost acest Savonarola o „bucată aprinsă din vieața asvârlită din marele sân al naturii însă-și, stăpânit de acea sinceritate adâncă, mare, pură", cum ar spune Carlyle, însă, absorbit în opera de moralizare, în mijlocul unei epoci de neagră corupție, s'a mulțumit să predice numai căința, fără a privi opera divină în complexul ei: suflet și materie.

A fost Savonarola un uzurpator, un nebun, un rătăcit? Nu.

A fost unul „din centrele de voință din pluraritatea de centre de voință care compun lumea", dacă ne-am exprima în termenii lui Wilchelm Wundt, a fost un erou profet inspirat, din galeria marilor eroi ai lui Carlyle, însă a fost un profet dezarmat. Predica lui nu a avut cine să o sprijine și să o impună într'o societate depărtată de Dumnezeu atât de mult.

Poporul s'a întors iarăși la tiranii lui care își înfigeau picioarele bine în pământ.

In romanul său, „La răspântie de veacuri", Părintele Gala Galaction, subliniază chiar apăsat, dând și exemple, acest mare adevăr: „militarismul viguros și credința religioasă intactă sunt cele două pârghii ale evoluției și înaintării societăților omenești". Este reflecția făcută în urma audierii unor conferințe filosofice ținute de maestrul de pe vremuri, Titu Maiorescu.

Istoria omenirii prezintă manifestări ale sufletului omenesc, pline de lumină și învățătură pentru generațiile ce se succed.

Una din aceste manifestări este și cazul Frà Girolamo Savonarola. Lumina sufletului lui de martir în slujba evangheliei și a patriei nu o putem prinde în pergamente, în volume, chiar de am voi să le păstrăm în vasul de alabastru al lui Alexandru-cel-Mare, în care el își ținea pe Homer, sau în cupa de aur dăruită de Carol Quintul unei alte figuri a Renașterii, lui Pietro

Aretino; lumina sufletului lui de martir, putem însă să o prindem direct în sufletul nostru, vas sfânt, dăruit nouă de vieață, lăsând-o astfel ca de acolo, din adâncul ființei noastre, să ne lumineze cât mai mult și cât mai puternic cărarea ce ne este dat să o străbatem.

CPT. N. VLADESCU

PROBLEMA INTUIŢIEI INTELECTUALE

Problema intuiţiei intelectuale este, astăzi, pe cât de importantă, pe atât de neclarificată. Pentru a documenta afirmaţia, e deajuns să cităm concluziile unuia dintre cei mai înfocaţi duşmani ai intuiţiei intelectuale — Alfr. Fouillée, spre a se vedea formele sub care o critică: „Ceea ce se numeşte „intuiţie", se reduce — zice el — fie la cenestezie sau sens vital, fie la impresiunea fugitivă a stării care trece, fie la amintirea confuză şi sintetică, fie la conştiinţa spontană a fiinţei noastre, fie la reflexiunea interioară, fie la simpatia pentru altul, fie la instinctul mai mult sau mai puţin divinator şi pe de o parte automatic, fie însfârşit la construcţia imaginativă; dar sub niciuna din aceste forme „intuiţia" nu constitue un procedeu privilegiat; sub niciuna din aceste forme ea nu este o cunoaştere, încă mai puţin o cunoaştere infailibilă şi perfectă" [1]).

Lăsăm la o parte afirmaţia exagerată că tot ceea ce a înşirat autorul mai sus „nu este o cunoaştere"; s'ar putea susţine din contră, că suma expresiilor amintite cuprind întreg intelectul uman dela sensibilitate şi până la „reflexiunea interioară", pe care noi o socotim cea mai activă şi veridică cunoaştere. Amintim însă, că la această amestecare de termeni a contribuit mult şcoala intuiţionistă bergsoniană, care, în loc să precizeze clar forma şi materia intuiţiei, a recurs, după exemplul strălucit a lui Bergson, la o serie întreagă de expresii, adesea simple imagini poetice. Ba mai mult, ceea ce la Bergson,

---

[1]) Alfr. Fouillée. La pensée et les nouvelles écoles anti-intelectualistes, p. 354, ed. IV, 1919. Paris. Alcan.

câteodată nu a fost decât imagini poetice, au devenit la discipoli principii şi realităţi, căci iată cum „lămureşte" intuiţia, unul din cei mai ortodocşi exegeţi ai lui Bergson.

„Să nu conludeţi că intuiţia este un demers antiintelectual, nici chiar (în sensul larg al cuvântului „inteligenţă") extraintelectuală. Poate ar fi mai drept de a o numi transintelectuală, drept conştiinţă a unei crize în progresul generator al inteligenţii, a unei crize de creştere, ce traversează *factultatea de percepţiune*" [1]).

„Intuiţia filosofului, cu toate asemănările, nu se reduce la aceea a artistului sau a poetului, pentrucă ea nu se ţine de imaginabil, de sensibil, ci aspiră la o sinteză integrală, care cuprinde şi ştiinţă și critică" [1]).

Astfel de definiţii derutante umplu pagini întregi. Originea lor este în lipsa unei precizări prealabile a termenilor întrebuinţaţi în aceste definiţii. Pe lângă această cauză s'o socotim mai superficială, există una care — după noi — descinde încă dela Kant, şi care trebue expusă ceva mai larg. Se ştie că instituind filosofia transcendentală, Kant i-a pus la bază o fiziologie raţională deosebită de fiziologia empirică. Această fiziologie a cunoaşterii, cum a mai numit-o el, desparte intuiţia sensibilă în: 1) intuiţie empirică şi 2) intuiţie aprioricā. Raţionamentul pe care bazează Kant această deosebire este următorul: înainte de a lua contact într'un fel cu vreun obiect, trebue să am mijloacele necesare, care să-mi dea posibilitatea luării acestui contact. In forma aceasta generală, raţionamentul este astăzi mai veridic decât oricând.

In adevăr, intuiţia empirică, adică datele reale culese dela obiecte, se încadrează în formele unei intuiţii apriorice, adică ce nu rezultă din acest contact cu obiectele.

Da, a răspuns Spencer, nu mai rezultă acum, dar a rezultat dintr'o evoluţie îndelungată, de când vieaţa, în cele mai elementare forme, a început să ia contact cu materia. E drept, copilul din primele zile deschide ochii şi începe să se orienteze printre obiecte; nici vorbă că ar putea să-şi creeze el după naştere acest instrument extraordinar spre a vedea. Numai vieaţa ştie însă prin ce eforturi imense şi în decurs de câte nesfâr-

[1]) Ed. Le Roy. La Pensée intuitive, vol. I, p. 183.

[1]) Ed. Le Roy. o. c., p. 185.

șite milenii a ajuns la realizarea lor. Bergsonismul, în această privință, este nepot în linie directă evoluționismului spencerian. La acestea, Kant ar fi răspuns probabil foarte simplu, astfel: se poate ca ipoteza spenceriană și evoluționistă să fie adevărată. Eu însă, nu fac ipoteze, ci constat realități. Kant a făcut însă, o altă precizare foarte importantă: această intuiție apriori, ce nu este decât forma intuiției empirice, are și manifestări cu totul pure. Adică nu numai că nu există obiecte în realitate care să-i fi putut da naștere, ci din contra ele formează baza existenții obiectelor ca obiecte. Timpul și spațiul sunt — după Kant — astfel de intuiții sensibile pure apriorice. Urmează de aici că intuițiile timp și spațiu sunt cu totul diferite de noțiunile timp și spațiu, primele fiind de natură biologică, formând baza de existență a corpurilor organizate, pe când cele de al doilea relevă dela intelectul ajuns la maturitatea „om".

Trebue de făcut o distincție clară între aprioritatea și între idealitatea timpului și spațiului, distincție pe care Kant nu a făcut-o niciodată — remarcă d-l Petrovici. Observația este de o mare importanță, căci iată de ce n'a făcut Kant această distincție. Intrebarea fundamentală a criticei kantiene este următoarea: Cum sunt posibile cunoștințele sintetice apriori? Și această întrebare pune alta tot atât de importantă: Cum este posibilă o intuiție pură apriori? Această a doua întrebare i se pare lui Kant mai grea ca prima, căci intuiția empirică pare explicată prin faptul că sunt date formele sensibilității ca instrument de cunoaștere, precum și fenomenul ca obiect al cunoașterii.

Intuiția pură apriori însă, dacă nu are un obiect dat care să nu fie empiric, nu poate să existe.

Dacă am cunoaște obiectele așa cum sunt în sine, nu ar exista decât intuiție empirică, susține Kant. Ori pentru a cunoaște fenomenele, trebue să existe formele apriorice ale sensibilității.

Și atunci, ca să rezolvăm întrebarea de mai sus, Kant crede că nu avem decât o singură posibilitate: să dăm drept obiect intuiției pure apriori aceste forme ale sensibilității, care sunt și ele pure și apriori. Prin aceasta se creează posibilitatea existenței intuiției pure apriori și se rezolvă și prima întrebare, dându-se posibilitate cunoștințelor sintetice apriorice.

Geometria şi matematica sunt astfel de cunoştinţe, căci ele îşi construesc datele lor, utilizând timpul şi spaţiul, care nu sunt decât forme pure apriorice ale sensibilităţii.

Aceasta este răspântia principală în întreaga teorie a cunoaşterii kantiene şi în special, pentru problema ce ne preocupă, a intuiţiei intelectuale. Căci după precizarea hotărîtă, că „numai prin forma intuiţiei sensibile putem avea intuiţia apriori a lucrurilor", ajunge la această concluzie: „Intreaga noastră intuiţie nu are loc decât prin mijlocirea simţurilor; intelectul nu poate avea nicio intuiţie; el se mărgineşte să reflecteze" [1]).

Singurul material, obiect al intelectului, îl formează conceptele. Şi deşi, îşi poate construi şi el concepte pure şi cu toată independenţa ce o poate avea intelectul pur şi conceptele sale pure de experienţă, nu putem cugeta cu ele nimic în afară de câmpul experienţei, „pentrucă ele nu pot face altceva decât să determine forma logică a judecăţii, în raport cu intuiţiile date", întru cât, încă odată: „intelectul nu este o facultate de intuiţie, ci numai de legătură a intuiţiilor date într'o experienţă" [1]). Dacă după această afirmaţie: „intelectul nu este o facultate de intuiţie", Kant ar fi adăugat „empirică" sau mai exact „sensibilă" şi s'ar fi apucat apoi să facă o deosebire clară între realitatea sensuală şi cea intelectuală, orice încurcătură s'ar fi risipit. Ori Kant a mărit această încurcătură, susţinând că intelectul nu are altă materie decât conceptele, uitând că conceptele nu sunt o materie, ci o formă. Ni se pare justificată acuzaţia ce i-a adus-o Schopenhauer, că nu s'a întrebat niciodată ce este un concept în sensul larg al cuvântului şi pleacă totdeauna dela realităţi imediate. Dar Schopenhauer, care — după noi — a rămas până astăzi cel mai pătrunzător critic al lui Kant, a căzut în aceeaşi greşeală. In loc să se întrebe mai întâi ce este o intuiţie intelectuală, a pornit la explorarea eului, a eului metafizic.

A ceea ce Kant numeşte noumen. Şi n'a reuşit. A dat drept eu metafizic, o realitate, în adevăr poate simţită pe calea intuiţiei intelectuale — voinţa — dar o realitate fenomenală, aşa cum a susţinut Kant, nu eul metafizic. Iar Kant a susţinut, că nu putem cunoaşte noumenul, tocmai pentrucă intelectul

---

[1]) Immanuel Kant. Prolegomene, trad. M. Antoniade, pp. 54, 63.

[1]) Im. Kant. Prolegomene, p. 105.

nostru nu dispune de mijlocul necesar spre a-l explora, socotind acest mijloc o intuiție intelectuală, a cărei posibilitate el o neagă atât de hotărît. Toți urmașii lui, dela Schopenhauer pe de o parte, Fichte, Schelling, Hegel pe de altă parte și până la Bergson, s'au trudit să iasă din această încurcătură și să dovedească existența intuiției intelectuale.

In general însă, în prezentarea intuiției intelectuale, se pot remarca două căi unilaterale. Pe o cale merg cei ce descind dela Platon și care se ocupă aproape numai de obiectul intuiției. Aceștia confundă intuiția intelectuală cu intuiția mistică, dându-i drept obiect pe Dumnezeu sau sufletul ca entitate metafizică. Kant este un exemplu străluicit.

Pe a doua merg cei ce descind dela Aristot și prinși de teoria actului pur, definesc, prezintă sau critică intuiția aproape numai din punct de vedere a formei ei. Bergson în teoria duratei pure, reia doar teza aristotelică.

Aceștia dau, în general, drept obiect intuiției intelectuale toată existența, implicit materia sensibilității.

Inainte de a trece la precizarea termenilor, va fi nevoie de o documentare cât de sumară a celor afirmate mai sus.

GEORGE ȚEȚU

FUNCŢIA TOTALITARĂ A MUNCII

Insul modern se integrează în .societate, prin muncă. Consumatorul, fără a desfăşura concomitent cu consumaţia şi o muncă de producţie, se preţueşte de către societate nu numai ca un inutil, ceea ce ar fi oarecum indeferent acesteia, ci şi ca un element de desagregare. Aceasta, pentrucă munca are funcţia socială de coheziune, de împlinire şi creştere socială, privind deopotrivă atât pe insul care o efectuează cât şi colectivitatea căreia acesta aparţine. Dacă pentru ins munca se poate opri, de cele mai multe ori, la nivelul economic numai, pentru societate, ea cuprinde şi un înţeles spiritual.

Dacă munca ar fi o chestie individuală şi n'ar interesa şi grupul ca totalitate, felul cum ea s'ar organiza, ar rămâne cum a şi rămas atâta timp, la libera înţelegere a insului care i-ar impune o rânduială după măsura intereselor sale practice, devenind prin aceasta o instituţie facultativă, cu caracter liberalist. Intru cât însă munca, privită ca fenomen social, sub toate aspectele lui, constitue un preţios instrument de progres pentru societate şi un determinant esenţial al nivelului său economic şi spiritual, ea capătă odată cu această preţuire şi caracterul de obligaţie.

Astăzi, a munci sau nu, nu mai poate fi o chestie care să stea la voia personală a fiecăruia. Mai ales în producţie (deşi fenomenele economice formează un complex unitar), organizarea dirijată, în lumina intereselor generale ale societăţii — adesea fără nicio coincidenţă în cele particulare — se impune cu toată strigenţa faptelor şi a raţiunii de Stat. Structura şi planul de evoluţie a muncii, organizarea ştiinţifică a acesteia, după fina-

lilatea grupării şi nu a insului, constitue problema socială a acesteia.

Ca structură, munca în societatea modernă ia forma de profesiune, exercitarea travaliului desfăşurându-se deci pe direcţii de specializare.

Fenomenul acesta social al diviziunii muncii, constitue însăşi rădăcinile explicative ale desvoltării economice şi ale progresului ştiinţific din ultima epocă, fapt social de o valoare unanim recunoscută. Obiecţiunile aduse regimului modern al muncii, prin parcelare, deşi cele mai multe se referă la maşinism, sunt departe de a anula necesitatea existenţii acesteia ca regim.

Că pe această diviziune a muncii se sprijină „validaritatea organică" a societăţilor moderne, este un fapt arătat încă de mult de către Durkheim. în excelenta sa lucrare „La division du travail". Nu mai puţin adevărat e faptul însă, că dacă în domeniul muncii economice, diviziunea duce la solidarităţi, în domeniul travaliului intelectual, diviziunea, după cum încă mai de mult a remarcat August Comute, departe de a crea solidarităţi, provoacă dispensiuni.

Dar aceasta e altă problemă, asupra căreia nu insistăm aci.

Ceea ce trebue accentuat e că munca, astăzi. trebue să se înfăţişare ca un sistem organizat, *ca o unitate cu un sens.* (Sombart).

Unitatea constă în planul ei de organizare, pe câtă vreme sensul, semnificaţia, trebue găsită în finalitatea însăşi a societăţii respective, în speţă, adică, în progresul totalitar al nauţiunii.

Aceasta, pentrucă naţiunea este totul superior, care domină (sau trebue) să domine economia. Munca devine întru atâta *economică,* întru cât se incorporează în acest fapt. După cum nu există indivizi decât articulaţi într'o societate, care le formează structura şi le acordă un sens, tot astfel nu există activităţi care să se poată intitula „economice", decât raportate la acelaşi lot, societatea, Nu există un „homo aeconomicus" şi nici n'a existat vreodată a spus Othmar Span. Economia înseamnă transpunerea unei activităţi particulare pe plan social. Valoarea, termen esenţial în cadrul realităţilor economice, e înainte de orice un fapt social.

Din această calitate a muncii de a fi factor de valoare socială, decurg cu necesitate anumite consecinţe.

In primul rând, ***organizarea*** ei atât ca ***tehnică generală*** de producţie cât şi ca structură, adaptată cerinţelor reale ale unei naţiuni. Din ambele perspective, fenomenul social al muncii, nu mai poate fi privit ca o chestie ce s'ar putea lăsa la voia unei iniţiative particulare şi fragmentare, ci acţiunea trebue organizată după un plan unitar, solidar, în vederea finalităţii întregului tot social, înlăuntrul căreia acea muncă se desfăşoară. Această organizare a muncii constitue însăşi raţionalizarea ei, adică transformarea ei din acţiune empirică şi reţinerea în activitate ştiinţifică, stimulare de inovaţii şi progrese. Acordul muncii cu ştiinţă, organizat fie pe latura producţiei şi a proceselor tehnologice, fie a uceniciei şi a elaborării utilajului, marchează întotdeauna pentru o naţie, nivelul ei de cultură.

Factura muncii, ca organizare tehnică, este echivalentul sau mai curând reflexul spiritualităţii acelui popor.

Această spiritualitate se mai relevă şi prin altceva încă, anume *prin sistemul de încadrare a omului în tehnica muncii.*

Distribuţia omului în regimul muncii aşa cum el ni se înfăţişează astăzi, adică divizionar, presupune deopotrivă de imperios, un plan raţional, un calcul ştiinţific. Relaţia dintre om şi profesie este departe de a fi un lucru indiferent. Orice profesie are o anumită structură psihică, după cum şi orice structură psihică se potriveşte numai cu anumită profesie.

Utilizarea omului după aptitudinile lui, este o condiţie psihologică esenţială în raţionalizarea muncii calificate. Acordul dintre speţa de muncă şi aptitudini, presupune însă două operaţii, ambele aparţinând psihotehnicii, această nouă ştiinţă aplicată, care se afirmă din ce în ce mai viguros în ţările occidentale.

In prima operaţie, psihotehnica are misiunea a fixa tipologia muncii exprimată prin monografia profesiunilor, stabilind pentru fiecare meserie în parte, ***profesiagrama*** aptitudinilor pe care aceasta le are. A doua operaţie, la fel de necesară şi în strâns raport de reciprocitate cu cea dintâiu, constă în diagnosticarea aptitudinilor fiecărui ins în parte, exprimate în psihograme. Prin mijlocirea acestora numai, se poate ajunge la o precizare a vocaţiei, condiţie esenţială în punerea de acord a profesiei cu aptitudinea pentru ea, înlăturându-se astfel orientarea empirică spre tipurile de muncă. La noi cel puţin, acest fel de a se încadra omul în regimul muncii a rămas încă atot-

stăpânitor. Prestigiul muncii, tradiția uneori, alteori, motivele practice exprimate prin dorința câștigului cu orice preț ca și alte determinante subiective, fac ca alegerea profesiunii să fie lăsată în întregime la bunul plac al candidatului. E bine cunoscut doar faptul că la institutele noastre tehnice superioare, abstracție făcând de celelalte ramuri de știință teoretică, candidatul este primit după nivelul cunoștințelor sale, care, de cele mai multe ori, nu stau decât într'un raport destul de vag cu activitatea respectivă.

Cine ar garanta oare, de pildă, că multe din accidentele căilor ferate, n'ar avea drept cauză daltonismul? Sau că accidentele de circulație atât de frecvente în orașele mari nu și-ar găsi explicația în anumite lacune native, privind funcțiunea atenție sau complexele de reflexe ale conductorului de vehicule mecanice? Lahy a demonstrat în mod evident că accidentele suferite sau provocate de personalul căilor ferate au drept cauză incapacitatea organică de adaptare la un anumit ritm de activitate.

Determinarea valorilor mintale și psiho-motrice, în general precizarea *vocației* și decretarea ei ca punct de plecare obligatoriu în alegerea profesiunii este ceea ce constitue imperativul fundamental în organizarea muncii moderne.

Atât insul cât și profesia nu mai pot rămâne două coordonate necunoscute în orânduirea științifică a muncii.

Raportându-ne la persoana umană, simpla înclinație a acesteia față de o meserie oricare nu poate constitui neapărat și o indicație valabilă și pentru *vocația* către acea profesie.

Intâlnim adeseori asemenea aprecieri pripite, ca de pildă: copilul X, se joacă într'una cu mașini, montându-le și demontându-le mecanismul. Concluzia: va fi un bun mecanic! Nimic mai greșit. Motivele atracției momentane sunt de cele mai multe ori, cu totul de altă natură decât înclinări aptitudinale.

Discordanța între vocație și profesie devine manifestă uneori prin rezultatele dezastroase pe care insul nepotrivit meseriei le provoacă. Alteori, sezisarea acestei discordanțe este mai dificilă și nu se poate preciza decât după un minuțios examen psihotehnic. Un exemplu:

Un acar, apreciat elogios de către șefii săi ierarhici ca fiind un om deosebit de zelos, devotat și inteligent, este găsit la examenul psihotehnic, nepotrivit cu tabela însușirilor cerute de

munca efectuată. Chiar după acest examen, opinia şefilor săi ierarhici se menţine tot favorabilă, rezultatul şi metodele de cercetare psihotehnice fiind privite cu neîncredere. Cercetându-se însă minuţios dosarul de activitate al acarului, se constată pedepse uşoare ce e drept, dar numeroase, toate *fiind abateri profesionale.*

La fel, cazul unei funcţionare operând cu maşina de calcul. Aprecierea şefilor săi era ca fiind un tip lent în lucru, însă cu randament exact. Examenul psihotehnic arată dimpotrivă pe funcţionară ca fiind un tip rapid, dar cu greşeli numeroase. Cercetarea atentă a proceselor ei de lucru, confirmă diagnosticul psihotehnic în sensul că tipul ei de muncă era rapid şi cu greşeli. Funcţionara revenea însă mereu asupra calculului până ce-l rezolva exact; în schimb, munca progresând lent, ceea ce atrăsese din partea şefilor ei, calificarea amintită. (Din „Candide" Mars, 1937). Cazurile de acest fel sunt numeroase în practica muncii.

Concluzia care se desprinde din ele e că de multe ori insuficienţele aptitudinale pot fi, într'o măsură oarecare, compensate prin factorii voluntari, efort, conştiinciozitate, abilitate, aparenţă etc.

Totuşi, consecinţele negative ale acestei nepotriviri între profesie şi dotaţie nu întârzie a se arăta sub forma de ratare, randamente reduse, epuizare, sau menaj, rutină etc., toate consecinţe inveitabile în meseria către care insul nu se alătură prin vocaţie.

De altfel, şi în şcoală, produsul şcolar nu indică întotdeauna şi prezenţa unei dotaţii native, factorii voluntari sau alte condiţii de ordin economic sau social, compensând în bună parte deficienţa de nivel mintal. De aceea, în treacăt vorbind, notarea şi ierarhia elevilor numai prin randamentul lor, şcolar, e departe de a înfăţişa metoda cea mai recomandabilă.

Organizarea numeroaselor institute psihotehnice şi apariţia variatelor organe de publicitate şi documentare ştiinţifică în direcţia muncii, arată că cel puţin în occident, sistemul ştiinţific de orientare şi selecţie profesională pe baze psihotehnice, s'a încetăţenit definitiv.

De sigur că diagnosticarea psihotehnică e încă departe de a fi realizat nivelul de certitudine matematică. Totuşi, acţiunea nu-şi pierde din valoare, căci metoda odată găsită şi principiul

încetăţenit, perfecţiunea se va obţine treptat. In acest sens, pe bună dreptate spune Claparède că „mai mult valorează o metodă care dă rezultate nesigure, dar care conţine oarecare coeficient de probabilitate, decât o metodă inexistentă".

Inceputuri bune sunt şi la noi. Astfel, cităm institutele de psihologie experimentală de pe lângă Universităţile din Cluj şi Bucureşti, precum şi laboratoarele psihotehnice ale Societ. Tramvaielor Comunale din Bucureşti, Centrului de aviaţie dela Pipera şi inceputuri la C. F. R. Psihogramele profesiunilor sunt însă departe de a fi puse la punct.

In Germania circulă unele broşuri care cuprind categoriile de funcţiuni psihice solicitate de anumite profesii, însă aceste publicaţii nu au încă certitudinea cuvenită. Totuşi, în stadiul actual al problemei, ele sunt suficient de bune îndrumătoare, exprimând constatări scoase prin observaţia directă a celor mai buni lucrători calificaţi în ramurile profesionale cercetate. Am spus la început că valoarea sforţărilor de raţionalizare a muncii, decurge şi din altă perspectivă decât aceia a câştigului material, prin viteză, cantitate şi calitate, anume din aceia a semnificaţiei spirituale pe care o ia munca în societatea modernă.

Vieaţa economică, ca rezultantă a regimului de muncă, nu interesează numai buna stare materială a insului sau a colectivităţii, ci şi nivelul lor spiritual. Othmar Span, afirmă cateric că esenţa economiei e participarea ei ca factor la vieaţa culturii. Economia reflectă întreaga bogăţie a culturii. De aceea, pentru el, orice epocă are economia pe care o mertiă.

O muncă haotică, lăsată la voia întâmplării, orientată numai prin mijlocirea rutinii şi a iniţiativei empirice, indică şi o superficialitate culturală. Pentru o naţiune evaluată, desvoltarea economică nu se obţine prin automatism şi rutină, ci după planurile anticipatoare trasate cu scrupulozitatea cunoscută a ştiinţei pozitive.

De aceea, munca nu mai poate fi, nici la noi chiar, o chestie de bun plac individual, ci trebue să urmeze unei ordine care să reflecteze tendinţele progresiste ale întregii naţii. In acest înţeles, transpunerea muncii de pe planul unei concepţii individualiste, în planul intereselor de grup, defineşte însăşi funcţia ei naţională.

CONST. CUMPATA

ACTUALITATEA ŞI ORIENTAREA ŞCOALEI ROMÂNEŞTI

Evenimentele sociale din ultimii ani învederează în aproape toate statele europene, lupta pe vieaţă şi pe moarte dintre două idei, care tind să domine gândirea, simţirea şi activitatea naţiunilor: naţionalismul şi comunismul.

In jurul acestor idei iau naştere partide şi noi forme de guvernământ, se dau lupte politice, economice şi culturale, se frământă straturile sociale ale fiecărui neam; feluritele lor scopuri şi interese se integrează în front pentru o idee sau pentru cealaltă. Dialectica înverşunată dintre aceste idei-forţe s'a terminat în unele state cu isbânda naţionalismului, în altele, cu a internaţionalismului.

Intâmplările ultimilor douăzeci de ani ne învederează progresul continuu al ideii naţionaliste.

Şi faptul acesta se explică fără mari dificultăţi.

Războiul mondial s'a încheiat cu o răsunătoare afirmare a „principiului naţionalităţii". State noi au luat fiinţă, populaţii oprimate de secole s'au liberat şi au început o vieaţă nouă în organizaţii politice de sine stătătoare. Insă aceste State noi au găsit în lupta lor stări de lucruri anterioare, care le împiedecau libera lor organizare în atâtea domenii de activitate, în care, datorită istoriei lor trecute, populaţiile subjugate nu se putuseră organiza. Era şi este foarte firesc, prin urmare, ca, statele tinere să-şi dea toate silinţele pentru a câştiga timpul pierdut, pe deoparte, şi pentru a câştiga pentru populaţiile lor domeniile pierdute în trecut, pe alta.

La state mari ca Italia şi Germania, lupta dintre naţionalism şi internaţionalism a fost determinată de un alt factor: creşterea continuă a populaţiei şi neputinţa de a satisface toate cerinţele variate ale populaţiei crescânde pe teritoriile lor.

Era foarte firesc, prin urmare, ca şefii unor state în astfel de situaţie, să caute o nouă organizare socială şi să aibă în ve-

dere proteguirea naţionalităţii dominante în organizarea şi alcătuirea statului.

Insă această preocupare impusă de imperative inexorabile, ridică o serie întreagă de probleme şi reforme, care duc la o radicală transformare a statului însuşi.

Triumful ideii naţionaliste impune o nouă conştiinţă cetăţenească, o solidaritate din ce în ce mai strânsă între cei de acelaşi sânge. Inainte de războiu solidaritatea se manifesta mai mult în domeniul spiritual; aveam de a face mai mult cu un naţionalism de idei şi sentimente. După războiu, ideea naţionalistă atacă un nou domeniu: domeniul vieţii materiale, se tinde din ce în ce mai mult la naţionalizarea vieţii economice, de o importanţă capitală pentru vieaţa morală şi spirituală a fiecărui neam.

Dar acest imperativ impune o nouă mentalitate a fiecărui ins, a fiecărui cetăţean, care trebue să facă parte ca o celulă bine adaptată tuturor imprejurărilor in care trebue asigurată buna funcţionare a statului naţional.

Avem nevoie de o *educaţie practică naţionalistă* şi *de o etică naţionalistă*, pentru a asigura triumful naţiunii în vieaţa economică invadată de stăini.

Această poruncă a prezentului ne cere şi o altă şcoală decât şcoala dinainte de războiu, creată de altă ideologie, pentru alte nevoi şi alte vremuri. Şcoala nouă, orientată în direcţia activităţii practice, trebue să se reînoiască nu numai în programele, *dar şi în metodele şi mijloacele sale.*

V. CARLOGEA.

CONSIDERAŢII DESPRE TURISM

Turism înseamnă pofta de a călători.

Din această poftă decurg importante avantaje pentru economia naţională. E important avantajul rezultat din turismul făcut la noi de strtăini; e important şi avantajul turismului făcut de localnici.

1. Importanţa economică a turismului făcut de străini, nu se înţelegea de loc la noi până acum câtva timp. Se înţelegea şi se încuraja exportul tot ca şi azi. Un transport de cereale, petrol, lemn, ori vite, dacă era trimes peste hotare, era apreciat, încurajat şi premiat (cu prime de export). Pentru turismul străinilor însă, adică pentru exporturile pe loc, nu este nici unul dintre aceste onoruri, deşi exporturile pe loc prezintă pentru ţară aceleaşi avantaje ca şi celelalte exporturi, ba chiar unele mai mari. Turistul străin e nevoit să cumpere mărfuri româneşti. Românii vând astfel mărfuri la străinii de aci, tot cum le-ar vinde şi străinilor de peste graniţă — exportă deci pe loc — fără a mai face cheltuieli de expediţie şi transport şi încasează dela străini, mult preţuiţii bani străini, ori devize în valută forte. Nu ar merita oare şi aceste exporturi pe loc acelaşi bun tratament şi aceeaşi atenţie ca şi celolalte exporturi?

Valoarea unui vagon de lemne de foc exportat peste graniţă, aduce mai mult folos ţării, decât valoarea cumpărăturilor pentru întreţinerea unui turist care stă o lună în România?

Acesta nu plăteşte la noi sume care întrec de sigur şapte-opt mii de lei? De sigur! Mai mult încă. Plăteşte sume mai mari decât localnicii. E explicabil: nu numai că el nu cunoaşte piaţa.

ca să cumpere lucrurile cele mai ieftine, dar, în genere, un străin, în orice ţară, nu poate fi mai puţin cheltuitor decât un localnic.

Străinii atraşi, de pildă, după sfatul unui filozof atenian, chiar cu hoteluri gratuite, anume făcute pentru ei, fac în ţară cheltuieli care se compensează cu ceea ce li se dă gratuit. E adevărat că la St. Quai-Portieux din Franţa sau la Domino din Oléron, vieaţa este de 3—4 ori mai ieftină decât la noi la Eforie. Dar la înapoiere nu se dau de obicei banii economisiţi, pentru rochile nevestei sau alte cumpărături la Paris?

Trebue să constatăm că pe orice piaţă comercianţii fac două preţuri: unul pentru străini, altul pentru localnici. Oricâte rezerve şi-ar face un om cu conştiinţă asupra moralităţii unui asemenea procedeu, fapt este, însă, că totdeauna străinii cheltuiesc mai mult decât localnicii, încât legea liberei concurenţe nu funcţionează în asemenea cazuri. Străinii plătesc lucruri pe care localnicii nu le plătesc. Ei vin să vadă o privelişte rară, a panoramă minunată, vizitează un muzeu, ori respiră aerul îmbătător dintr'un anumit climat şi... plătesc la toate acestea. Chiar fără nicio speculă; dar e firesc ca locuitorul din partea locului să nu facă nicio cheltuială pentru a vedea priveliştea rară, oricât de splendidă, atunci când o are însă lângă casa sa tot anul. Localnicul nu plăteşte decât pentru lucrurile care se distrug prin uz, străinul plăteşte şi pentru bunurile care nu se distrug; dacă străinul priveşte o grotă admirabilă, nu se pierde nimic din substanţa avuţiei naţionale; în schimb însă, el lasă bani în ţară.

Mai ales când exporturile propriu zise sunt insuficiente, atunci Statele pot umple această lacună prin *„industria turismului"*. In Franţa s'au creat de mult *şcoli profesionale de hotelieri.*

Intr'un număr din revista Touring Club-ului se evalua la 12 miliarde de franci, suma care putea fi adusă în fiecare an de voiajorii străini, în timp ce bugetul Franţei se apropia de 48 miliarde. După cum se vede, Franţa provoacă prin turism — ca şi Italia şi Elveţia — un însemnat import de plăţi în balanţa plăţilor ei cu strtăinătatea. Mai mult. Indată după război, însăşi deprecierea francului francez tindea a se corija continuu tocmai prin atragerea străinilor. De aceea, dintre formele de deplasare a persoanelor dintr'o ţară în alta, *turismul* nu e de loc neglijabil. Ţările care au şanse să atragă şi să reţie pe străin, au astfel

unul din mijloacele cele mai eficace de a face favorabilă balanța plăților lor.

Dacă această intrare în țară a bogaților sub forma turismului, nu are niciodată adversari, nu se întâmplă la fel cu mișcarea inversă, adică emigrarea bogaților pentru a deveni turiști în țări străine.

Amintiți-vă îngrijorarea și zelul cu care guvernatorul din „Văduva veselă" lupta din răsputeri, numai pentru a convinge pe nostima lui compatrioată să nu-și retragă banii din țară și să nu-i cheltuiască în străinătate. Aceasta arată tuturora, că restricțiile la ieșirea banilor din țară, existau și în timpul de mai mult, încă în faza muzicală a operetei.

Uneori guvernele iau măsuri severe pentru a împiedeca pe naționali să facă turism în străinătate. Se refuză, printr'un prim procedeu, bine simțit și la noi, acordarea de devize. In Statele-Unite americane, s'au propus, mai de mult, impozite asupra voiajurilor americani care — după cât se crede — ar cheltui în străinătate o sumă echivalentă cu 30 miliarde lei anual, tot așa cum s'au propus și impozite asupra dotelor pe care fiicele miliardarilor americani le aduceau soților în Europa.

In timpul ultimului războiu, când unii francezi au venit să-și facă viligiatura în Elveția, au fost opriți fără cruțare, nu pe calea indirectă a refuzului de devize, ci prefectul unui mare oraș, a refuzat să le elibereze pașapoarte, spunându-le că e mai patriotic să-și petreacă vacanța în țara lor... Cam ca azi: *când trăim de fapt timp de război economic și voim să lăsăm numai aspect de pace.*

Se spune cu drept cuvânt, că cine își cheltuiește veniturile în străinătate, nu face să profite de ele, concetățenii săi, ci sttrăinii. Reședința sttrăinilor bogați în Elveția, în Italia, la Paris, pe „Coasta de Azur", nu e considerată de aceste țări și localități ca un izvor de avuții?

Dar când se vorbește de turiștii a căror plecare e împiedecată, nu se înțeleg decât capitaliștii, nu și lucrătorii care merg în străinătate ca să câștige lucrând. Aceștia, departe de a face să vie bani din țara lor de origine, în țara unde merg, trimet în țara de origine, cea mai mare parte din cât câștigă: o pompă aspiratoare de bani funcționează aci în sens invers. De aceea, Italia, care în același timp atrage la ea pe bogații inactivi și

trimete în străinătate pe proletari, se îmbogăţeşte de două ori, şi prin cheltuielile unora şi prin câştigurile celorlalţi.

2. Importanţa economică a turismului făcut de localinici este sumar şi limpede arătată încă de acum 10 ani, de un cunoscut turist român, d-l Mihai Haret: [1])

a) Turismul este un factor important în economia naţională, prin mişcarea uriaşă de călători pe care o provoacă, căci turiştii sunt mari consumatori a tot felul de articole. Industrii întregi trăesc sau au luat o considerabilă desvoltare, numai graţie turismului. Cele mai importante sunt: industria de transport; industriile hoteliere şi de restaurante, industriile grafice în ramura turistică, călăuze, descrieri pitoreşti şi geografice, monografii, hărţi, itinerare, prospecte, cărţi poştale ilustrate, îmbrăcămintea şi încălţămintea turistică etc.;

b) Turismul mai prezintă însemnătate şi prin veniturile importante pe care fără zdruncin, le aduce bugetului. Toate activităţile pe care le provoacă acest factor de mişcare şi de consumaţie, sunt peste tot supuse la mari taxe fiscale, fie ele de lux, de consumaţie, cifra de afaceri, de vilegiatură etc. Zicătoarea că *„turistul plăteşte"*, pentru plăcerile sale, fără să murmure, tot ceea ce-i cere fiscul, este o axiomă de care ţin seamă toţi miniştrii de finanţe ai ţărilor occidentale;

c) Turismul este singurul mijloc, prin care se va putea îmbunătăţi *starea precară a populaţiilor dela munte*, care, neavând a se îndeletnici decât cu creşterea vitelor şi cu exploatarea pădurilor, sunt în multe regiuni în situaţie inferioară celor dela câmp, cărora cultura pământului le procură o bună stare materială, cu mult superioară.

Din această cauză multe regiuni muntoase se transformă încet, încet, în adevărate pustiuri, părăsite fiind de către localnicii pe care nu-i pot hrăni. Numeroase exemple s'ar putea da în această privinţă, socotesc însă deajuns unul singur. In munţii Făgăraşului, pe varsantul lor transilvănean, există o splendidă regiune muntoasă, denumită valea-Arpaşului, care, înaintea războiului mondial era regiune turistică cunoscută chiar în alte ţări din Europa. Fapt care profita materialmente localnicilor, azi foarte reduşi la număr. A venit războiul care a zdruncinat multe

[1]) Mihai Haret, Turismul şi pregătirea turistică în apărarea naţională, 1926.

şi a făcut să se uite şi mai multe. Actualmente, afară de Saşii transilvăneni, nimeni nu-şi mai aminteşte de frumoasa vale. Românii nici n'au ştiut-o; străinii de mult au uitat-o; şi dacă mai sunt dintre cei care îşi amintesc de ea, nu vin în România-Nouă de groaza biletelor de liberă trecere şi petrecere, pe care le reclamă anumite autorităţi de Stat, chiar şi turiştilor străini, cu pierderi de timp incalculabile;

d) In fine, turismul mai prezintă o latură de o însemnătate nebănuită pentru viitorul ţării. El a determinat, el desvoltă şi el menţine lupta pentru apărarea de distrugere a frumuseţilor naturii. Este ştiut că degradaţiunile acestor frumuseţi, denumite în ştiinţă monumente naturale, — din care multe având o importanţă economică considerabilă, cum sunt: pădurile, carierele, căderile de apă etc. — se practică, la munte, în deosebi, cu adevărată furie, fie pentru scopuri comerciale şi industriale, fie pentru scopuri pur turistice. Există o foarte strânsă legătură între difuziunea turismului la munte şi lupta pentru apărarea de distrugere a frumuseţilor naturale, deoarece multe din ele numai prin turism pot fi văzute sau înţelese, iar rostul păstrării lor, intacte, tot numai prin turism, va putea fi priceput de către marele public, care, asemenea, la rândul lui, distruge considerabil, de cele mai multe ori din neştiinţă.

Conservarea şi restaurarea frumuseţilor naturale ale munţilor sunt printre cele mai nobile probleme ce se pun azi în discuţie şi guvernul care va şti să ia măsurile eficace, pe care toţi oamenii noştri le preconizează şi reclamă cu nerăbdare, va face în adevăr operă pozitivă. Să nu se creadă însă că în această acţiune de proteguire a muntelui va fi vorba să se sacrifice utilitatea generală numai de dragul frumuseţii munţilor şi pentru satisfacţia estetică a unei elite. Nu! Conservarea munţilor înseamnă conservarea însăşi a unei treimi din teritoriul României, care suferă cumplit de pe urma distrugerilor nesocotite din regiunile de unde pornesc marile râuri ale ţării, prea adesea transformate în torenţi devastatori.

3. Ce realizează alte ţări şi ce face noi pentru turism? Ce trebue făcut?

Anul trecut în Iugoslavia, vizitatorii străini în număr de circa 700.000 au lăsat o sumă echivalentă cu aproape un miliard şi jumătate de lei.

Iar în Cehoslovacia „ţară a industriei şi a vilegiaturii", — cum spun reclamele, — călătorii străini au lăsat o sumă echivalentă cu 5 miliarde lei.

Ce face România în această importantă chestiune a turismului? Incurajează venirea turiştilor străini şi reuşeşte a împiedeca plecarea turiştilor români în străinătate? Putem oare auzi „România e ţară de turism", aşa cum citim de curând prin ziare, printre ghilemele, „Cehoslovacia, ţara vilegiaturii?" Deocamdată, în ziarele de acum câtva timp a apărut în stil de circulară, ca un cuvânt de ordine, aşa: *Vom putea atrage turişti.* E mai onest în felul acesta şi, poate mai promiţător. Pe lângă Ministerul nostru de Interne s'a organizat un oficiu de turism care va colabora dând sprijin, cu diferitele organizaţii de turism şi va încuraja formarea de diferite sindicate şi comitete locale de iniţiativă, pentru amenajarea, — din punct de vedere turistic, — a vizitării principalelor centre şi circuite, practicate până acum.

In anii trecuţi cheltuielile făcute de călătorii străini în România au fost aproape fără importanţă. După unele evaluări făcute la Serviciul Siguranţei, după numărul paşapoartelor, totalul cheltuielilor călătorilor străini în România abea ajunge la jumătate de miliard de lei anual, în timp ce după calculele făcute de noi, putem nădăjdui la patru miliarde. Cum? Iată două realizări necesare.

Mai întâi, *şosele.* Oricât am adora minunăţiile dela Cheile Bicazului, oricât am preţui pulberea perlată a cascadelor din Bucegi, oricât ne-ar atrage peştera, de pe vârful muntelui nabab în ozon, nu putem uita că pentru a ajunge la ele trebue să mergem pe drumuri. Să nu ni se repete că tocmai dificultatea urcuşului pe unele drumuri grele crează dragostea de munte şi face educaţia unei vieţi în aer liber, cu orizonturi largi, meditative, care fac să dispară melancolia şi în locul lor să însufleţească bucuria. Dacă asemenea iubitori ai muntelui sunt şi vor fi încă, sunt puţini, numai o elită. Drumeţia, care e ramura mai însemnată economiceşte a ţării, presupune, deocamdată, un rafinament, pe care nu-l au decât cei cărora li s'a însufleţit de mici şi treptat dragul excursiei pe jos.

Pentru marea majoritate, — însă — căci numai de aceasta poate fi vorba, când ne referim la însemnătatea economică a turismului, — trebue drumuri ca să fie atrasă.

Alimentarea bugetului pentru șosele se poate face prin *perfecționarea impunerii* asupra combustibilului și uleiului, la tracțiunea mecanică, urmând a fi o reducere, care s'ar compensa cu prisosință prin sporiri la combustibilul astfel întrebuințat.

O a doua realizare de care vorbeam: *trebue să ne convingem că nu atragem, oferind numai condiții egale cu străinătatea.* Nu văd posibil că un Sârb ar renunța la Coasta Dalmației, de lângă el, pentru a veni pe *Coasta* noastră de *Argint,* fără speranța că ar economisi, venind la noi. S'ar putea însă ca turistul să vie de plăcere, dacă ar găsi nu numai speculă mai puțină, nu numai prețuri egale cu acele din străinătate, *dar chiar avantaje față de condițiunile oferite de stațiunile străine.*

Trebue bine fixată această mentalitate, că *pitorescul singur nu ajunge;* și că numai oferind un mic avantaj în plus — de exemplu, scutiri de taxă de cură, reduceri importante la transporturi, — am putea avea mai mult succes decât vecinii.

A crea o asemenea mentalitate pe care o are și cel mai mic sătean din Elveția, unde acesta este „hotelier", e o a doua cerință, mai utilă decât prescrierea de norme cu caracter legislativ. Ca și în alte domenii: nu ne trebue legi, ci o mai bună gospodărie. O lege n'ar putea reuși cum ar reuși un superior, gospodăros, care ar inspecta pe vameșul dela frontieră, ca să nu vie la control nici măcar odată fără guler, somnoros și scuipând printre dinți; căci el este primul care arată turistului străin un specimen de român și de administrație românească. La fel cu comisarul, conducătorul și *chiar hamalul.* Primul sergent de stradă ce-l întâlnește turistul străin e obiect de deosebite deducții. Noroc că uniforma sergentului român, prin înalt ordin, a devenit abea acum, așa cum e. Remarcați povestirile turiștilor străini de toate felurile și vă veți convinge că ele pornesc dela asemenea detalii care la ei iau mari proporții.

In România, când vom aveae șosele, nu va trebui să ne mai bizuim pe oficiul național de turism și pe inițiativa Statului. Va trebui ca și particularii să atragă pe turiști; punând bine în valoare avuțiile și pitorescul țării.

Pentru a stimula interesul față de turism, n'am crutat niciodată niciun sacrificiu, în excursiile pe care le-am făcut cu studenții dela Academia Comercială din București. Aspectul și problemele economice ale Deltei-Dunării, de exemplu, întotdeauna

le-a dat lor de gândit; și poate cândva vor da roade învățămintele ce au tras de pe acum.

Când avem ape minerale de cea mai bună calitate, trebue să dăm în același timp și posibilitatea de a se trăi comod în preajma lor. S'a întâmplat ca bolnavii Români să se ducă la Karlsbad și unii medici de acolo le-au spus că sunt mai bune apele dela Slănicul-din-Moldova. Totuși, Românii au preferat să rămână în străinătate, unde găseau confortul necesar pentru cură.

Intre propunerile ce s'au făcut pentru stimularea turismului, cu ocazia *Conferinței Micii Antante Economice*, a fost și aceea de a se desființa viza pașapoartelor între supușii celor trei State ale Micii Ințelegeri, atunci când călătoresc în România, Iugoslavia sau Cehoslovacia.

Realizarea acestei propuneri ar avea, desigur, ca un prim efect, înlesnirea plecării Românilor în unul din celelalte două State și astfel am risca un inconvenient prin această politică. Totuși, este de netăgăduit că prin această măsură ar fi tentați și unii turiști Cehoslovaci ori Iugoslavi să-și facă vilegiatura la noi.

Cu ajutorul nostru, al activității conștiente, a particularilor, vom ajunge să ne convingem că chiar dacă nu suntem acum țară de turism, am putea fi.

E puțin lucru numai a putea fi; alte țări însă nu pot fi de loc. Depinde și de noi ca România să fie.

Am lucra astfel mai întâiu la înlăturarea lipsurilor ce avem acum și am contribui apoi la strângerea legăturilor între diferitele State ale Europei, înlesnind crearea unei vieți economice internaționale, solidară și pașnică.

AL. HALLUNGA

Probleme de biologie

CAUZELE ÎMBĂTRANIRII

— Marginalii la o carte [1]) —

Una dintre cele mai vechi dorinţe ale omenirii a fost să prelungească vieaţa peste limitele naturale şi să trăiască într'o veşnică tinereţe. Marele învăţat şi medic Hipocrates, care a trăit în secolul IV, înainte de Hristos, propovăduise ca mijloc sigur pentru fortificarea puterii vitale şi prelungirea vieţii: cumpătare, traiul în aer liber şi curat, băi, fricţiuni zilnice şi exerciţii fizice. Ştiinţa de azi a renunţat de mult la gândul elixirului vieţii, la mijloacele chimice prin care s'ar putea prelungi vieaţa şi s'ar putea dobândi tinereţea, însă, ea a continuat să nutrească gândul posibilităţii de a prelungi durata existenţii omului. Experienţele biologului francez Carrel arată că vieţuitoarele mici, fiind puse într'o stare de activitate vitală redusă sau chiar întreruptă şi, după un timp, readuse la funcţiunile normale ale vieţii, îşi prelungesc considerabil durata existenţii lor. De altfel, atari fenomene, întâlnim adese în natură, când plante şi animale pot trăi într'o stare aproape cu totul lipsită de vieaţă, din care, apoi, se trezesc la starea normală, îndatăce apar condiţiunile favorabile de trai. Vieaţa latentă pe care o duc anumite animale sub formă de hibernare, din cauza frigului, mai poate fi cauzată şi de căldură, uscăciune, foame, etc. şi o întâlnim atât la Protozoare, cât şi la: Spongieri, Viermi, Moluşte şi Vertebrate. Posibilitatea aceasta este mai desvoltată la plante, cum

---

1) Venzmer Gerhard: *Wie wer alt werden.* Kosmos. Stuttgart, 1936.

sunt de ex.: muşchii, care, după o durată de ani, pot să-şi păstreze vieaţa. Sporii de muşchi au încolţit după o păstrare timp de 50 de ani în colecţii de plante; seminţe de mimoze, după 60 de ani; iar sporii uscaţi de bacterii şi-au păstrat puterea de germinare după o perioadă de 90 de ani. Bazat pe aceste fenomene şi experienţe de a produce pe cale artificială atari stări de repaus ale vieţii, profesorul Carrel s'a gândit că poate ştiinţa ar reuşi vreodată să-l pună şi pe om într'o stare de întrerupere a funcţiunilor vitale şi de a obţine, astfel, posibilitateae de a-i prelungi vieaţa pesete veacuri.

Dacă această părere, astăzi, ni se pare cam îndrăsneaţă, apoi, după prof. dr. G. Venzmer, putem susţine că în zilele noastre s'a reuşit pentru prima oară să câştigăm, într'adevăr, teren împotriva necruţătoarei morţi. După Venzmer, omul care se naşte azi are perspectiva unei durate a vieţii care întrece cu 10 ani pe aceea a părinţilor şi cu 20 pe aceea a bunicilor săi; durata medie a vieţii omului s'a dublat faţă de aceea a vechilor Egipteni şi a oamenilor din antichitatea clasică. De relatările vechiului testament trebue să facem abstracţie, căci după cercetările făcute, acele date erau calculate, considerându-se, până la Abraham, anul numai de 3 luni; mai târziu, de 8 luni şi abia după timpul lui Iosif, de 12 luni. După cercetările făcute asupra mumiilor din vechiul Egipet, se crede că Egiptenii nu trăiau mai mult de 30 de ani, iar vechii Romani numeau un bărbat de 40 ani „senex", adică moşneag.

Din veacul al 18-lea începe să crească durata vieţii, pentru ca azi durata medie a vieţii să atingă 60 de ani. Dacă cercetăm cauzele care au determinat prelungirea vieţii şi care trebue considerată ca una din cele mai măreţe fapte din istoria omenirii, atunci trebue să le atribuim progresului medicinii şi igenii. Marii descoperitori şi binefăcători ai omenirii ca: Pasteur, Koch, Roux, Eberth, au izgonit prin descoperirile lor din ţările civilizate, bolile molipsitoare, cholera, ciuma, variola etc.

Se pune, însă, întrebarea, dacă, în tendinţa de a prelungi durata vieţii, nu ne lovim de regulele neschimbătoare ale biologiei, dacă legile naturii s'au stabilit o anumită limită de vârstă pentru fiecare vieţuitoare? Cercetându-se durata vieţii la diferite vieţuitoare nu se pot stabili regule anumite, nici după mărimea corpului, nici după superioritatea organizaţiei, acestea fiind influenţată de condiţiunile externe ale vieţii. Arbuştii ca

jnepenii ajung vârsta de 500 ani; brazii, molifții, pinii, 300—400 ani, fagii și teii 900 ani, tisa și chiparoșii pot trăi până la 3.000 de ani. Uriașilor copaci „Mamuți" din California li se atribue o vârstă de 4.000 și chiar 5.000 de ani și o vârstă asemănătoare ajunge și Eucaliptul din Australia, iar străvechiul chiparos de baltă dela Oaxaca, în Mexic, 6.000 de ani. In orice caz vârsta celor mai mulți arbori o întrece cu mult pe acea a animalelor. Elefantul și balena trăiesc peste 100 de ani. In grădina zoologică din Viena a trăit un vultur de gâște, 118 ani, broasca țestoasă uriașă, știuca și crapul întrec vârsta de 100 de ani, iar unele scoici ajung vârsta între 50—100 ani.

Durata vieții la paseri este relativ mai mare față de a mamiferelor. Gâsca și pajura întrece vârsta omului, barza și bufnița ajung 60—70 ani, porumbelul, cocorul și cucul ating vârsta de 40—50 ani. Aceste paseri întrec înzecit de ori vârsta mamiferelor ca: vulpea, pisica, veverița, iepurele, capra, etc. Dintre ființele unicelulare există unele pe care le putem considera nemuritoare. — Inmulțirea lor făcându-se prin diviziunea celulei mame în 2 celule perfect egale, fără să se piardă nimic din materia ei. — Intrucât fiecare celulă reprezintă o parte din cea premergătoare și întrucât procesul de dividere se continuă mereu, rezultă că ele nu mor niciodată. Noroc cu condițiuinle nefavorabile de trai, de frig, căludră, uscăciune și distrugerea lor de către alte viețuitoare, căci altfel tot Pământul ar fi acoperit în scurt timp de ele. Experiențe făcute cu diferite protozoare, dintre care mai ales Paramaecium, au arătat că, dacă s'a împrospătat zilnic lichidul în care era păstrat un singur Paramaecium, a dat în decurs de 13 ani 9.000 de generații. Cu cât ne urcăm pe scara viețuitoarelor și ajungem la organizațiile celulare complicate, cu atât dispare această posibilitate de vieață veșnică.

Știința atribue grupării celulelor uzarea și moartea organismelor. Insă ne lovim de următoarele curioase excepții: de un sfert de veac se păstrează și se cultivă într'o soluție nutritivă, în mod special alcătuită, un țesut celular din inima unui puiu de găină, fără ca să se observe cele mai mărunte semne de îmbătrânire ale acestor celule din țesut, cu toate că găinele nu ajung decât vârsta de 4—7 ani. Dacă aceste celule sunt puse din timp în timp într'o soluție proaspătă, atunci ele se divid neîntrerupt și cu aceeași iuțeală ca și înainte de un sfert de veac. Țesuturi celulare din pielea, ficatul, splina și alte organe

ale şoarecelui care nu trăieşte decât 2 ani, pot fi ţinute în vieaţă, în soluţii hrănitoare, peste 10 ani. Experienţe asemănătoare s'au făcut în ultimul timp şi cu celule foarte diferenţiate, anume cu celulele pigmentare din irisul ochiului. După multiplele cercetări întreprinse în această direcţie, putem admite că şi pentru celulele fiinţelor superior organizate, îmbătrânirea şi moartea nu-s o necesitate fundamentală, ci ele pot fi evitate, cu condiţia ca să fie scoase celulele din legătură cu celelalte ţesuturi ale corpului. Prin urmare, din funcţiunile vieţii, rezultă produse de excreţie, care, prin îngrămădirea lor, pun capăt vieţii. La fiinţele complicat organizate, prin traiul comun ale nenumăratelor celule, se produc condiţiuni nefavorabile de vieaţă pentru fiecare celulă în parte. Pe când fiinţa unicelulară ia parte la schimbul de materii a sucului nutritiv prin toată suprafaţa ei, la ţesuturile celulare complexe, fiecare celulă va fi expusă îmbătrânirii şi pierii, prin materiile otrăvitoare rezultate din excreţiile celulelor vecine. Influenţa dăunătoare se resimte mai ales la acele ţesuturi care n'au proprietatea de a se reînoi şi la sistemele de organe alcătuite odată pentru întreaga vieaţă, cum sunt: creerul, nervii, inima şi vasele cu sânge. Intr'o reunire celulară complicat alcătuită, străbătută de mii de fire, cum o reprezintă omul cu cele 30 de bilioane de celule, nu pot fi eliminate în mod suficient produsele de desasimilaţie; ele se depozitează ca reziduri care influenţează în mod dăunător procesele vitale şi periclitează organismul în aşa măsură, încât nu mai poate executa funcţiunile vieţii. Singurele celule care rămân tinere şi se pot divide necontenit sunt celulele sexuale, care, pe lângă că au posibilitatea să se salveze, datorită vitalităţii lor inerente de a nu îmbătrâni, mai au însuşirea de a oferi organismului, căruia aparţin, din vigoarea şi vitalitatea lor. Aceasta era cunoscut omenirii din cele mai vechi timpuri, vechii Egiptenii şi Romani, întrebuinţau glandele germinative dela animale pentru înviorare şi fortificare şi pe aceste experienţe, se bazează ştiinţa modernă în operaţiunile de întinerire. Inainte de a vedea dacă se poate opri procesul de îmbătrânire se pune întrebarea ce vârstă ar trebui să ajungă omul in sens biologic. Procedeul de calculare porneşte dela constatarea că osificarea scheletului şi, odată cu aceasta şi creşterea se termină cu anumită regularitate, la mamifere, la finea primei şesimi din vieaţă; cu alte cuvinte: mamiferele trăiesc de 6 ori cât ţine perioada de creştere. Astfel, osificarea scheletului la iepure se

termină după primul an de vieață și durata vieții lui este de 6 ani; la câne, după 2 ani, la o durată a vieții de 12 ani; la cămilă, după 8 ani, la o durată a vieții de 45—50 ani. La elefant, osificarea scheletului se termină între 20—30 ani, iar vârsta ajunge la 150 ani. Omul are nevoie de 20 de ani până la completa osificare a scheletului, deci, după acest calcul, ar trebui să ajungă vârsta firească de 120 de ani. Asupra duratei naturale a vieții omului, sunt foarte diferite părerile și, deocamdată, trebue să ne mulțumim cu constatarea că ea depinde în cea mai mare parte de constituția moștenită, de predispoziția spre longevitate sau contrariul de rezistența internă și de gradul influențelor vătămătoare externe, de starea de civilizație, de ocupația și felul de traiu al fiecăruia în parte. Dintre toate statele Europei, cel mai mare număr de oameni înaintați în vârstă îl are Norvegia, la 1.000 de locuitori, sunt 2,089 bărbați și 3,102 femei care trec de 92 ani, iar în Bulgaria, la 4 milioane locuitori, numărul celor ce trec de 100 ani este de 3.800. După cercetările oficiale rezultă că din 100 cazuri mortale, numai 10 se datoresc bătrâneții slăbiciunilor pe când 90 sunt provocate de diferite boli. Majoritatea organelor celui mort se află în perfectă stare de a funcționa, însă unul din ele, pus de noi într'o stare exagerată de activitate, refuză serviciul și oprește astfel roata vieții. „L'homme ne meurt pas, il se tue". (Flourens). Materia vie lucrează cu două feluri diferite de lichide: cu soluțiuni adevărate sau cristaloide, adică soluțiuni care cuprind corpu. disolvant într'o repartiție moleculară foarte fină; și cu așa numitele coloide, adică materii gelatinoase în care grămezi mari din materie plutesc în lichidul înconjurător. In soluțiile adevărate sau cristaloide, adică în soluțiile din materii ce cristalizează, ca săriuri, acizi, etc., se despart complet părticelele materiei unele de celelalte. Incercând a dislova un corp coloidal, ca de ex.: albuș de ou, amidon, cauciuc, clei, etc., acestea nu se desfac în cele mai mici părticele, ci se produc un fel de materii ca piftia, numită coloid. Fiecare organism viu este o construcție coloidală foarte complicată și, deci, nici omul nu face excepții dela această regulă. Câtă vreme solțiunile cristaloide adevărate rămân nemodificate, fiecare coloid trece ca și oricare organism viu prin starea de tinerețe, maturitate și bătrânețe. Aceste schimbări de stare se bazează pe tendința particulelor de a se grupa mereu unele lângă altele. Această unire progresând, părticelele care plutesc în lichid devin tot mai mari, proces care numai revine îndărăt și

care se numeşte maturaţia coloidelor. Dacă această stare continuă, atunci se produce o coagulare şi condensare mai puternică, asemănătoare cu coagularea laptelui. Procesul de îmbătrânire a coloidelor, progresând mereu, se desprind diferite părticele în formă de fulgi mărunţi. Această „fulguire" care indică distrugerea propriei stări coloidale poate fi considerată drept sfârşitul sau moartea, şi deci tinereţea, maturitatea, îmbătrânirea şi moartea coloidelor corespund aceloraşi stări din vieaţa organismelor, ale căror celule sunt alcătuite din aceste materii coloide. Această inevitabilă coagulare coloidală, precum şi condensarea plasmei este numai începutul îmbătrânirii. Mână în mână cu aceasta se produce şi o scădere a apei din ţesuturi, ceea ce influenţează în mod dăunător asupra transformărilor chimice şi fizice. Cu cât un organ cuprinde o cantitate mai mare de apă, cu atât e mai viguros; cu cât e mai sărac în apă, cu atât sunt mai reduse manifestările vitale. Muşchii având 75% apă, creerul 79% apă, rinichii, 83% apă, sunt într'o continuă activitate. Cantitatea totală de apă din corpul embrionului din luna 3-a este de 94%, la naştere 66—69%, la vârsta de 20 ani 62%, iar la 70 ani 58% apă. O continuă deshidratare a ţesuturilor, împuţinarea apei din plasma corpului, uscarea şi înţepenirea ilustrează procesul îmbătrânirii. Consecinţa este o scădere a schimburilor de materii şi, deci, şi produsele de excreţie, otrăvurile şi rezidurile nu vor mai fi eliminate în mod satisfăcător, ele se depozitează, provocând obosirea plasmei corpului.

La microscop se poate constata această depozitare prin apariţia de granulaţiuni de grăsime şi pigmenţi, care se înmulţesc pe măsură ce corpul îmbătrâneşte, aflându-se mai ales în celulele care nu se pot reînoi; aşa în celulele creerului şi ale nervilor, în celulele inimii, ale măruntaelor, ale vaselor cu sânge, etc. In fine, prin îngrămădirea materiilor de excreţie, efectul vătămător devine atât de puternic încât celulele sunt nimicite prin diformarea şi dispariţia lor. Astfel se explică micşorarea măruntaelor, lucru pe care l-au constatat şi vechii Egipteni la îmbălsămarea cadavrelor. Pentru umplerea golurilor apărute, se desvoltă totodată, între celule şi grupurile de celule, un ţesut intermediar. Prin aceasta scade puterea de muncă a organelor, ţesutul conjunctiv se lărgeşte şi străbate mereu intestinele, ficatul, plămânii, rinichii, splina, etc., depozitând, concomitent, sărurile calcaroase, în fibrele musculare.

Deoarece inima şi vasele cu sânge lucrează neîntrerupt, din prima zi de vieaţă, se explică uzarea lor înaintea celorlalte organe. In fiecare secundă, inima pompează 1/10 litri de sânge, în fiecare minut, 6 litri, în fiecare zi, 10.000 litri şi în decursul întregii vieţi, 1/4 miliard de litri de sânge. Imbătrânirea şi uzarea inimii se cunoaşte prin aceea că miocardul este străbătut mereu de ţesut conjunctiv, pigmenţii bătrâneţii şi grăsimea se depozitează în fibrele musculare, iar vasele cu sânge îşi pierd elasticitatea, devenind rigide, prin îngroşarea pereţilor şi depozitarea de cholesterină şi săruri calcaroase.

Eforturile cele mai mici, care înainte erau prestate cu uşurinţă, produc la bătrâneţe palpitaţii şi greutate la respirat. In afară de inimă, se resimt în mare măsură rinichii, ale căror canalicule, privite la micorscop, prezintă celulele cu care sunt căptuşite închircite, încât tuburile de odinioară sunt ca nişte grămezi de celule inactive. Celulele nervoase trebue să-şi facă serviciul în cursul întregii vieţi a omului, căci ele nu se reînoesc, rămânând aceleaşi, dela desvoltarea embrionului şi cât ţine vieaţa omului. Distrugerea celulelor în colaborare cu deshidratarea, progresând, se poate observa mai bine la creer; în timpul următor primilor 20 de ani de vieaţă, creerul începe să devină mai mic și mai uşor, aşa încât nu mai ocupă întreaga cavitate craniană; totodată, însăşi masa lui devine mai compactă, căci ţesutul compact de susţinere creşte pe socoteala ţesutului nervos mai moale. Primirea şi prelucrarea impresiilor, datorită organelor de simţ, se face mai greoi, şi chiar organele de simţ îşi pierd prin îmbătrânire puterea lor. Timpanul se întăreşte şi stânjeneşte auzul, corneea transparentă se opacifică din cauza deformării ţesutului prin grăsime; cristalinul se colorează cu galben şi devine rigid, pierzând astfel puterea de acomodare a ochiului. Imbătrânirea celulelor nervoase nu se resfrânge numai asupra vieţii sufleteşti a omului, căci întregul organism înclină spre suferinţă, de vreme ce nu există organ care să nu fie supus, în activitatea sa, influenţii sistemului nervos central.

Prin urmare, astfel se explică scăderea elasticităţii muşchilor, tremurarea membrelor, încetineala mişcărilor, schimbarea în tensiunea vaselor cu sânge şi, deci, ca presiunii sanguine, insomniile, lipsa mişcărilor pesistaltice şi ale secreţiunilor sucurilor digestive. Intrucât atât sistemul nervos central cât şi cel vegetativ (marele simpatic) stau în legătură fiziologică şi cu glandele en-

docrine ale căror secreţiuni, numite „hormoni", se varsă direct, în curentul sanguin, vor fi şi ele stânjenite în acţiunea lor.

Aceste glande se află situate în diferite locuri ale corpului, şi anume: hipofiza în cutia craniului, glanda tiroidă şi glandele paratiroide în regiunea gâtului, tymus lângă stern, capsulele suprarenale, deasupra rinichilor, pancreasul, sub stomac şi glandele sexuale, în aparatul reproducător. Mână'n mână cu sistemul nerpos, glandele cu secreţiune internă conduc prin bormonii lor funcţiunile vieţii, creşterea şi forma corpului şi chiar, într'o anumită măsură, şi starea sufletească şi intelectuală. Statura înaltă sau mică, înclinarea spre obezitate sau contrarul, maturitatea timpurie sau întârziată, temperamentul vioi sau mai domol, fire sensibilă sau flegmatică, toate aceste depind de colaborarea hormonilor unui individ. S'a spus că adevărata cauză a îmbătrânirii se atribue inactivităţii glandelor cu secreţiune internă, precum şi nimicirii celulelor nervoase din creer, măduva spinării şi organele de simţ.

Hipofiza, o glandă de mărimea unei fasole, situată dedesubtul creerului secretă vreo 12 hormoni dintre care unul are menirea de a stimula activitatea secretorie a glandelor sexuale şi tocmai acesta dintre hormoni scade în timpul bătrâneţii. Experienţele au dovedit că activitatea scăzută a glandelor sexuale a fost înviorată prin tratamentul cu hormonul hipofizei. O altă secreţiune a hipofizei stă în strânse raporturi cu schimburile de materie, cu repartiţia apei şi depozitarea grăsimilor în ţesuturi, şi anume, efectul ei trece prin glanda tiroidă. In lipsa secreţiei acestui hormon al hipofizei se produce îngrăşarea în timpul bătrâneţii, căci, experimental, s'a dovedit prin administrarea acestui hormon, o grabnică scădere a greutăţii. Un alt hormon al hipofizei, secretat prea abundent, face să crească în mod anormal capetele oaselor, nasul, bărbia, fenomen cunoscut sub numele de acromegalie. In afară de hipofiză, o influenţă importantă asupra procesului îmbătrânirii o are glanda tiroidă. Prin nefuncţionarea normală a secreţiunilor acestei glande, se produc o serie de turburări, prin reţinerea apei şi depozitarea grăsimilor şi a mucinei în ţesuturi, umflarea feţii şi slăbirea inteligenţei. La cei înaintaţi în vârstă apar unele simptome, care seamănă foarte mult cu o hiperactivitate a glandei tiroide. Este mai mult ca sigur, că această secreţie a glandei tiroide este echilibrată de hormonul glandelor sexuale şi abia după scăderea acestui hormon, secre-

ţia tiroidei ajunge la efectul deplin. O serie de experienţe dovedesc această corelaţie antagonistă între glandele sexuale şi glanda tiroidă. La cocoşii alimentaţi cu glande tiroide, li se atrofiază glandele sexuale; la şobolani-femele, tratate cu preparate extras din glanda tiroidă, ovarele sufăr grave schimbări şi ovulele mor. Activitatea exagerată a glandei tiroide exprimată prin boala lui Basedow, duce, atât la femei, cât şi la bărbaţi, la stingerea puterii de reproducere. S'a stabilit, de asemenea, că extirparea ovarelor la femei este urmată de o activitate bolnăvicioasă, exagerată, a glandei tiroide. Se crede, că încărunţirea părului ca şi căderea lui stau în legătură cu influenţa glandei tiroide, reuşindu-se, pe de altă parte, să se redea culoarea şi creşterea părului la loc, prin tratarea cu hormonii glandelor sexuale. La oamenii în vârstă, din cauza desvoltării ţesutului conjuctiv din glanda tiroidă, pe socoteala adevăratelor celule secretorii, secreţia scade, având drept urmare o serie întreagă de simptome ale bătrâneţii, cum sunt: procesele vitale scăzute, graiul încetinit, greutate la gândire, paliditatea şi uscarea pielii. După recentele cercetări, contribue la procesele de îmbătrânire şi cele 4 glande paratiroide (corpii epiteliali), de mărimea unor boabe de orez. Misiunea lor este de a regula schimbul sărurilor minerale ale corpului, în sensul că se păstrează echilibrul între calciul, care are rolul de a înfrâna şi sodiul, de a mări excitabilitatea muşchilor. Dacă secreţia hormonilor paratiroidelor scade, atunci are supremaţia sodiul, care activează excitabilitatea muşchilor şi consecinţa este apariţia accidentelor tetanice, starea de iritabilitate şi tremurare a bătrânilor, precum şi turburări în regularea căldurii organismului. Prin scăderea secreţiei capsulelor suprarenale, se produce o puternică pigmentare bronzată a pielii şi o depresiune considerabilă a puterii musculare. Influenţa hormonilor, pentru a combate îmbătrânirea timpurie, se poate constata şi din următoarele experienţe: Larvele de salamandră trăiesc în apă şi au, pentru respiraţie, branchii externe, în formă de rămurele, care dispar odată ce larvele se urcă pe uscat şi devin adulte. Dacă transplantăm la o larvă tânără, branchiile unei larve bătrâne care e la terminarea metamorfozei, deci scurt înainte de pierderea branchiilor, atunci se întâmplă curiozitatea că mănunchiul de branchii care era pe cale să se atrofieze, după grefarea pe larva mai tânără, a întinerit, căci el se desvoltă şi trăieşte atât cât larvele cele tinere. Rămurelele branchiale au

ajuns prin grefare la o durată de vieaţă cu mult mai lungă decât le-ar fi fost altfel hărăzită. Dar şi la animalele mai bine organizate, ca la mamifere, se poate observa o influenţă însemnată a organismului întreg asupra stării unui organ îmbătrânit. Dacă se grefează ovarele care nu mai sunt capabile de reproducere, ale unui animal îmbătrânit, la unul tânăr, ale aceleiaşi specii, atunci ele sufăr o întinerire. Ovarele încep să execute funcţiunile ce le incumbă şi, după îmbătrânirea animalului la care au fost grefate, pot fi din nou transplantate la un alt animal tânăr, astfel că întâlnim şi aici posibilitatea unui organ de a ajunge o vârstă cu mult mai înaintată decât fiinţa dela care îşi are obârşia organul respectiv. Intinerirea se efectuează prin aceea că organul transplantat capătă legătura cu sucurile din curentul fiinţei mai tinere, la care a fost grefat. Cu alte cuvinte: hormonii care circulă în curentul sanguin al animalului mai tânăr exercită o influenţă de întinerire asupra organului mai bătrân, transplantat. In afară de ereditate, constituţie, glande cu secreţiune internă, longevitatea e influenţată de mediul înconjurător şi felul de traiu pe care şi-l orândueşte fiecare din noi.

S. ILIUŢ

Cernăuţi, Martie 1937.

„GENERAŢIA SPORTIVĂ"

— Intre educaţie fizică şi abuz sportiv —

Subiectul pe care ne propunem să-l desvoltăm face parte integrantă dintr'o conferinţă ţinută de noi la microfonul *Societăţii de Radiodifuziune*, cu câţiva ani în urmă, ca şi dintr'un studiu publicat mai de mult în *Revista Generală a Invăţământului* [1].

Pentru importanţa problemei, îl reluăm aici, cu riscul unor repetiţii.

Oricât s'ar părea altfel, nu este tocmai uşor să definim noţiunea de „generaţie". Se poate afirma, însă, supliniind prin aceasta definiţia ad-hoc — faptul, atât de des constatat şi repetat, că structura societăţii de după războiu este cu totul alta decât cea dinainte. De aici, existenţa unei alte generaţii. Filosofia, literatura, ştiinţa ca şi arta par a-şi fi schimbat centrul de gravitate şi, în consecinţă, îndeletnicirile omului postbelic să se modifice şi ele, odată cu disciplinele amintite. Schimbarea structurală a simţirii şi judecăţii a presupus la rându-i diferenţe de postulate şi concluzii.

Dintre îndeletnicirile noii generaţii, una iese mai mult în vileag decât celelalte: sportul. De aici, şi numele: generaţia sportivă. Cum s'a ajuns la această titulatură, care în sine are un substrat real?

Marele războiu, care aducea atâtea cununi biruitoare, câte steaguri plecate înfrângerii, lăsa în urmă enorme şi sdrobitoare istoviri, faţă de care popoarele combatante nu putea rămâne indiferente. Ideia reglementării, întăririi rasei, şi punerea ei pe

---

[1] Anul XXIII, Nr. 1—2.

primul plan de realizare s'a născut astfel, alăturând, totodată, de ea şi pe aceea a înfrăţirii dintre popoare, ca pe o legitimare în plus.

In felul acesta, a fost întronată la locul de onoare Educaţia fizică, disciplină căreia i s'a pretins, înainte de toate, să joace rolul, pe care cu două trei milenii în urmă îl jucase la Greci şi Romani, în epocile de strălucire ale acestora.

Pare, însă, că nu s'a insistat suficient asupra cuprinsului noţional al educaţiei fizice, asupra celor două ramuri ale acesteea: gimnastica şi sportul. Celei de pe urmă, sportului, i s'a acordat aproape toată importanţa fiind mai uşor de difuzat în masă, prin manifestările-i de joc, foarte atractiv, în timp ce prima, gimnastica, a fost neglijată. Astfel, vedem cum sportul apare aproape simultan în Anglia ca şi în Germania, în Franţa ca şi în Ungaria, în Italia ca şi Polonia, şi, în sfârşit, în toate ţările europene, ca să nu mai amintim de America.

Intr'adevăr, precum se prevăzuse, sportul a prins foarte repede peste tot, iar iniţiativei oficiale i s'a alăturat cu mult succes iniţiativa particulară, încât, în toate ţările s'au înfiinţat numeroase şi felurite instituţii, ca grad şi organizaţie, iar uneori chiar subsecretariate de Stat (exemplul Franţei).

De angrenajul acesta, România, precum era şi firesc, nu putea rămâne izolată şi urmând exemplul celorlalte ţări, avem astăzi şi noi A. N. E. F., I. S. E. F., etc., cu ramificaţii în toate gradele învăţământului, precum şi o mulţime de societăţi sportive particulare.

Aşa fiind, este nu numai firesc, dar chiar imperios, să cercetăm roadele sportului, atât în străinătate, cât şi la noi, mai ales, că avem înapoia noastră un trecut experimental de un deceniu şi jumătate, din care putem trage învăţăminte.

In ceeace ne priveşte, pentru a stabili concluzii cât mai precise, relativ la noi, vom pleca dela ţări cu o cultură mai veche şi cu o experienţă mai îndelungată. Impunându-se, deci, o privire retrospectivă, pentru şi mai mult succes, vom căuta obiectul cercetării noastre cu prioritate la autorităţile ţărilor respective.

Incepând cu Anglia, ţara de origine a celor mai multe şi vechi sporturi, vom da peste oameni luminaţi, cari, încă dinainte de războiu, prevestesc lucruri nu tocmai măgulitoare pentru sportismul englez.

„Constat o desvoltare stânjenitoare de brutalitate şi bădă-

rănie în excesul exercițiilor fizice (sportive); și acestea au contribuit în cea mai mare măsură la cele constatate", spune Wilkie Collins. Tot așa, Mathero Arnold ajunge la aceleași concluzii și, ca un corectiv, caută să ne încredințeze că „adevărații muncitori intelectuali sunt tot atât de morali ca și cei mai puternici atleți".

Presimțirile acestea, adeverindu-se și verificându-se, Anglia a limitat din ce în ce mai mult contribuția sportului, atât în 1911, cât și, mai ales, în 1927, pentru a lăsa teren jocului și, în deosebi, gimnasticei libere.

In Franța, J. Payot, cunoscutul psiholog și pedagog, dela care am folosit citatele de mai sus, se raliează întocmai părerilor și atitudinii celor citați.

Semnalului acesta i s'au alăturat apoi chiar specialiști cu renume mondial ca: Hebért, Dr. Th. Tissié, Marchal etc., cari, ocupându-se cu aportul gimnasticei și sportului, ajung a publica tomuri întregi de specialitate și pentru lămurirea opiniei publice.

In Germania, d-l K. Diem, Secretarul General al Reichului pentru educația fizică, încă din 1922, spune că: „timpul societăților sportive trebue socotit perimat și că societățile de gimnastică și sport ar trebui să se intemeieze în societăți de educație fizică". „Mișcarea sportivă germană nu trebue să aibă ca țintă performanța, ci desvoltarea organică a tuturor părților corpului care e însăși o performanță". Prinurmare, o diminuare, nu numai a sportului, dar chiar a gimnasticei de aparat, în favoarea gimnasticei libere.

Este acelaș lucru, pe care îl constatăm astăzi, la așa numita organizație „Ballila" în Italia și „Socolii", în Cehoslovacia. Ba, ceva mai mult, Poloina a interzis cu desăvârșire accesul școlărimii în societățile sportive.

Dar curentul acesta contra abuzului sportiv nu se înregistrează numai pe continentul nostru. America, patria cea mai autentică a pugilisticei, a început să se alarmeze și ea. Amintesc pentru aceasta — și cred că e suficient — faimoasa carte a emeritului publicist A. Flexner: *Universități americane, engleze și germane*, care, bazat pe un material bogat și documentat, a stârnit o puternică mișcare determinând prin aceasta, reforma învățământului și, mai ales, a celui universitar.

După această excursie, suficient de edificatoare, credem că putem să ne îndreptăm privirile și asupra situației existente la

noi. Vom avea de încercat deziluzii cu atât mai mult cu cât şi de această dată constatările ne vin dela persoane de specialitate, autorizate, demne, deci, de toată încrederea şi stima.

Iată, de exemplu, ce spune d-l General V. I. Bădulescu, Directorului general al A. N. E. F., vorbind despre activitatea sportivă, fie oficială sau particulară: „Pentru ea se face o adevărată vâlvă; nu însă o propagandă temeinică; se consumă multă energie, şi, mai ales, bunăvoinţă din partea atâtor personalităţi distinse ale neamului; şi cu toate acestea, lucrurile fiind lipsite de o bună organizaţie cu răspundere, statistica dovedeşte că progresul e îndoelnic.

„Atât Statul, cât şi iniţiativa particulară, confundă scopul cu mijloacele şi face din individ şi echipe un instrument de faţadă, neglijând completamente mulţimea a cărei înviorare totuşi se pretinde că se face prin invitarea ei, ca spectatoare la diverse manifestări sportive".

In acelaş sens, d-l C. Kiriţescu, profesor la I. S. E. F. constată că în sport „emulaţia, ambiţia, după o bună clasare desvoltă sentimente egoiste. Sportsmenul devine un om impresionabil, susceptibil, vanitos, orgolios, invidios".

Şi, ca să arate şi mai întemeiată afirmaţia d-sale, adaogă cunoscuta comparaţie a lui Hebért, pe care autorul francez o face între caii de curse şi sportsmeni: „Franţa şi Anglia practică de ani îndelungaţi sportul curselor de cai pentru îmbunătăţirea rasei. Cu timpul, acest sport a devenit dela scopul său iniţial şi a degenerat în spectacol monden şi pretext de joc de noroc. Proba războiului celui mare a fost decisivă, în sens negativ, bineînţeles. Caii de curse s'au arătat neputincioşi. După câteva săptămâni de campanie, au fost scoşi din întrebuinţare, iar greul războiului a trebuit să-ly ducă tot calul plebeian. Cursele de cai, urmând o acţiune într'o singură direcţie — viteza pe terenuri preparate — şi neglijând câştigarea de calităţi necesare întrebuinţării practice a calului, au ajuns să formeze o rasă de cai, — şampioni fragili — cărora le trebuesc îngrijitori, paturi şi apă caldă. Tot aşa concursurile atletice nu vor reuşi să promoveze specia umană din punct de vedere fizic".

Ceeace trebue subliniat, este faptul că mai toţi comentatorii educaţiei fizice constată şi o scădere a nivelului intelectual al tineretului şcolar, care practică sportul, şi aceasta este un semn tot atât de grav, ca şi cele amintite până acum.

Citatele de mai sus, fie ele constatări directe sau simple prevestiri, întemeiate pe presupuneri documentate comparativ, ne deschid perspective nu tocmai îmbucurătoare. După o practică de atâția ani, sportul, dela care se aștepta rezultate optimiste, nu aduce o consolidare psiho-fizică, ba, de cele mai multe ori, se înregistrează deficite ce nu măgulesc pe cei ce l-au practicat.

Nu mai vorbim de înfrățirea dintre popoare, pentru care nu s'a câștigat nimic efectiv.

Socotind chiar, că adevărul este la mijloc, ca de obiceiu, că „diavolul nu este așa de negru, precum îl crede lumea", totuși, va trebui să ne sezisăm de cele de mai sus.

Intr'adevăr, trebue să convenim că toate observațiile de până aci nu s'au adus sportului propriu zis, cât, mai ales, abuzului, excesului sportiv. Și anume, nu sportului, în genere, cât foot-ball-ului în special, și rugby-ului și boxului, într'o oarecare măsură; în proporția practicării lor.

Dar pentru a lua o atitudine obiectivă, în această privință, pentru a nu fi suspectați de subiectivism, trebue să ne situăm pe o poziție, unde numai adevărul științific poate fi suveran — în speță — Anatomia și Fiziologia vor fi luate ca punct de plecare.

„Corpul omenesc este o mașină foarte complexă, spune d-l Dr. V. Roșală, asistent la I. S. E. F. El e format din organe și sisteme cu structură și funcțiuni variate, care reacționează deosebit, nu numai la mișcări diferențiale ca natură, dar chiar la nuanțe de aceleași mișcări".

„Este adevărat că sportul, ca și jocul, este un agent care deschide gustul de muncă, de activitate, pentru localizările psihomotrice, mădulare și cefalice, ca și tuturor funcțiunilor mari vitale, observă, pe de altă parte, d-l Dr. Ph. Tissié, președintele Ligii franceze de educație fizică, dar acesta trebue cultivat numai în limita strictă a necesității. Altfel, prin efortul său, sportul provoacă slăbirea rezistenței miocardului, focare anormale de excitabilitate și teren propriu pentru afecțiuni în plămâni".

Cei care au asistat vreodată la un match de foot-ball își amintesc de fața congestionată a jucătorului și de aprinderea vinelor gâtului acestuia. Cumpătarea fiind desconsiderată și adesea absentă, în prelungirea jocului, se provoacă afecțiuni, dintre care tuberculoza rămâne cea mai frecventă.

Dr. Ch. Béer, publicând rezultatele unei anchete asupra footbaliştilor ne încredinţează că dintre aceştia 22% termină prin a fi tuberculoşi.

In concluzie, pentru sacrificiul de energie, de timp şi de bani, se câştigă o sdruncinare a sănătăţii, o scădere a nivelului intelectual şi o brutalizare a spiritului.

In faţa realităţii incontestabile, va trebui să ne închinăm fără murmur. Inţelegând rostul şi dozarea sportului, natura şi aportul lui în educaţia fizică, potrivit conformaţiei şi necesităţii noastre, să căutăm imediat raţionalizarea sportului. Să ne pătrundem de înţelesul noţional al educaţiei fizice, disecând această disciplină în cele două ramuri ale ei: gimnastica şi sport, să ne gândim că numai astfel vom putea năzui consolidarea psihofizică, la care ajunseră vechii greci. Romanii au împrumutat şi ei dela Bătrâna Eladă jocurile gimnastice şi soprtive şi acestea au dat roade foarte bune atât timp cât nu s'a făcut abuz. Indată ce s'a dat frâu liber excesului şi imitaţiei de parodie, Roma a inceput să decadă şi ca moralitate şi ca politică.

In această privinţă, amintim vorbele lui Sir John Lubock:

„Orice lucru trecut de marginile lui duce la pieire; chiar virtutea, practicată mai mult decât trebue, decade în viciu; economia duce la sgârcenie; bunătatea, la slăbiciune; curajul, la nebunie etc.".

Aşa fiind, să luăm exemplul Suediei, pe care a început să-l ia, precum am amintit, şi Polonia şi Anglia, şi Cehoslovacia, ca şi Italia.

Gimnastica şi excursiile în aer liber, mai întâiu, şi, în urmă, sportul, dela care să se prefere mai puţin foot-ball, rugby şi box şi mai mult tenis, walley-ball, oină şi sporturi de iarnă.

„Marile victorii omeneşti, spune Payot, nu se câştigă nicăieri cu muşchi, ci, cu descoperirile, cu sentimentele mari, cu ideile rodnice. Noi am da muşchii cu desăvârşire nefolositori ai tuturor atleţilor şi sportmenilor, pe inteligenţa sclipitoare a unui Pasteur, Ampère sau Malebranche. Omul cel mai exercitat tot nu învinge niciodată în alergări un câine sau un cal, iar un goril, în luptă, nu se teme nici de un Hercule. Superioritatea nu stă nici în greutate, nici în măsura muşchilor, probă că omul a domesticit animalele cele mai viguroase şi a băgat în cuşcă tigrii şi leii".

CONSTANTIN-STELIAN

FACTORII EDUCAŢIEI

Orice îndeletnicire omenească, incumbă o pregătire a celor mai tineri, spre a ajunge la perfecţionare, la pregătirea pentru vieaţă prin educaţie.

Concepţiunile despre educaţie au variat în decursul secolelor şi se pare că în secolul nostru, s'ar fi orientat spre scopul adevărat.

Aşa fiind, o precizare a factorilor determinanţi ai educaţiei se impune.

Factorii educaţiei îi împărţim în două grupe:

1. *Factorii interni, ca ereditatea, individualitatea şi temperamentul,* pe care îi găsim la orice individ, dacă îl privim sub cele 2 aspecte, fizic şi psihic.

2. *Factorii externi, care sunt: familia, şcoala, biserica şi armata,* care se întâlnesc în mediul social, în care individul, se naşte, creşte, (se desvoltă, cu ajutorul educaţiei), se uzează îmbătrânind şi apoi moare, spre a lăsa loc generaţiilor care urmează, nerămânând altceva, decât ceea ce individul a creat din punct de vedere psihic.

Prin factorii interni, înţelegem, totalitatea însuşirilor, pe care individul le aduce cu sine pe lume, încă dela naştere, ca o moştenire primită dela generaţiile dinaintea sa.

Sau, mai pe scurt, factorii interni, sunt exprimaţi, prin firea individului, prin temperamentul, înclinările sau dispoziţiunile afective ale individului.

Ştiinţa demonstrează că, datorită eredităţii, orice fiinţă organizată (plantă, animal) se naşte dintr'o fiinţă la fel cu ea: „omne vivum ex ovo".

Caracterele ereditare vor prezenta mare însemnătate în special în opera educativă a elevilor şi care va trebui să ţină seamă de caracterul fiecărui elev.

Educaţia va trebui să ţină seamă neapărat de însuşirile ereditare, pe care le aduce fiecare individ şi va trebui să nu încerce să-l transforme brusc, ci, treptat, fiindcă altfel va ajunge la rezultate dezastruoase.

Asemenea, se transmit prin ereditate, însuşirile speciale ale familiei şi ale părinţilor.

Facultăţile intelectuale se moştenesc mai ales prin memorie, ca factultate inferioară, de reţinere.

Englezul Galton a întreprins cercetări minuţioase, cu ajutorul cărora a cules date certe şi precise, asupra eredităţii din care rezultă, după el, că aptitudinile intelectuale sunt ereditare.

Astfel, din numeroasele cazuri studiate, Galton citează pe acela celebru şi impresionant, al familiei de muzicanţi Bach.

Istoricul acestei familii începe dela anul 1550, de când, timp de 200 de ani, au ieşit din această familie 29 de muzicanţi „eminenţi".

Dar nu numai aptitudinile intelectuale se moştenesc, prin ereditate, ci şi diferite pasiuni ca: alcoolismul, jocul de cărţi, etc. Asemenea înclinarea către crimă este ereditară, după teoriile marilor criminologi italieni Lombroso şi Enrico Ferri.

Trebue, însă, reţinut faptul, că ereditatea nu lucrează după legi imutabile. Ea este adeseori împiedecată în manifestările ei, de diferiţi factori, în a căror analiză amănunţită nu intrăm.

Cunoaşterea acestor factori interni, influenţaţi în special de funcţiunea glandelor cu secreţie internă este de o mare importanţă pentru educaţie.

După teoriile emise de savanţii: Pende şi Levy, reese că secreţia abundentă a acestor glande endocrine datorită eforturilor fizice, dau buna dispoziţie; iar lipsa sau secreţia diminuată, stânjeneşte desvoltarea şi evoluţia fizică şi psihică a copilului şi adolescentului.

Dânşii recomandă, ca în lunga perioadă de desvoltare a copilului, în care intervin factorii educativi interni şi când se exercită influenţa mediului social sau a factorilor educativi externi,

care nu trebuesc neglijaţi să avem atenţia îndreptată în tot acest timp, asupra glandelor interne, spre a evita isbucnirile psihice, datorite acestor glande. Fiecare copil să fie orientat către scopul propus de educator cu ajutorul influenţei intenţionate şi modelarea secreţiei glandelor interne, care formează supapa de siguranţă a fiecărui copil din punct de vedere fizic şi psihic. Asemenea, trebue să se ţină seamă şi de influenţa intenţionată, ce se exercită de educator, asupra celui de educat, după metodele şi principii mai dinainte fixate, spre a ajunge idealul propus de omenire, prin desvoltarea sentimentelor şi neutralizarea instinctelor.

Strâns legată de problema eredităţii, este problema individualităţii şi a temperamentului.

Diferitele părţi materiale alcătuitoare ale acestui tot care este individul, vor continua ca şi la obiectele neorganizate să existe în elementele lor descompuse: materia plantei sau animalului nu piere, ci se transformă. Individul însă ca unitate, ca un tot ce armonizeaă părţile componente, numai există.

Rezultă că individualitatea este, tocmai această unitate organică, adică această solidaritate a forţelor, variate, care împreună constituiesc pe individ.

Felul cum funcţionează organismul unui individ, constitue temperamentul. I s'a mai dat numirea de „individualitatea fiziologică", ceea ce însemnează tocmai că funcţiunile fiziologice variază la diferiţi indivizi.

Temperamentul se referă la dispoziţiunile organice, în cea mai mare parte, efective, ale unui individ; iar caracterul se referă la dispoziţiunile speciale ale voinţei.

Dispoziţiunile temperamentului sunt la baza eului fizic, iar dispoziţiunile caracterului stau la baza eului psihic sau, mai precis, la baza personalităţii.

Pe măsură ce personalitatea covârşeşte eul fizic, dispoziţiunile temperamentului sunt înfrânate şi înlocuite prin dispoziţiunile caracterului.

La omul care atinge idealul moral al personalităţii, urmele dispoziţiunilor de temperament, nu se mai recunosc în motivarea faptelor sale.

Temperamentul este constituit din dispoziţiile înnăscute-organice, din care va decurge felul cum simte şi cum reacţionează individul, independent de intervenţia voinţei superioare.

Vom cita, însă, două din clasificările mai importante: prima este aceea admisă de Höffding, Rey şi alţii şi care porneşte dela deosebirile ce se pot stabili între indivizi, ţinând pe deoparte, seamă de dispoziţiunile afective; iar pe de altă parte, de felul cum funcţionează (mai încet, mai repede, etc.), centrii perceptivi ai percepţiunii şi cei motori.

Această clasificare credem, că ar putea servi ofiţerilor şi profesorilor în cercetările de ordin psihologic ce pot face asupra elevilor.

A doua clasificare ar fi aceea a lui Heymans şi Wiersma, care împarte pe indivizi in 8 clase, după gradul de emotivitate şi de reacţiune.

Nu insistăm, asupra clasificărilor, deoarece acestea sunt prea bine cunoscute şi expuse în fiecare tratat de psihologie.

Cunoaşterea temperamentului prezintă mare importanţă, deoarece putem statornici pentru fiecare om, elev sau soldat, în special, modul cum simte şi reacţionează fiecare.

Acest mod de a simţi şi reacţiona al individului, trebue să intereseze, în cel mai înalt grad, pentru a îndruma influenţa intenţionată a educatorului, asupra celui de educat, spre a putea ajunge la rezultatele voite atât la instrucţia şi educaţia elevului sau soldatului, în timp de pace în vederea îndrumării către diferite arme, pregătirii profesionale, cât şi întrebuinţării fiecăruia în timp de războiu, conform preceptului: „suum quique tribuere".

Dacă fiecare individ are, pe deoparte, un temperament şi dacă pe de altă parte, graţie eredităţii el moşteneşte şi anumite aptitudini de natură intelectuală, nu trebue să credem, că desvoltarea lui după naştere, se îndeplineşte după un anumit plan prestabilit, dela care nicio abatere nu este permisă.

Dimpotrivă, afară de cazurile excepţionale de atavism, influenţele externe, au un rol covârşitor după cum vom vedea.

Graţie influenţelor externe, pe care le găsim în mediul social, în care se desvoltă individul şi care sunt: familia, şcoala, biserica şi armata, şi datorită cărora individul se depărtează de potecile pe care ar fi trebuit să meargă din cauza eredităţii, individualităţii, temperamentului.

După naştere, individul va fi supus la o mulţime de influenţe externe, unele de natură fizică, cum sunt: hrana, climatul, regiunea; altele de natură afectivă: familia, şcoala, biserica şi ar-

mata, adică factorii externi ai educației, care creiază mediul social al individului, cu ajutorul căruia educația va exercita o influență intenționată spre a desvolta eul psihic, cu toată gama sentimentelor, și, în special, caracterul și personalitatea.

Sentimentele, cu ajutorul cărora se va putea desvolta aceste două valori morale, caracterul și personalitatea, sunt: exemplul, recompensa, judecata, discernământul asupra binelui și răului, habitudinea (obișnuința bună), stăpânirea de sine, prezența de spirit.

Rolul educației este de a desvolta factorii interni pozitivi, neutralizând pe cei negativi, cu ajutorul factorilor externi.

Pentru o bună educație, este nevoie de îndrumători, care sunt grupați în elite sociale, selecționate din mijlocul massei indivizilor, și care vor activa fiecare în ramura de activitate respectivă, de pildă: în armată, vor activa elita socială a armatei, în învățământ, va activa elita socială a școalei, etc.

Aceste elite sociale, care sunt adevărații îndrumători și creatori de eu-ri psihologice, de curente morale și de norme de conducere a colectivităților, vor transmite generațiilor viitoare patrimoniul de bunuri intelectuale și morale, în toate domeniile de activitate a masselor, pe care le conduc, pentru a da putința urmașilor să beneficieze, de cât mai multă fericire, pentru cât mai mulți.

Părinții trebue să fie pildă în atitudini, în vorbă și faptă, ferindu-se de a fi un rău exemplu pentru copil, care are spiritul de imitație, atât de desvoltat, până la 12—14 ani, când intervine, judecata, discernământul, asupra binelui și răului, sentimentul pudoarei și toată gama sentimentelor morale; ca stăpânirea de sine și prezența de spirit, datorită cărora el domină instinctele, pe care le neutralizează, săvârșind numai fapte morale.

Familia, deci, părinții sunt primii și cei mai valoroși auxiliari ai educatorului când sunt conștienți despre aceasta.

La vârsta de 7 ani, când intervine acțiunea directă a educatorului, deci, a școalei, care trebue să se exercite în strânsă colaborare cu a părinților, preceptele exercitate de pedagogia preconizată de Ellen Key, prin o libertate absolută pentru copil și între aceea preconizată de Paulsen, prin o disciplină severă, în sensul că pentru fiecare greșală, copilul va suferi o pedeapsă, pentru a nu mai o repeta — ceea ce este egal cu o im-

posibilitate — dacă ținem seamă de faptul arătat mai sus, vom adopta o linie de mijloc.

In această atitudine, vom ține seamă și de doctrina lui Jean Jacque Rousseau, care cerea izolarea copilului în mijlocul naturii spre a nu suferi influența civilizației, care îi denaturează eul psihologic, personalitatea.

Rezultă că până la 7 ani, paralel cu familia să se exercite și influența educatorului în vieața evolutivă a copilului, (grădini de copii).

De aceea s'a și socotit ca utopică părerea unor reformatori sociali care au crezut că familia trebue desființată, urmând ca toate atribuțiunile între care și aceea de factor educativ extern, să fie încredințat statului. Experiența a dovedit contrariul anume că trebue să existe o legătură strânsă și o colaborare armonioasă între familie și școală, din punct de vedere educativ, al copilului.

In antichitate, marele filosof Platon a preconizat un sistem de organizare socială, care cerea ca o condiție sine qua non, desființarea familiei și care a dat loc la discuțiuni aprinse, deoarece Platon interzicea prin sistemul său, ca părinții să-și cunoască copiii, iar rolul familiei, din punct de vedere educativ, revenea statului. Acest sistem a fost totdeauna criticat și dacă a dăinuit la Spartani câtva timp, niciun alt popor nu a încercat sistemul care era așa defectuos de altfel.

Este împotriva naturii însăși ca un copil să nu se desvolte în sânul familiei. Oricâte instituțiuni se vor ocupa de educația copilului până la maturitate, paralel cu școala, biserica și armata, copilul sau puberul, tot în sânul familiei, se va desvolta, se va încălzi la sentimentele înăscute și tradiționale, moștenite din generație în generație ca sentimentul de filiațiune, de iubire și respect față de părinți, bunele deprinderi, de respectul aproapelui, de supunere, de religiozitate, etc. De sigur că, sunt familii de oameni simpli, inculți, care nu-și vor putea îndeplini fără cusur obligațiunile educative și care săvârșesc de multe ori greșeli față de copiii lor, dar acestea sunt cazuri sporadice.

Asemenea sunt părinți din clasele superioare ale societății intelectuale ale unui popor, care săvârșesc greșeli față de copiii lor, dar aceste excepțiuni, nu trebue să ne descurajeze și să contestăm dreptul familiei, de a da educație copiilor, deoarece in marea majoritate a familiilor noastre românești, datorită unei

bune tradiții, copilul se desvoltă în sânul familiei, de multe ori independent de influența intenționată a părinților sub înrâurirea mediului social moral, eului psihologic moral al mulțimii, dela sat sau oraș, care copleșește și neutralizează cazurile izolate dela norma morală de conducere a colectivității, a massei de indivizi dintr'un anumit loc.

Privit sub cele două aspecte, fizic și psihic, copilul va fi sprinten, rezistent, curagios, disciplinat și supus. Va fi modest și respectuos față de părinți și autorități, va avea o dragoste statornică și dârză de pământul pe care-l muncește și al cărui stăpân ține să fie. Acest copil va păstra tradiția și obiceiurile bune, dominate de un sentiment de mândrie justificată pentru originea sa etnică.

Toate aceste calități morale, la rândul lor, le va oțeli educația școlară, religioasă și militară.

Sunt și unele excepțiuni, de pildă: familii care nu pot corespunde acestei grele misiuni educative pentru copil.

Dar acestea nu pot întuneca părțile bune ale educației, în majoritatea cazurilor, primite de tineri în sânul familiei românești.

De multe ori se constată fapte dureroase din punct de vedere educativ-moral, care trebue să dispară, și anume:

a) Lipsa de respect față de mamă, specific poporului nostru și manifestată prin înjurăturile prin care ea este insultată la fiecare pas;

b) Nelegiuirea de care dau dovadă nelegiuiții, prin înjurăturile la adresa lui Dumnezeu și a lucrurilor sfinte.

Acestea denotă efecte educative morale, naționale, care încep să se desvolte din primii ani ai copilăriei în familie, mulți părinți fiind încântați când copiii lor încep să înjure și care își ajunge apogeul în armată, încât cu drept cuvânt, când cineva voește să arate cât de urât înjură cineva, se spune că: „înjură ca la cazarmă".

Aceste defecte educative morale sunt datorite familiei și ele vor fi înlăturate și corectate prin ajutorul altui factor, extern educativ, anume școala.

In ultimul congres pedagogic, care a avut loc în Statele-Unite, la Washington, s'a preconizat idealul educativ, ca în fiecare clasă să fie maximum 20 elevi și toți să prezinte omo-

genitate, din punct de vedere al inteligenţei. Este un deziderat al pedagogiei teoretice.

Singură, clasa Marelui Voevod Mihai de Alba-Iulia, a atins acest ideal educativ, ca să dăm un exemplu apropiat şi contimporan.

In toate celelalte şcoli, sunt peste 40—50 de elevi de fiecare clasă, fie primară sau secundară, cu elevi, submediocri, mediocri, dotaţi mulţumitor, supradotaţi, excepţional, etc.

Iată, prin urmare, realitatea. Tot astfel şi din punct de vedere al educaţiei. Idealul ar fi să existe câte o şcoală în fiecare comună, învăţământul să fie obligatoriu şi gratuit şi fiecare copil, să treacă prin şcoală, spre a-şi completa educaţia începută de familie. Realitatea este însă dureroasă. Comune şi sate fără şcoli, taxe şcolare mari, învăţământul benevol, fără a exista mijloace de constrângere pentru părinţi, spre a-şi trimete copiii la şcoală.

De aceea la încorporare pentru serviciul militar, la 21 ani, comisiunile de recrutare sunt uimite şi consternate la constatarea marelui număr de analfabeţi.

Pentru Armată şi chiar Biserică ,lipsa de instrucţie primară însemnează o mare piedecă în atingerea scopurilor ce urmăresc aceşti doi factori externi educativi biserica şi armata.

Evidenţierea aceasta se poate constata la regimentele de frontieră, în care sunt analfabeţi, cu ocazia manevrelor, dacă sunt comparate cu regimentele de grăniceri, în care toţi soldaţii ştiu carte. Regimentele de grăniceri se prezintă incomparabil, sub toate aspectele faţă de cele de infanterie, în care sunt analfabeţi.

Acolo toţi copiii urmează cursurile unei şcoli (grădină de copii, şcoala primară, curs complimentar), dela vârsta de 6 ani până la 15—16 ani, aproape 10 ani.

Gimnastica, la care este supusă mintea în decursul muncii şcolare, dacă este raţional făcută, desvoltă aptitudinile intelectuale native: spiritul de observaţie, puterea de atenţie, abstracţiunea, judecata şi raţionamentul, însuşiri intelectuale atât de necesare individului.

In primul rând, trebue să fim preocupaţi, pe lângă desvoltarea sentimentului de supunere, disciplină şi respect, de sentimentul patriotic şi de cel religios, care formează pârghia de sprijin moral a elevilor şcolilor noastre, în genere, şi a celor

din liceele militare, școli pregătitoare de ofițeri și armată, în special.

Se impune, deci, a se da o mare atenție trecutului neamului nostru, a timpurilor de răstriște, prin care a trecut, cât și a celor de glorie, cu enunțarea eroilor respectivi, admirația pentru faptele eroice și dragostea și venerația pentru marii domnitori, fiindcă toate aceste sentimente statuează afinitatea psihică, care trebue să existe ca un imperativ categoric și ca o legătură indestructibilă dintre școlar și națiunea căreia aparține, și pe care o va servi mai târziu ca ostaș și cetățean.

Fără această însuflețire patriotică, astăzi mai mult decât oricând, ostașul nu va putea presta sacrificiul suprem, vieața, atunci când împrejurările o vor impune.

Războiul a demonstrat în trecut, ca și în prezent, că factorul psihologic, alături de cel fizic și armament, hotărăsc victoria.

Dovadă despre acest lucru îl avem în războiul actual dintre China și Japonia, unde de o parte o națiune bine pregătită din punct de vedere moral și bine dotată cu armament modern — Japonia — nu poate obține victoria contra Chinei, care deși slab echipată și fără armament suficient, rezistă cu îndârjire, datorită tocmai pregătirii sentimentului solidarității naționale, patriotice, care la Chinezi se ridică până la fanatism, considerând cea mai mare răsplată morală și fericire pământească „moartea pe câmpul de onoare" cu arma în mână, pentru patria și națiunea chineză.

Paralel cu sentimentul național patriotic, care cuprinde o întreagă gamă de sentimente morale, cum este: stăpânirea de sine, prezența de spirit care duc la curat eroism, găsim sentimentul relgiios, care ajută puternic pe primul, la formarea sufletului școlarului și al viitorului ostaș și cetățean.

Familia, ca și școala, nu pot fi formate din atei sau sceptici. Tot astfel și o armată nu poate fi formată din atei sau sceptici.

Iată, prin urmare, că alături de familie, de școală, deci de profesor, apare evident rolul preotului, care trebue să îngrijească de educația religioasă a tineretului și acela care urmează cursurile școlare, cât și de aceia care nu urmează aceste cursuri.

După războiu, sufletele erau oarecum desorientate, din pricina suferinţelor de tot felul. Aşa numiţii sectanţi au pescuit în apă turbure şi profitând de imprejurări, au prins în mrejele doctrinelor lor periculoase, masse importante dintre locuitorii satelor şi oraşelor.

Cât de mare importanţă presupune sentimentul religios s'a putut verifica în războiul trecut din 1914—1919, şi anume: toate Statele beligerante au luat măsura, ca pe lângă fiecare unitate militară, să se găsească un preot cu misiunea de a menţine moralul ridicat, prin cultivarea sentimentelor şi dispreţul faţă de moarte, mângâind, încurajând pe soldaţii care erau răniţi, care şovăiau în îndeplinirea datoriei sau pe acei ce mergeau în primele linii de luptă şi dintre care mulţi nu se mai înapoiau niciodată; sacrificându-şi vieaţa pentru patrie.

In aceste momente de sbucium moral, când instinctele se deslănţuiau, raţiunea era întunecată, instinctul de conservare domina pe fiecare şi în faţa primejdiei şi a neputinţei de a se apăra de moarte şi mai ales, a necesităţii de a se sacrifica, ostaşul nu găsea alt sprijin decât în încurajările preotului şi cuvântul Evangheliei, dar mai ales, sub imboldul moral al sentimentului de disciplină, supunere şi satisfacţia împlinirii datoriei.

Aceste sentimente îi dădeau curaj, se stăpânea prin prezenţă de spirit, devenea erou.
devenea erou.

Iată, deci, o întreagă înlănţuire de sentimente morale, pe care dacă familia, şcoala şi biserica nu le-ar fi cultivat în mod statornic şi armonios, armata n'ar fi avut ostaşi, gata oricând la datorie şi la sacrificiul vieţii. Dacă aceste calităţi morale, nu ar fi fost cultivate la fiecare copil, prin familie, şcoală şi biserică; armata în marele războiu nu ar fi avut eroi, ci ar fi avut laşi şi dezertori, care din fericire au fost foarte puţini în războiul nostru de întregire.

Armata este al patrulea factor extern educativ.

In armată individul devine supus, disciplinat, solidar la fapte bune, bun camarad, dar pentru a obţine aceste personalităţi, aceste caractere de care se simte atâta nevoie, trebue ca, din copilărie, familia, şcoala şi biserica, să-şi exercite influenţa intenţionată asupra celui de educat, care se desvoltă în mijlocul mediului social, bine înţeles şi cu ajutorul factorilor fizici.

Instituţia armatei are ca misiune de căpetenie, apărarea graniţei şi a integrităţii neamului, precum şi păstrarea ordinei şi liniştei interioare. Armata este punctul de reazăm al tuturor celorlalte instituţiuni şi scutul lor, pentru prosperitatea neamului. Armata va pregăti cultivând în sufletul fiecărui tânăr îndatoririle nobile şi morale.

O bună educaţie impune cunoaşterea individualităţii, cu ajutorul probelor psihotehnice şi studiilor privitoare la manifestările psihice a fiecărui soldat, făcute de ofiţerul instructor, care este educatorul şi îndrumătorul soldatului.

Pe baza constatărilor psihice făcute de ofiţer, îi va putea pregăti moralul soldatului, spre a obţine caractere, personalităţi de care armata are atâta nevoie în timp de pace ca şi de războiu, deoarece o trupă fără moral nu valorează nimic, oricât de bine ar fi înzestrată din punct de vedere material.

Armata nu trebue să pregătească tinerii numai din punct de vedere profesional; ea are şi obligaţiunea morală faţă de naţiune, de a pregăti pe soldaţi şi din punct de vedere civic. Odată prestat serviciul militar, soldatul analfabet va şti să scrie şi să citească, va pleca acasă împreună cu cel ce ştie carte şi ambii ducându-se în mediul lor social, sat, cătun sau oraş, vor fi utili societăţii, patriei şi neamului, prin disciplina, supunerea faţă de legi, respectul faţă de conducători şi tradiţia neamului, gata la datorie prin spiritul de sacrificiu şi abnegaţie şi sentimentele înalte morale, de solidaritate camaraderească, curaj, stăpânire de sine, prezenţă de spirit, eroism, pe care armata prin educatorii ei (ofiţeri) a ştiut să le altoiască, să le cultive şi să le desvolte în sufletul fiecărui ostaş.

Pregătirea conştiinţei civice, spre a crea eul psihologic, nu este lucru uşor, la noi, unde rolul factorilor externi şi, în special, şcoala are o acţiune educativă limitată, armatei revine rolul de seamă în această privinţă.

Toţi factorii educativi interni, care se desvoltă sub înrâurirea celor externi, colaborează în mod armonios la desvoltarea morală a tinerelor generaţii, nădejdea de mâine a neamului.

Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, voind ca exponenţii factorilor externi, să colaboreze în mod armonios la desvoltarea morală a tineretului, a creat tânăra instituţie „Straja

Țării", cu un scop mare național, care în mod permanent se preocupă de această educație națională, morală și practică a tineretului, în strânsă colaborare cu familia, școala, biserica și armata, spre a crea personalități morale, dintre care se vor selecționa elitele sociale, conducătorii de mâine.

Maior, NIȚESCU TH. NICOLAE
Din M. A. N. Direcția Liceelor Militare

LIMBA ŞI LITERATURA NAŢIONALA ÎN CURSUL SUPERIOR

Cercetarea de faţă vrea să fie un ghid pentru un conştiincios elev de cursul superior. Ea porneşte dela cunoaşterea unei realităţi dureroase, pe care o confirmă nu numai profesorii de limba română — dar tot felul de examinatori, marea majoritate a publiciştilor, îngrijoraţi de criza prin care — şi la noi — trece cunoaşterea limbii şi literaturii materne. Personal, mi-am confirmat-o (pentru a câtea oară?), la ultimul bacalaureat, când absolvenţi ai câtorva licee din Capitală, mi s'au prezentat dureros de nepregătiţi, de dezorientaţi la această materie, care, măcar astăzi, când toate popoarele urmăresc accentuarea naţionalismului cultural, merită, dacă nu *toată*, cel puţin *ceva mai multă* solicitudine. Din listele de lecturi prezentate de aceşti proaspeţi absolvenţi, am înţeles că — în general — literatura naţională clasică nu mai intră în cadrul de atracţie al tineretului şcolar, că astăzi se citeşte prea puţin şi numai pe apucate, că obiectivul acestor aşa zise „lecturi", îl formează mai cu seamă fragmentele rătăcite (şi nu totdeauna bine alese), prin manualele de Limba română şi că — în majoritatea cazurilor — pregătirea este neînsufleţită, seacă şi elementară, redusă la popularizarea câtorva date şi nume adunate de pe paginile unor manuale demne de foc, din care tineretul îşi va fi încărcat conştiinţa cu tot felul de rătăciri ortografice, stilistice şi critice.

Si tot cu această ocaziune, ca şi cu aceea tot atât de puţin fericită a unor examene particulare de curs superior, am constatat cât de puţin simpatizată e poezia. Constatarea o făcuse şi Ministerul Instrucţiunii, care, printr'o circulară, atrăgea atenţiunea directorilor de şcoli secundare, astfel:

„Poezia este complet sacrificată, deşi ea ar merita mai multă atenţiune, fiind un element educativ de prim ordin, pentru formarea sufletului, a sensibilităţii şi a gustului pentru frumos".

Şi circulara continua:

„Candidaţii la bacalaureat nu sunt în stare să reproducă nicio strofă, nici chiar un vers din: Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, spre a pomeni numele numai a celor mai mari dintre poeţii noştri".

Din nenorocire, faptele sunt dureros de adevărate. Intru cât mă priveşte, am găsit, din 78, abia 2—3 candidaţi în stare să reproducă fragmente mai lungi, sau bucăţi întregi. Restul, abia începuturi de crâmpeie de ici-colo, jumătăţi de versuri, sau versuri scâlciate. Va părea surprinzător faptul că n'am găsit niciun absolvent în stare să spună pe din afară marşul lui Andrei Mureşanu, totuşi atât de răspândit? Şi dacă ar fi numai atât, dar unul s'a încurcat în strofa I a „Imnului Naţional", iar câţiva mi-au declarat, din capul locului, că nu-s în stare să spună pe din afară niciun vers. Spre a completa şi aici documentarea, adaug, că dintre poeţi au ales ca autor favorit, abia 4 candidaţi pe Eminescu, câte unul pe: Alecsandri, Alexandrescu, Cerna, Iosif — niciunul pe Coşbuc, Vlăhuţă.

Dar, faptele amintite, m'au mai dus la o tot atât de întristătoare încheiere: elevii noştri maturi sunt atât de departe de a fi ajuns la o maturitate ortografică. Numai aşa se explică de ce — în cursul superior — caietele lor mişună de greşeli, de o gravitate excepţională, ca acestea: *contururii; poezi; s'au mai bine, în privinţa limbi; alte speci; hiperboră; ghicitoare e o problemă; producţilor poporare în a cărui; gradaţi; obicei; ocazi; poezile; uşorâ; adunate de poeţii ca...; Poporul Român a câtat; expresi; deminutivele; la nici un popor nu se întâlneşte doine mai frumoase; strigăfele (= strigăturile); cântecu; draguste; findcă; sentimentul fiind a autorului; al doilea speci, a poeziei poporană; mai multe specie; câtecul de cătănie se referă la Români din Transilvania, care a fost sub unguri; proverbele sunt mici versificaţii cu diferite învăţături; stil figurant; ect.; Mioara ia spus că voeşte de al omorâ; fond se numeşte sentimentili şi ideili,*

Fireşte că această listă poate fi nesfârşită. Ea arată şi slabele cunoştinţe, dar şi debandada gramaticalo-stilistico-orto-

grafică a unor elevi de cursul superior, cari, când sunt în cl. VII, scriu: *D-na Chiajna sau Chiaşna* de *Odobescul*, la a cărui revistă a fost *colaborant Alexandri* şi că acelaşi a descris *bărăganul* şi *nuvela* „Moţii" ba chiar o *istorie a arhiologiei*. Sunt lucruri care ne sar în ochi şi ne provoacă o dureroasă îngrijorare. Şi atunci — e firesc — ca în faţa acestui dezastru pedagogic, care scoate la lumină una din cele mai periculoase racile care macină sufletul tineretului nostru şcolar, să nu stăm cu mâinile încrucişate.

Iată explicaţia cercetării de faţă, care nu vrea să fie decât un mijloc de îndrumare pentru elevii cursului superior, în calea atât de încâlcită a lecturilor indigene. Ea e cu atât mai necesară, cu cât librăria românească a fost invadată cu tot felul de producţiuni, unele mai primejdioase decât altele, traduceri păgubitoare şi producţiuni orginale nesănătoase, în măsură să ne înstrăineze de adevăratul suflet românesc, să ne arate exotici, în propria noastră ţară, şi cu cât reclama editorială şi cronicarii interesaţi lansează cu precădere tocmai astfel de opere. Asistăm— în felul acesta — la un fel de concurare a adevăratului clasicism, la înlăturarea acelei atmosfere de seninătate şi idealism, care se degaja din Alecsandri, Odobescu, D. Zamfirescu, Creangă, Caragiale, Slavici şi la înlocuirea ei prin tot ce sufletul omenesc poate imagina mai hidos şi mai putregăit. E o luptă care se petrec în dosul perdelii, pentru ca — pe scenă — să se vadă rezultatele crime şi asasinate, comploturi şi maşinării, având ca ţintă desmembrarea societăţii româneşti.

Iată de ce orientarea de faţă e cerinţă, ca un adevărat imperativ categoric al vremii. Ea poate fi folosită şi de familiile, care preocupate de „ultima noutate" şi de senzaţional, nu văd desmăţul care se ascunde sub copertele copios colorate şi îmbietor intitulate.

Dar să mă apropii de tema principală a aceste cercetări: ce-ar trebui să citească, spre a-şi asigura o temeinică pregătire la literatura naţională, elevii cursului superior de liceu?

II

Din chiar prima parte a acestui articol, rezultă desluşit, că autorii clasici, urmează să formeze obiectul principal al lecturilor şcolare. Aceasta nu numai pentrucă aşa cer programele

analitice, dar mai ales pentru marea câtime de idealism, de avânt, de entuziasm, pe care aceştia au manifestat-o în decursul vieţii lor sbuciumate, din care, stropită cu lacrimile celei mai crude suferinţe, s'a realizat floarea unei opere atât de viguroase, ca şi pentru însuşirile alese ale unei producţiuni artistice definitive. Nu putem uita nici aerul de sănătate, nici îndemnurile nobile, nici sentimentele curate care se degajează din asemenea opere, asupra cărora, de ani îndelungaţi, s'a pronunţat cuvântul criticii autorizate şi istoriei literare nepărtinitoare, alegând, din noianul de producţiuni publicistice sau culturale numai pe acelea care merită cu adevărat atenţiunea posterităţii. Din fericire, în ultimul timp, câteva edituri au întreprins, sub supravegherea câtorva profesori specialişti, publicarea celor mai bune texte clasice româneşti, în volume ieftine, în care opera e pusă la punct, iar studiile, comentariile, notele şi — uneori — ilustraţiunile, înlesnesc de minune înţelegerea marilor noştri scriitori. E cazul să amintim aici, în deosebi, trei colecţii de acestea: *Clasicii români comentaţi*, editată de „Scrisul Românesc", şi îngrijită de prof. univ. *N. Cartojan*; *Literatura clasică românească*, colecţia Soc. „Prietenii istoriei literare", de sub conducerea prof. *P. V. Haneş*; *Clasicii noştri*, publicată de cel ce semnează aceste rânduri, în editura „Cultura Românească".

Aici urmează să-şi găsească, în deosebi tineretul hrana sufletească, de care are atâta nevoie, aici, în aceste borşuri sau volume care, stabilind adevăratul text, aduc tot aparatul indispensabil pentru justa şi completa lui adâncire.

Aici vor găsi ei — în primul rând — coloanele de granit ale prozei româneşti, pe cei trei povestitori poporani, unul în versuri, doi în proză *(Anton Pann, P. Ispirescu, Ion Creangă)*, cu care trebue să înceapă iniţierea în literatură şi în cele ale sufletului şi vieţii româneşti, a fiecărui tânăr. Şi tot de aici şi din alte colecţii asemănătoare, din antlogii şi crestomaţii, ca şi din volume izolate, vor învăţa ei, pe teren, cum a evoluat taina cea mare a scrisului românesc, sedimentat şi incrustat în straturile atâtor manuscrise şi tipărituri, ca şi în acelea, atât de vechi şi de autentice, ale poezie poporane.

De aici rezultă că a doua categorie de lecturi, tot atât de necesare ca şi prima, urmează să cuprindă: o antlogie de literatură poporană *(Flori alese* de O. Densuşianu), o crestomaţie de texte vechi bisericeşti (în Manualul de cl. VI şi a VIII) şi cel

puţin două opere cronicăreşti *(Gr. Ureche: Domnii ţării Moldovii...; M. Costin: De neamul Moldovenilor; Letopiseţul; Vieaţa lumii; I. Neculcea: O seamă de cuvinte; Cronică; D. Cantemir: Descriptio Moldoviae, Hronicul vechimii Romano-Moldo-Vlahilor.*

Fireşte că nu poate fi trecută — cu toate dificultăţile linguistice de care ne vom lovi — nici acea pleiadă de inimoşi reprezentanţi ai renaşterii noastre culturale, din opera istorică a cărora păr. *I. Lupaş* a tipărit o prea interesantă culegere în 2 volume: *Cronicari şi istorici ardeleni.* Ca o completare, se vor adăuga fragmente filologice *(Petru Maior: Dialogul dintre unchiu şi nepot; Timoteiu Cipariu),* textul complet al „Ţiganiadei" lui *I. Budoi-Deleanu,* una din marile producţiuni epice ale omenirii, discursul lui *Simeon Bărnuţ (De relaţiunile Românilor cu Ungurii şi de libertatea naţională)* şi ceva versuri (neapărat: „Răsunetul") de-ale celui dintâiu liric ardelean *Andrei Mureşanu,* în ale cărui accente profetice şi-a găsit vestmânt artistic conştiinţa românească din toate timpurile.

Şi acum, iată-ne în pragul poeziei româneşti. De astă dată, osteneala nu va fi prea mare. *Poeziile Văcăreştilor* şi acelea ale lui *Cârlova,* pot fi uşor găsite şi cu rost studiate. Mai greu va fi cu *Eliade Rădulescu,* acel adevărat părinte al literaturii româneşti, din opera căruia nu avem încă la îndemână o alegere. Pot fi citite, totuşi, cu folos, volumul „Scrieri alese" din „B. p. toţi", şi poeziile: *Sburătorul, Cântarea dimineţii, O noapte pe ruinele Târgoviştei, La Schiller, Maceşul şi Florile, Foile şi cărbunele.*

Trecând la ctitorii prozei şi poeziei româneşti, lectura aceluia care urmăreşte să-şi facă o pregătire temeinică, trebue să cuprindă neapărat: *Fragmente critice* şi un *discurs,* ba chiar o colecţie de *scrisori,* de *M. Kogălniceanu;* apoi: *Cântarea României,* versiunea *N. Bălcescu, Păcatele tinereţelor,* de *C. Negruzzi,* apărută de curând într'o foarte îngrijită ediţiune, comentată de d-ra *Victoria Ghiacioiu, biografii* sau *Istoria lui Mihai Viteazul,* de acel *Bălcescu,* care a ispăşit aşa de greu păcatul de a-şi fi iubit patria, cel puţin 10 scrisori, de *I. Ghica: (Clucerul Alecu Gheorghiescu, Polcovnicul Ioniţă Ceganu, Din vremea lui Caragea, Şcoala acum 50 de ani, Din timpul Zaverei, Generalul Coletti în 1835, David Urquhard, O călătorie dela Bucureşti la Iaşi înainte de 1848, Dascălii greci şi dascălii români, Tunsu şi Jianu, Teodor, Teodor Diamant, Căpitanul Laurent, Băltăreţu,*

Bârzof, Amintiri despre Grigore Alexandrescu, Nicu Bălcescu), în măsură să ne dea pe față un mare povestitor. Nu pot uita nici admirabila prezentare a *Călătoriilor lui Dinicu Golescu*, fragmente din opera *(legende, idile, călătorii*, ba chiar și un *roman)*, lui *D. Bolintineanu*, pe nedrept uitat, puternicul roman „*Ciocoii vechi și noui*“ al bizarului *N. Filimon*, dar mai ales pe marele *Gr. Alexandrescu*, precursorul nemuritorului *Eminescu*, dintre ale cărui poezii elevii trebue nu numai să citească, dar să și cunoască *meditațiile, odele, baladele, satirele, epistolele* și cât mai multe *fabule*.

Ajunși la *Alecsandri*, trebue să recunoaștem că multe din podoabele acelui „rege al poeziei, veșnic tânăr și ferice“' s'au veștejit. Nu trebue să pierdem din vedere însă că lui în datorim cea dintâi culegere de „*Poezii populare ale Românilor*“, volumele de „*pasteluri*“ și „*legende*“, publicate în ed. soc. „Prietenii istoriei literare“, de semnatarul acestor rânduri, apoi odele și baladele pline de avânt din „*Ostașii noștri*“, versuri care, în mod neîndoios, vor trebui să formeze baza culturală a oricărui intelectual. Nu pot trece cu vederea nici *proza (nuvele, călătorii, amintiri)*, nici teatrul *(comedii, drame*, în deosebi: *monoloage, Boierii și ciocoii, Iorgu dela Sadagura, Despot-Vodă)*, apărute în edituri noi îngrijite și alese, atât la „Scrisul Românesc“, cât și la „Tipografiile Române Unite“. E un scriitor variat și încărcat, în a cărui operă se află — în germene — toate subîmpărțirile scrisului românesc de mai târziu. Iată de ce scrieri ca „*Balta Albă*“, „*O plimbare prin munți*“, „*Buchetiera din Florența*“, „*Mărgărita*“, *și chiar* „*Dridri*“ (spre a lăsa la o parte prea lunga „Istorie a unui galbăn și unei parale“,) toate pline de tinerețe și de avânt, de umor și de duioșie, trebuesc cercetate cu sârguință și interes de toți cei cari vor să cunoască proza românească, în tot ce are mai caracteristic și mai pitoresc.

III

Și acum, după ce ne-am întemeiat cultura literară, prin ajutorul producțiilor poporane și a celor scrise în spiritul poporului și în duhul național, după ce am cunoscut începuturile poeziei românești și faza ei eroică, iată-ne acum în pragul unei noui despărițuri, a așa zisei înfățișări estetice, adică definitive, aceea în care, atât forma, cât și conținutul scrisului național ajung la de-

săvârşire, capătă pecetia marei arte. In faţa unei producţii cu caracter atât de european, atât de occidentul, îmbrăcate, totuşi în haina evoluată a graiului lui Coresi, poate rămâne nesimţitor un tânăr român?

Iată de ce mă văd obligat să continuu cu recomandările:

Din proza artistică ele vor avea ca obiect ulmitor de variatul *Pseudoch et ghineicos*, cel puţin o nuvelă din ale lui *Odobescu*, *Făt-Frumos din lacrimă* şi o nuvelă de *Eminescu* (de preferinţă: *Sărmanul Dionis)*, câteva basme (neapărat: *Harap-Alb)* şi *„Amintiri din copilărie din I. Creangă*, un volum ales din nuvele, schiţe, momente de *I. L. Caragiale* (apărut de curând în colecţia „Clasici români comentaţi"), un volum de nuvele de *I. Slavici*, (de preferinţă vol. I, sau cel comentat de prof. *Scarlat Struţeanu*, 2 volume de *Al. Vlăhuţă* (1 roman, 1 vol. nuvele, *România Pitorească* şi *Pictorul N. Grigorescu*, de curând reeditat sub priceputa îngrijire a prof. *I. D. Ştefănescu)*, cel puţin 2 din romanele lui *D. Zamfirescu*, (din primele 3) şi 1 volum din nuvelele şi schiţele povestitorului romantico-realist *B. Delavrancea*.

Nu vor lipsi nici producţiunile oratorice din care recomand: una din conferinţele *(Moţii)* lui *Al. Odobescu*, un răspuns la elogiu *(In chestiunea poeziei poporane)* de *T. Maiorescu*, şi unul din marile discursuri *(Din estetica poeziei poporane* ale lui *Delavrancea)*.

Ca activitate critică elevii ultimelor clase vor trebui să citească şi să pătrundă din vol. I, „Critice" de *Maiorescu*, următoarele studii: *Poezia română în 1867; Asupra poeziei populare; Direcţia nouă; Beţia de cuvinte*, iar din al III-lea: *Comediile lui I. L. Caragiale; Poeţi şi critici; Eminescu şi poeziile lui; Oratori, retori, limbuţi.*

Nu poate fi trecut cu vederea nici teatrul ridicat, acum, la cele mai înalte culmi, prin dramele istorice *(Răzvan şi Vidra, Apus de Soare, Viforul şi Vlaicu-Vodă*, de dată mai recentă), în care au adus atâtea contribuţiuni însemnate scriitorii *B. P. Haşdeu, B. Delavrancea* şi *Al. Davilla* şi prin minunatele comedii ale lui *Caragiale, (Conu Leonida faţă cu reacţiunea. O scrisoare pierdută).*

Şi acum ultimul capitol din literatură antebelică: poezia reprezentată copios şi viguros prin:

M. Eminescu, din opera căruia orice tânăr care se respectă urmează să citească şi să adâncească: *Mortua est, Impărat şi*

proletar, Epigonii, Satirele, Luceafărul, Călin, poeziile în formă poporană, Glossa, 2—3 *Sonete* și câteva *romanțe și cântece de dragoste.* E minimum prin care putem onora geniul acestui martir al suferinței și nu găsesc prilej mai fericit decât acesta să recomand, cu toată căldura, cea mai bună ediție a acestor poezii, acea cu clasificare, note și caracterizări datorită profesorului de înaltă ținută estetică *Mihail Dragomirescu.*

Urmează, cum e și firesc, câteva poezii din *Vlăhuță: Cuvântul, Sfântă muncă, Din prag, Cum curge vremea...; Unde ne sunt visătorii, Liniște, Dormi, iubito; Vuind s'asvârl șuvoaiele de vale, Din zile grele.*

Duiuliu Zamfirescu, trebuește cunoscut prin câteva pasteluri: *(Vara, Barza, Sosescu cocoarele);* balade: *(Ghetsemani),* meditații: *(Palinoide, Domnița mezină);* ode: *(Pe Acropole).*

Negreșit că mai multă atențiune se va da poeziei lui *Coșbuc,* din care se vor citi, în deosebi, legendele [1]), câteva balade, pasteluri, idile și poeme. Nu vor lipsi în niciun caz: *Nunta Zamfirei, Moartea lui Fulger, Doina, O scrisoare dela Muselim-Selo, Numai una, Noaptea de vară, Iarna pe uliță, Vara, El-Zorab.*

Se va da toată atențiunea și grațiosului *Șt. O. Iosif,* din a cărui operă duioasă elevii se vor familiariza cu: *E mult de-atunci, Bunica, Romanță, Icoane din Carpați, Doina, Ielele, Gruia, Năframa și câteva cântece;* dar nici vijeliosul *P. Cerna* cu: *Iisus, Plânsul lui Adam, Către pace, Mama, Cântec de Martie, Trei sburătoare,* spre a da și acestui despărțământ tot ce e mai viguros și mai caracteristic.

Și acum câteva indicații și în legătură cu literatura contemporană. Ministerul Instrucțiunii găsește indispensabili pe următorii autori:

I. Al. Brătescu-Voinești, din opera căruia elevii vor studia: *In lumea dreptății, Pană Trăsnea Sfântul, Sâmbăta, Microbul, Un om, Moartea lui Castor;*

Mihail Sadoveanu, interesant ca nuvelist: *(Păcat boieresc, In pădurea Pietrișorului, Haia Sanis)* și ca romancier *(Duduia Margareta, Baltagul, Șoimii, Neamul Șoimăreștilor, Zodia Cancerului, Frații Jderi);*

Liviu Rebreanu, din care s'ar putea citi cu mai mult folos: *Dintele, Catastrofa, Iţic Ştrul Dezertor, Crăişorul.*

---

[1]) Publicate cu acelea ale lui Alecsandri și Șt. O. Iosif, de subsemnatul.

Emil Gârleanu, din opera căruia se vor citi 2 volume, de preferință: *Bătrânii, Odată, Nucul lui Odobac, Punga, Nuvele din războiu, Din lumea celor care nu cuvântă.*

Ca poeți, programa analitică recomandă opere alese din cei trei laureați ai premiului național: *O. Goga, Gh. Topârceanu, L. Blaga,* cărora li s'ar putea adăuga laureați mai noi: *N. Crainic, Elena Farago, D. Nanu,* ba chiar *Corneliu Moldovanu, I. Pillat, Adr. Maniu* și *George Gregorian* (Vol. „Poezii), iar ca istorici literari și critici pe: *N. Iorga, G. Ibrăileanu și Mihail Dragomirescu,* adică pe cei mai serioși reprezentanți ai scrisului românesc actual.

Iată-ne, în felul acesta, în pragul actualității literare, din a cărei vâlmășeală conducătorii școalei au ales numai ceea ce poate fi folosit fără grijă.

IV

Cred însă că o bună pregătire literară nu se poate dispensa de un curs de istorie literară lămurit. Din nefericire unul alcătuit special pentru elevii școalelor secundare nu există. Poate, că mai potrivit ar fi acela al d-lui *Gh. Adamescu,* oprit pe la 1900.

Se poate alcătui totuși — presupunând că fiecare clasă a VII-a și a VIII-a posedă câte o bibliotecă — un curs complet rezumând cu grijă următoarele volume:

Sextil Pușcariu: Istoria literaturii române, Epoca veche.

Ovid Densușianu: Literatura română modernă, 3 volume.

N. Iorga: Istoria literaturii contemporane românești, 2 volume.

Pentru chestiunile speciale, s'ar putea cerceta:

I. Bianu: Momente culturale (pentru curentul latinist).

P. V. Haneș: Desvoltarea limbii literare în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

N. Iorga: Schițe de literatură românească, 2 vol.

G. Ibrăileanu: Spiritul critic în cultura românească.

Gh. Marinescu: Nuvelă în literatura românească.

S. Pușcariu: Cinci ani de mișcare literară, (pentru semănătorism).

G. Bogdan-Duică: Istoria literaturii române moderne. Primii poeți.

Toate aduc atâtea completări întradevăr necesare.

Nu uit încă un lucru: pregătirea unui autor favorit presupune ajutorul unor studii monografice asupra scriitorilor oficializaţi. E motivul pentru care mă grăbesc să enumăr principalele cercetări de această natură care urmează să fie consultate cu succes; tot în ordine cronologică:

Astfel pentru *Coressi*, se va consulta lucrarea d-lui *D. Mazilu*, pentru ceilalţi scriitori bisericeşti: *Şt. Dinulescu: Vieaţa şi activitatea mitr. Varlaam; idem ale mitr. Dosoftei; idem ale mitr. Antim Ivireanu*; pentru *cărţile poporane*, magistralul studiu al prof. *N. Cartojan;* pentru *literatura poporului:* cap. I din *N. Iorga: Istoria liter. române în sec. XVIII, vol. I.*

Trecând la *cronicari*, pentru *Grigorie Ureche*, ne stă la dispoziţie studiul d-lui *G. Pascu*, şi introducerea d-lui *C. C. Giurescu.* (Clasicii români comentaţi), pentru ceilalţi, aceeaşi istorie literară.

Reprezentanţii *şcoalei latiniste* au fost studiaţi astfel:

I. Bianu: Vieaţa şi faptele lui Samuil Micu.

A. P. Ilarian: Viena, operile şi ideile lui G. Şincai.

N. Iorga: Cuvântare despre P. Maior; La centenarul morţii lui Petru Mior, 1921.

Gh. Cardaş: Ion Budai-Deleanu, Vieaţa şi opera.

G. Bogdan-Duică şi G. Popa Lisseanu: Vieaţa şi opera lui G. Lazăr.

P. Poenaru: Gh. Lazăr şi şcoala românească.

P. Poenaru şi I. El. Rădulescu: Gheorghe Lazăr. (Ed. Cult. Naţională).

G. Bogdan-Duică: Vieaţa şi iedile lui Simion Bărnuţ.

I. Raţiu: Timotei Cipariu, vieaţa şi operele.

Idem: Vieaţa şi operele lui Andrei Mureşanu.

Cu privire la *cei dintâi stihuitori* ne vor informa: *Literatura română modernă dr. O. Densuşianu; Istoria literaturii de G. Bogdan-Duică; Al. Odobescu: Poeţii Văcăreşti; idem: Vasile Cârlovă.*

Despre *Eliade* vom găsi ştiri în aceleaşi istorii literare şi în: *G. D. Scraba: I. Eliade Rădulescu.*

Activitatea rodnică a lui *Mihail Kogălniceanu*, s'a bucurat de toată atenţiunea cercetătorilor, dintre cari: *A. D. Xenopol, N. Iorga, N. Cartojan şi Radu Dragnea*, i-au consacrat volume speciale.

Cu *Alecu Russo* s'a ocupat d. *P. V. Haneş*, iar cu *Bolintineanu: G. Pavelescu; Bolintineanu şi opera sa şi N. Petraşcu: D. Bolintineanu.*

Activitatea lui *C. Negruzzi* a fost analizată de *E. Lovinescu*, în monografia care-i poartă numele, acelaşi care a consacrat încă un volum *vieţii şi operii lui Gr. Alexandrescu.*

La capitolul *Alecsandri*, vom întâlni următorii informatori preţioşi:

D. Bogdan-Duică: Vasile Alecsandri.

N. Petraşcu: Vasile Alecsandri.

Charles Droutel: V. Alecsandri şi scriitorii francezi.

G. Baiculescu: Dramele istorice ale lui Vasile Alecsandri.

La *Ion Ghica*, nu ne putem dispensa de cercetarea d-lui *N. Georgescu-Tistu: Ion Ghica, scriitorul.*

Despre *Al. Odobescu*, a publicat de curând o valoroasă lucrare de *Sc. Struţeanu.*

B. P. Haşdeu, a stârnit admiraţie d-lui *Liviu Marian*, care i-a închinat diferite studii.

„*Ce-a publicat B. P. Haşdeu*“, este încă unul din manuscrisele, — gata de tipar — ale semnatarului acestui studiu.

Criticul *Titu Maiorescu* poate fi văzut în toată realitatea în lucrărilor d-lor:

Soveja. I. Petrovici, I. O. Rădulescu-Pogoneanu, ca şi în colecţia „Conv. Literare“, dintre 1920—1937.

Marele *Eminescu* a fost — poate — obiectul unor cercetări dubioase. Dintre scriitorii cari pot fi consultaţi cu succes, cu privire la acest creator, amintesc:

G. Galaction: Vieaţa lui Eminescu.

N. Petraşcu: Mihail Emineescu.

T. Vianu: Poezia lui Eminescu.

D. Murăraşu: Naţionalismul lui Eminescu, ca şi revista „Mihail Eminescu“ pe care o conduce *d. Lecca Morariu.*

Nu pot uita cele două cărţi închinate marelui *I. Creangă*, de d-nii: *N. Ţimiraş şi Jean Boutière: (La vie et l'oeuvre de Ion Creangă).*

Al. Vlahuţă şi B. Delavrancea în: *Al. Busuioceanu: Oameni şi cărţi* şi în: *N. Iorga: Istoria lit. contemporane româneşti.*

Tot în legătură cu *Vlahuţă*, amintesc două monografii semnate: *I. Gorun* (mai veche) şi *I. Gr. Oprişan* (1936).

G. Coşbuc, a fost minunat studiat de d-na dr. *Constanţa Marinescu*, care s'a ocupat şi de *Postumele lui Eminescu.*

In fine, cu acelaşi caracter monografic, sunt:

N. Petraşcu: Duiliu Zamfirescu (completat cu studiile introductive la poezii şi romane ale d-rei *Rarincescu).*

Sc. Struţeanu: Incercare critică asupra comicului dramatic al lui Caragiale.

Paul I. Papadopol: Un sol al biruinţei: poetul St. O. Iosif.

G. Ibrăileanu: I. Al. Brătescu-Voineşti.

D. Caracostea: Poetul Brătescu-Voineşti.

T. Maiorescu în Critice, vol. III, ne dă câteva aprecieri asupra d-lor: *Brătescu-Voineşti* şi *O. Goga.*

E tot ce am putut culege mai de seamă cu privire la literatura clasică românească. Adăugaţi atâtea studii introducătoare demne de remarcat, bogata contribuţ'une pe care cele 2 volume de „Amintiri dela Junimea" (G. Panu; Iacob Negruzzi) o aduc, atâtea volume omagiale privitoare în deosebi la Eminescu sau la contribuţiunea „Junimii" şi veţi avea toată materia pe care, în decurs de 2 ani, trebue s'o cerceteze, la şcoală sau acasă, viitorul candidat la bacalaureat. Adaug că această cercetare trebue să fie temeinică, şi anume:

Să se bazeze pe lectura personală şi specială a elevului, iar nu pe rezumatele găsite de-a-gata prin manuale sau făcute de preparatori improvizaţi şi pe caracterizări memorizate stângaciu.

Să nu ocolească posibilitatea de a putea revizui elementele dobândite, prin lectură şi reflexiune. Aceasta însemnează că rezultatele sintetice imediate ale cititului urmează să fie consemnate clar, îngrijit, sigur şi corect, în aşa numitul şi atât de trebuitorul „caiet de lecturi", pe care orice şcolar conştiincios ar trebui să-l alcătuiască, începând chiar din cl. IV, cel mult a V-a.

Să se citească, pe cât posibil, propriile cărţi cu ajutorul cărora elevul îşi va întocmi, încetul cu încetul, o bibliotecă personală, amintire duioasă, ca şi „caietul de lecturi", a fericitelor timpuri de iniţiere literară.

Cunoştinţele dobândite să fie mereu împrospătate prin dese şi sistematice repetiţiuni, prin variate lucrări de sinteză şi interesante tablouri recapitulative.

Iată — în felul acesta — prezentate într'o sistematizare logică şi cronologică, pe şcoale, epoci şi genuri, operele literare româneşti pe care trebue să le poseadă tânărul, care se osteneşte în clasele superioare ale liceului, nu numai cu scopul de a obţine note de trecere dintr'o clasă în alta, dar mai ales pentru a-şi forma sufletul prin sentimente alese, idei clare, voliţiuni nobile, cu alte cuvinte spre a deveni un element de elită, folositor patriei şi societăţi. Repet că aceste lecturi urmează să fie făcute numai după normele stabilite mai sus, spre a aduce mai repede şi mai sigur la rezultatul dorit. Scriitorul, care le recomandă, este un vechiu pătimaş al metodicei şi un hotărît admirator al cărţii bune. El îşi dă perfect de bine seama şi de rezultatele mai târzii ale acestei pregătiri. El se gândeşte — astfel — că în lupta dintre cartea bună şi cea desmăţată, partizanii celei dintâiu trebuesc să fie din ce în ce mai numeroşi şi mai bine înarmaţi. Nu de alta, dar lupta, pe care, astăzi, o ducem noi cu atâta îndârjire — vor fi obligaţi s'o continue ei, mâine — cel puţin cu aceeaşi hotărîre, spre a asigura biruinţa bunului simţ literar şi a sufletului românesc.

Să nu se uite un singur moment duşmanul intern, nici lăcomia, cu care suntem priviţi de pretutindeni. Să nu se uite că unul din mijloacele primejdioase cu care suntem loviţi este cuvântul bolnav, cartea aţâţătoare. Impotriva acestuia nu ne poate înarma decât *continua şi credincioasa cultivare a cărţii chibzuite*, a tipăriturii sănătoase. Iată de ce, devotându-ne numai acesteia, vom deveni — implicit — apărătorii pământului pe care atâtea generaţii de martiri l-au udat cu lacrimile şi sângele lor.

In faţa acestei situaţiuni, clare ca lumina zilei, nu pot încheia decât arătând tuturor (acelora care se îngrijesc de viitorul acestui popor vrednic, dar năpăstuit), cartea cea bună — şi sub ea, vechea şi înţeleapta lozincă: solum in hoc signo vinces.

PAUL I. PAPADOPOL

DEPISTAREA TUBERCULOZEI IN LICEELE MILITARE

In cadrul problemei tuberculozei în armată, în studiu, în prezent, la Direcţia Sanitară din M. A. N., fiind delegaţi a face examenul elevilor liceelor militare, cât şi a tuturor celor ce vin în contact cu ei: ofiţeri, profesori, personalul inferior civil şi militar, spre a decela cazurile eventuale de tuberculoză pulmonară, am găsit că ar fi interesant să se cunoască rezultatul acestui examen şi de alţii decât de către Direcţiile respective din minister sau societăţile medicale.

Inainte, însă, de a intra în expunerea rezultatelor obţinute, şi pentru a pune mai bine în evidenţă importanţa acestor examinări, vom da câteva noţiuni generale asupra tuberculozei, care se ştie că este o boală infecţioasă, cu mers cronic, în general, a cărei evoluţie se împarte în două mari etape: tuberculoza de primo-infecţie şi tuberculoza de reinfecţie.

Indivizii care nu au fost niciodată expuşi contagiunii tuberculoase sunt apţi a se infecta imediat ce vin în contact cu o sursă de infecţie, care este, aproape totdeauna, un bolnav de tuberculoză pulmonară. Introduşi în organism, bacilii se fixează şi dau o leziune locală, cu reacţie în ganglionii limfatici regionali, producând ceea ce s'a numit: un complex primar, în cea mai mare parte din cazuri ganglio-pulmonar. Aceasta este *tuberculoza de primo-infecţie*, a cărei gravitate variază dela cazurile mortale, până la cele în care starea generală a individului nu este de fel interesată.

Cu timpul, leziunea se cicatrizează, fără însă ca bacilii să fie distruşi. Ei continuă a vegeta în interiorul leziunilor, care sunt, uneori, calcificate şi pot, ca la un moment dat şi sub in-

fluența anumitor cauze, să-și recapete virulența, provocând evoluția leziunilor, până aci latente.

Prezența acestor bacili în organism se decelează, în aceste din urmă cazuri, numai prin pozitivitatea reacțiilor la tuberculină, individul fiind devenit *alergic.* Această stare de alergie dă individului o rezistență mai mult sau mai puțin mare față de o nouă invazie de bacili.

Se admite, astfel, de cea mai mare parte a autorilor că, aceste resturi de primo-infecție, sunt la originea, aproape a tuturor cazurilor de tuberculoză pulmonară ce evoluează mai târziu și care constituesc cea de a doua etapă în evoluția acestei boale: *tuberculoza de reinfecție sau de suprainfecție.* Se știe că reinfecția exogenă, este foarte rareori întâlnită și numai în cazuri speciale: trebue o reinfecție masivă, un contact prelungit cu un tuberculos ajuns în ultima fază a boalei, atunci când condițiile higienice nu se mai respectă.

Până în timpul din urmă se admitea că indivizii, trăind în aglomerații mari, ajung să fie toți alergici până la vârsta adultă. In urma cercetărilor făcute în ultimii ani, în diferite țări și medii, s'a văzut însă că cifra de 97% indivizi adulți alergici era mult exagerată și că mai niciodată ea nu trece de 75% la vârsta de 25 de ani.

Procentul este însă, mult mai mic, sub această vârstă și proporția de indivizi alergici crește cu vârsta. Acest fapt se va observa și în rezultatele cercetărilor noastre.

Am arătat însă că indivizii nealergici sunt foarte ușor de contaminat, dacă vin în contact cu o sursă baciliferă. Am mai văzut de asemenea, că, în primul rând, copiii sunt cei mai ușor de infectat, deoarece, cu cât vârsta este mai mică cu atât numărul de reacții tuberculinice negative cresc.

E suficient, ca în aceste condiții, să se găsească în mijlocul lor un bolnav care să elimine bacili, pentru ca ei să se îmbolnăvească. La copiii de școală acest fapt e posibil mai mult decât la alții, deoarece la ei se găsesc întrunite mai multe condiții propice contaminării: număr mare de nealergici, care din cauza programelor prea încărcate sunt mai mult sau mai puțin surmenați; alții sunt surmenați fizic, deoarece: vin la școală dela distanțe mai mari, se scoală prea devreme, deseori unii din ei sunt subnutriți. Sunt numeroase cazuri, când condițiile higienice sunt defectuoase: se găsesc prea mulți elevi într'o clasă,

se face praf, nu se deschid geamurile, alteori, sălile de clasă sunt date pentru diferite întruniri publice.

Din această cauză s'au citat destul de deseori epidemii de tuberculoză printre elevii de şcoală, datorite, de cele mai multe ori, unui profesor bolnav. *Colombe* a citat cazul unei epidemii, în care sursa de infecţie era o femeie de serviciu, tuberculoasă cavitară, care făcea curăţenia în clase.

Natural că nu toate aceste condiţii defectuoase se întâlnesc în liceele militare: elevii sunt selecţionaţi la intrare, condiţiile de higienă sunt mai respectate, subalimentaţia nu există. Aci însă, ca şi în celelalte şcoli, se găseşte un mare număr de nealergici, apţi să se infecteze imediat; de asemenea, surmenajul intelectual poate exista şi aci, ca şi surmenajul fizic, datorit unui exces sportiv, în care caz, sportul încetează de a mai purta acest nume. Şi aci, ca şi în celelalte şcoli, poate exista o sursă de infecţie, căci dacă ofiţerii şi profesorii, care vin în contact apropiat cu elevii, au fost examinaţi, ceilalţi, care vin în contact tot atât de apropiat cu ei, ca, soldaţii care fac curăţenie în sălile de clasă, dormitoare, săli de mese, apoi personalul dela bucătărie, nu au fost examinaţi până acum. Pe de altă parte, chiar cei examinaţi pot face ulterior o tuberculoză pulmonară, care să nu se manifeste decât printr'o tuse cu uşoară expectoraţie, pusă, de cele mai multe ori, pe seama unui simplu tabagism, dar în schimb baciliferă. Sunt forme excavate de tuberculoză pulmonară, compatibile cu mari eforturi fizice şi care nu se traduc prin niciun semn stetacustic, care, prin urmare, nu pot fi decelate decât printr'un examen radiologic.

Examenul radiologic nu s'a făcut însă, până în prezent, întregului personal al liceelor militare şi credem că din cele relatate mai sus reiese clar importanţa lui, atât pentru personal, cât mai ales pentru elevi, a căror creştere, educaţie, cât şi sănătate este încredinţată Ministerului Apărării Naţionale.

Dăm mai jos, sub formă de tabel, rezultatul intradermo reacţiilor tuberculinice (pag. 350).

TABEL Nr. 1

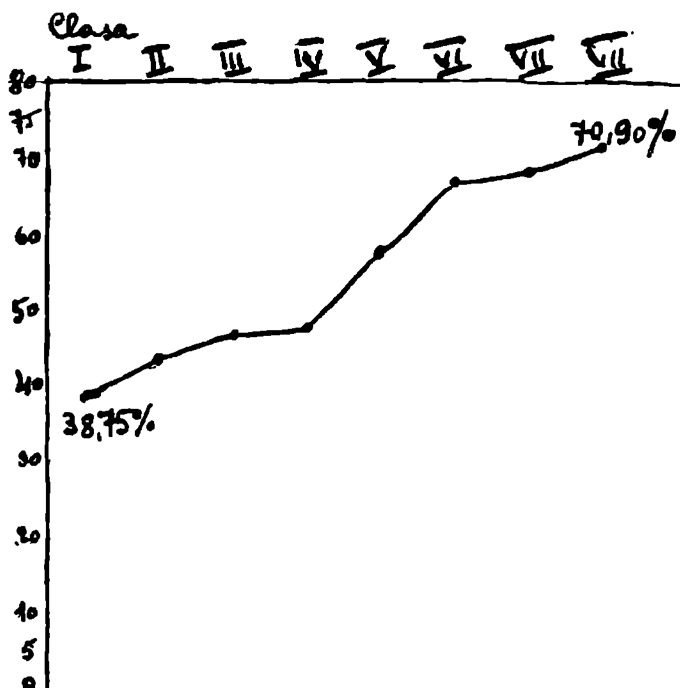
De rezultatul *reacțiilor la tuberculină*, făcute elevilor Liceelor Militare

DENUMIREA LICEULUI	Clasa I		Clasa II		Clasa III		Clasa IV		Clasa V		Clasa VI		Clasa VII		Clasa VIII		Total		Total elevi examinați
	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	
Liceul militar Craiova . .	17	*25*	19	*13*	55	*31*	18	*12*	21	*18*	23	*7*	45	*11*	33	*5*	231	*122*	353
M. Dealu . .	15	*32*	17	*21*	24	*28*	18	*29*	28	*18*	30	*10*	22	*11*	12	*13*	166	*162*	328
Iași	12	*27*	10	*18*	25	*26*	16	*25*	20	*22*	14	*15*	19	*15*	30	*23*	146	*171*	317
Tg. Mureș . .	42	*32*	30	*39*	31	*44*	30	*31*	31	*19*	28	*15*	42	*19*	47	*11*	281	*210*	491
Cernăuți . .	9	*27*	15	*26*	9	*23*	21	*25*	20	*13*	17	*13*	12	*14*	21	*4*	124	*145*	269
Chișinău . . .	12	*26*	12	*16*	13	*28*	14	*12*	18	*10*	18	*5*	20	*6*	20	*11*	127	*114*	241
Total . . .	107	*169*	103	*133*	157	*18[illegible]*	117	*134*	138	*100*	130	*65*	160	*76*	163	*67*	1.075	*924*	1.999
Procentul alergicilor . . .	38,75%		43,64%		46,58%		46.61%		57,98%		66,66%		67,79%		70,90%				

După cum se vede din examinarea a 2.000 de elevi, de vârste diferite, variind între 11 și 20 ani, proporția de alergici merge crescând cu vârsta, dela 38,75%, pentru a atinge cifra de 70,90%, deci aproape dublându-se. (Vezi graficul de mai jos).

GRAFIC

arătând curba ***alergiailot*** **pe vârste (clase)**

Aceasta este în concordanță cu toate datele tuberculinice recente, culese în diferite țări. Nu este cazul aci să intrăm în detaliu de tehnică a reacției la tuberculină nici în discuții de interpretare a acestei reacții. Ținem însă să amintim că, nocivitatea injecțiilor intradermice de tuberculină, este nulă; într'adevăr, aceste injecții se fac cu 0,10 cmc. dintr'o diluție de 1/10.000 de tuberculină. Se vede deci că această infimă cantitate de tuberculină, care se introduce în derm, nu poate provoca reacții de focar.

Reacţia la tuberculină prezintă, pe lângă interesul ştiinţific de a dovedi creşterea numărului de indivizi alergici, odată cu înaintarea în vârstă, demonstrând astfel contagiozitatea acestei boli, şi mai multe laturi practice. In privinţa aceasta este suficient să cităm moţiunea următoare, adoptată cu unanimitate de Academia de Medicină din Paris, în urma propunerii făcută de *Prof. R. Debré* şi *M. Lelong:*

„La copil reacţia la tuberculină trebue repetată, atâta timp cât rămâne negativă, cel puţin odată pe an, de către medicul familiei, sau, în lipsa acestuia, de către medicul şcolii. O dovadă de această investigaţie va fi cerută la începutul fiecărui an şcolar, virajul cuti-reacţiei fiind singurul mijloc sigur de a depista, la copil, debutul primei infecţii şi de a lua măsurile profilactice şi curative indispensabile".

Mai târziu acest control va avea, poate, şi un alt rezultat practic, acel al *vaccinării* indivizilor nealergici.

Pentru a arăta eficacitatea acestor vaccinări, vom reproduce câteva date din statisticile făcute în ţările Scandinave, asupra morbidităţii tuberculoase la studenţii în medicină şi la infirmiere. Astfel *Scheel* a găsit la studenţii alergici o morbiditate de 1,47%, iar la nealergici de 4,31%, pe când la vaccinaţii cu B. C. G. procentul este de 2,07%. *Heimbek,* la infirmierele alergice, a găsit morbiditatea de 2,60%, la cele nealergice 29,60%, iar la cele vaccinate numai 3%.

Se vede deci că, dacă rezultatul este atât de bun la indivizi trăind într'un mediu unde infecţia se poate face în mod masiv, el va fi cu atât mai mulţumitor acolo unde infecţia nu poate fi decât paucibacilară. In ceea ce priveşte nocivitatea acestui vaccin *(B. C. G.,)* aproape toţi autorii sunt astăzi de acord, că, el nu se poate în niciun caz transforma în bacili tuberculoşi virulenţi şi că nu este, în niciun caz, vătămător celor vaccinaţi.

Dăm acum, sub aceeaşi formă, care ni se pare mai clară, rezultatul examenului radioscopic făcut elevilor. (pag. 353).

TABEL Nr. 2

de rezultatul *examenului pulmonar radioscopic* făcut elevilor Liceelor Militare

DENUMIREA LICEULUI	Reacţia hilară R. tuberculinică +	Reacţia hilară R. tuberculinică —	Sinus costo-diafragmatic redus	Noduli cretificaţi	Leziuni parenchimatoase	Diminuarea transparenţei vârfurilor	Retracţie costală	Scisurită	Tramită	Pleurezie	Total
Liceul militar Craiova . .	23	*9*	3	20	4	1	—	—	—	—	
M. Dealu	34	*23*	7	28	1	1	2	1	—	—	
Iaşi	9	*19*	11	17	2	—	—	—	—	—	
Tg. Mureş	22	*12*	6	36	8	2	—	5	—	—	
Cernăuţi	25	*31*	5	20	1	—	—	6	2	1	
Chişinău	16	*20*	3	20	1	1	—	—	—	—	
Total . . .	129	*114*	35	141	17	5	2	12	2	1	458
Procent . .	6,45 %	5,7%	1,75%	7%	0,85%	—	—	0,60%	—	—	22,9 %

Din citirea acestui tabel reiese importanța examenului făcut. Se vede astfel, că aproape 23% dintre elevi prezintă anomalii radiologice, reprezentate, fie prin tuberculoză latentă, fie prin leziuni mai mult sau mai puțin evolutive, fie prin alte leziuni pulmonare, care chiar dacă nu sunt contagioase, îi pot împiedeca, pentru moment sau pentru totdeauna, dela cariera militară.

Printre acestea, locul de frunte este ocupat de *reacțiile hilare*, care reprezintă mai mult de jumătate din totalitatea anomaliilor radiologice. Acestea nu reprezintă însă, totdeauna, o origine bacilară, deoarece numai 129 din 243 cazuri, se găsesc la indivizii alergici; pe de altă parte nu este dovedit prin nimic că, dacă o mărire a imaginei hilare coincide cu o reacție tuberculinică pozitivă, această anomalie ar fi de natură tuberculoasă.

Leziunile care sunt, însă, sigur de natură bacilară, sunt *nodulii cretificați*, care se găsesc fie în parenchimul pulmonar, fie în regiunea hilară, reprezentând, la copil, aproape totdeauna leziunea pulmonară sau ganglionară inițială. Aceștia s'au întâlnit la 7% din elevii examinați.

Imbolnăvirea pleurei este foarte deseori de natură bacilară și ea a fost întâlnită în 2,35% din totalul elevilor, fie sub forma de *sinusuri costo-diafragmatice, complet închise*, sau care nu se mai deschid în întregime (1,75%), fie sub forma de *scizurite* (0,60%). Am găsit un singur caz de *pleurizie exudativă* și unde atât debutul, cât și evoluția ulterioară s'au manifestat insidios, încât elevul nici nu s'a dus să consulte medicul.

In 0,85% din totalitatea celor examinați, am găsit *leziuni parenchimatoase*. Acești elevi au fost internați în spitale, spre a li se face radiografiile și celelalte examene, necesare precizării diagnosticului, urmând ca apoi să se facă trierea lor.

Acelaşi procedeu a fost întrebuințat și față de elevii care au prezentat *diminuări de transparență* a unuia sau ambelor vârfuri pulmonare, deși aceste modificări sunt datorite, deseori, unei musculaturi mai desvoltate, sau unor leziuni ale căilor aeriene superioare.

In ceea ce privește examenul radiologic făcut personalului liceelor, la niciunul din cei examinați, nu am găsit leziuni parenchimatoase, care ar putea fi contagioase. Nu am putut însă, examina peste tot întregul personal; în special la Liceul Militar „N. Filipescu" nu am examinat, din personal, decât câțiva ofițeri,

care au venit cu elevii la Lăculeţe, deoarece în Târgovişte, Spitalul Militar nu are instalaţie radiologică, examinarea elevilor făcându-se la Sanatoriul Militar Lăculeţe.

E necesar ca aceste examene să fie făcute în fiecare an, pentru a se depista cazurile contagioase şi a le elimina din mijlocul celor sănătoşi. Iată ce spune *Rist* în această privinţă:

„Examenele periodice anuale ar trebui să fie impuse tuturor funcţionarilor care vin, prin funcţia lor, în contact cu copiii, fără a se ţine socoteală de starea lor bună de sănătate anterioară. Este singurul mijloc de a depista tuberculozele contagioase dela începutul lor şi a apăra copiii contra contaminării".

In concluziune, trebue să insistăm, odată mai mult, asupra acestor examene sistematice radioscopice, care sunt absolut necesare în depistarea tuberculozei pulmonare.

In ceea ce priveşte copiii, trebue să se adauge şi cercetarea stării alergice, prin reacţia la tuberculină.

Aceste examinări să se repete în fiecare an, întreg personalul: ofiţeri, profesori şi personal inferior, fiind obligat să se supună, în interesul sănătăţii copiilor.

Credem de asemenea, că este necesar introducerea examenului radiologic, care să fie obligator, la concursul de admitere în liceele militare, pentru îndepărtarea dela început a copiilor cu stare tuberculoase.

Medic Maior Dr. GH. VAJA

şi Medic Cpt. Dr. GH. PETRESCU.

UN EXAMEN PSIHOTEHNIC

I. Cum a fost făcut examenul psihotehnic?

Comisia de examinare psihotehnică a candidaţilor din cl. I dela Liceul Militar „Mihai-Viteazul", din Târgul-Mureş, s'a constituit în ziua de 20 Iulie 1937, în conformitate cu dispoziţiunile d-lui general I. S. Demetrescu, după cum urmează: preşedinte: d-l Tudor Arcan, asistent universitar; membrii: d-l profesor S. Popovici, dela Liceul Militar Cernăuţi şi d-nii: prof. G. Belea, O. Sorescu şi F. Tuţugan, dela Liceul Militar Târgul-Mureş.

In ziua de 21 Iulie au fost examinaţi cu testele neverbale de inteligenţă, pentru copii (seria A) şi cu chestionarul de instabilitate emotivă, etalonate de Institutul de Psihologie din Cluj, 209 candidaţi care au fost admişi la vizita medicală.

Procedeul de examinare a fost următorul:

Candidaţii au fost împărţiţi în 7 clase, notate dela A—G, după vârsta lor cronologică. Examinarea a început în dimineaţa zilei de 21 Iulie, ora 7, când au fost examinate 4 clase, iar după masă, dela orele 4—7, 3 clase.

Clasele au fost chemate la examen la interval de 1½ oră, aşa încât candidaţii supuşi deja la examen n'au putut lua contact cu cei care urmau să vină la examenul psihotehnic.

In fiecare clasă examinarea a început cu testele de inteligenţă ale căror instrucţii de aplicare au fost date de către preşedintele comisiei, T. Arcan, fiind asistat de membrii comisiunii psihotehnice, care îndeplineau rolul de observatori ai candidaţilor. După ce se sfârşia examenul de inteligenţă, după

o scurtă pauză, se aplica și chestionarul de instabilitate emotivă de către unul din membrii comisiunii, în timp ce președintele trecea cu ceilalți membrii la examinarea altei clase.

II. Cum au fost corectate testele?

Intru cât tendința d-lui general I. S. Demetrescu, a fost de a da posibilitate profesorilor dela liceele militare să se fundamenteze în tehnica testelor psihologice, corectarea materialului aplicat la examenul de inteligență a fost făcut în comun. Comisia psihotehnică s'a întrunit în zilele de 22—25 Iulie, dimineața și după masă, pentru corectarea testelor și evaluarea rezultatelor.

Fiecare membru al comisiunii psihotehnice a corectat un număr egal de teste, a calculat vârsta cronologică a fiecărui candidat, i-a stabilit etatea mintală corespunzătoare, precum și coeficientul de inteligență.

Toată această activitate de corectare a testelor și elaborare a rezultatelor a fost revăzută de către președintele comisiunii care a controlat fiecare test la toate calculele făcute. In felul acesta, exactitatea rezultatelor este asigurată.

III. Interpretarea rezultatelor

Candidații dela Liceul Militar Mihai-Viteazul din Târgul-Mureș, supuși la examenul psihotehnic, au fost în număr de 209.

Rezultatul examinării cu testele neverbale de inteligență pentru copii (seria A), este următorul:

1. Eminenți	dela	130	5%
2. Foarte deștepți ..	„	120—129	22%
3. Deștepți	„	110—119	23%
4. Normali	„	90—109	39%
5. Proști	„	80— 89	9%
6. Mărginiți	„	70— 79	2%

Privind cifrele de mai sus, vedem că majoritatea relativă a subiecților se grupează în jurul normei (c. i. =90—109), unde găsim 39% din numărul candidaților examinați. Aceasta ne asigură că examinarea a fost corectă, întru cât curba se supune legilor științifice ale variației.

Totuşi, e de remarcat că majoritatea absolută a subiecţilor se plasează în partea superioară a curbei, unde găsim 50% din numărul candidaţilor; ceea ce înseamnează că populaţia prezentată la concurs s'a selecţionat dela început în bine, întrucât jumătate din numărul candidaţilor au coeficientul de inteligenţă între 110 şi 130, deci, sunt supra-normali.

Subiecţii subnormali, adică cu un coeficient de inteligenţă până la 89, sunt numai 11%, deci cu mult mai puţin ca cei supranormali, fapt care întăreşte cele spuse de noi mai sus.

Explicaţia acestei frecvenţe ridicate a supranormalilor, credem că se datoreşte faptului că Liceul Militar Mihai-Viteazul, din Târgul-Mureş, îşi are rolul său bine precizat în învăţământul militar, fiind considerat ca unul din cele mai bune licee şi de aceea şi candidaţii care se prezintă la concurs se selecţionează dela sine dintre cele mai bune elemente, pentru a putea corespunde în mod optim condiţiunilor ce li se impun.

Din cei 209 candidaţi examinaţi de noi, au fost admişi în liceu numai următorii 72:

TABLOUL I

Nr. curent	NUMELE ŞI PRONUMELE	Media	Categoria mintală
1	B. D. V.	9.50	Eminent
2	S. P. I.	9.	„
3	P. R.	8.88	„
4	B. A.	8.88	„
5	C. A. C.	8.25	„
6	D. M. M.	8	„
7	B. C.	6.63	„
8	M. T. T.	6.50	„
9	B. P. P.	9.13	Foarte deştept
10	Ş. C. O.	8.50	„
11	B. I. G.	8.38	„
12	V. C. R.	8.38	„
13	S. S. C.	8.25	„
14	Z. M. S.	8.	„
15	P. G. S.	7.88	„
16	D. P.	7.75	„
17	I. C. G.	7.75	„
18	M. A. C.	7.66	„
19	V. C. C. A.	7.63	„
20	C. N. V.	7.63	„
21	I. V. M.	7.63	„
22	S. I. G.	7.25	„

Nr. curent	NUMELE ŞI PRONUMELE	Media	Categoria mintală
23	V. I. C.	7.25	Foarte deştept
24	D. S.	7.13	„
25	A. V. I.	7.13	„
26	P. P. H.	7	„
27	P. T. C.	6.88	„
28	M. M. V.	6.88	„
29	B. C. C.	6.50	„
30	S. M.	6.38	„
31	G. S. V.	7.88	Deştept
32	G. S. T.	7.88	„
33	P. C. M.	7.75	„
34	C. B. P. D.	7.63	„
35	P. A. V.	7.50	„
36	V. T.	7.50	„
37	N. G. U.	7.38	„
38	U. D. V.	7.13	„
39	B. G. G.	7.13	„
40	G. C. V.	7.13	„
41	P. N.	7	„
42	M. C. L.	6.88	„
43	B. C. L. E.	6.50	„
44	R. N. M.	6.13	„
45	M. A. M.	6.13	„
46	S. S. A.	8.38	Normal
47	D. I.	8.38	„
48	G. I.	8.38	„
49	A. N. O.	8	„
50	L. S. D.	7.88	„
51	O. D. N.	7.88	„
52	T. N.	7.88	„
53	D. T. I.	7.75	„
54	A. D. M.	7.63	„
55	Ş. B. Ş.	7.50	„
56	T. A. R.	7.50	„
57	D. R. N.	7.50	„
58	S. N. N. R.	7.25	„
59	P. I. C.	7.25	„
60	B. B. V.	7.25	„
61	G. I. C. D.	7.25	„
62	P. I. G.	7.13	„
63	O. N. M.	7.13	„
64	V. I. N.	7	„
65	N. A. C.	7	„
66	D. C. M.	7	„
67	B. C. S.	7	„
68	V. G. G.	7	„
69	M. S. I.	6.75	„
70	V. P.	6.63	„
71	B. I. S.	6.25	„
72	S. M.	6.26	„

Dintr'o privire sumară asupra tabloului redat mai sus, se poate vedea că acei candidaţi care au mediile cele mai mari, sunt

găsiţi prin teste ca fiind eminenţi şi foarte deştepţi, iar clasificarea scade pe măsură ce ne apropiem de normali.

Pentru a ne da mai bine seama, asupra raportului dintre examenul de inteligenţă şi cel de cunoştinţe, redăm mai jos procentajul pe categorii mintale, atât la probe scrise cât şi la oral:

Nr. curent	Categoria mintală	Coeficient inteligenţă	Rezultatul probelor scrise		Rezultatul probelor orale		
			Admişi	Respinşi	Admisibili	Respinşi	Admişi în şcoală
1	Eminenţi . .	Dela 130 în sus	73 %	27 %	100 %	0 %	100 %
2	Foarte deştepţi şi deştepţi . .	110—129	80 %	20 %	84 %	16 %	50 %
3	Normali . .	90—109	69 %	31 %	80 %	20 %	44 %
4	Proşti şi mărginiţi .	70— 89	25 %	75 %	60 %	40 %	0 %

Cum interpretăm datele de mai sus?

Privind rezultatul probelor scrise, vedem că procentul celor admişi din categoria eminenţilor este de 73, respinşi fiind 27%, sau cu alte cuvinte, din 11 eminenţi, 3 au fost respinşi la scris. Cercetând notele pe care le-au obţinut la scris aceşti candidaţi, am găsit că doi dintre ei, şi anume: C. I. O. şi S. C. M., au avut la Limba Română 6 şi 7, iar la probele matematice 2 şi 2. Ce denotă aceasta? Candidaţii au inteligenţă superioară, mai ales verbală, dovadă stau notele dela Limba Română, dar n'au aptitudine matematică, întru cât au obţinut note foarte mici. O altă explicaţie ar sta şi în faptul că subiecţii mai sus numiţi poate nu au primit cunoştinţe temeinice la studiul matematicii, fie din cauză că profesorul respectiv nu se ocupa cu ei îndeajuns, fie că avea o metodă puţin pedagogică la predarea ei, ceea ce a putut produce în elevi o repulsiune faţă de acest studiu. In orice caz, explicaţia nereuşitei acestor candidaţi, la examenul scris, stă mai mult în cauze exterioare, adică nereuşita lor nu se datoreşte faptului că ei ar avea un nivel intelectual mai scăzut decât a fost găsit de noi, ci, faptului că nu au avut cunoştinţele necesare, pentru a putea rezolva problemele puse la matema-

tică. Ori, la dobândirea acestor cunoştinţe nu ajunge numai un nivel intelectual eminent, ci şi un nivel şcolar ridicat, datorită personalităţii profesorului, care numai în felul acesta poate stimula activitatea elevilor săi. E mai mult ca sigur că aceşti candidaţi nu au avut norocul de a-şi forma baza primelor lor cunoştinţe într'un mediu şcolar mai ridicat. Am căutat să mă conving despre aceasta, dar nu am putut vorbi cu aceşti candidaţi, întru cât au părăsit Tg.-Mureş, imediat ce au aflat rezultatul scris.

Privind categoria deştepţilor şi foarte deştepţilor, precum şi pe aceea a normalilor, vedem că din prima categorie au fost admişi la scris 80% şi respinşi 20%, iar din a doua categorie admişi 69% şi respinşi 31%. Acest lucru este foarte explicabil, întru cât reuşita în şcoală nu depinde numai de inteligenţă, ci şi de voinţa elevului şi sârguinţa lui. Intru cât însă majoritatea absolută a candidaţilor din aceste două categorii au fost admişi, înseamnează că cei respinşi deşi au avut un grad de inteligenţă normal sau supranormal, nu au depus o sârguinţă prea mare, pentru a-şi însuşi mai bine cunoştinţele.

Dacă analizăm ultima categorie a proştilor şi mărginiţilor, vedem că dintre aceştia au fost admişi la probele scrise numai 25% şi respinşi 75%. Raportând această categorie la aceea a eminenţilor, vedem că procentajul este aproape invers: pe când eminenţii au fost admişi 73%, proştii au fost respinşi 75%. Acest fapt denotă că între examenul de inteligenţă şi cel de cunoştinţe nu este decât o mică deosebire între rezultatul lor, dar este o deosebire mare în felul cum el se facc, modalitatea de examinare cu textele, diferind enorm de examenul de cunoştinţe, atât în ce priveşte rapiditatea, cât şi în ce priveşte siguranţa lui. Concluzii mai detailate vom trage la sfârşitul referatului.

Referindu-ne la rezultatul probelor orale, putem face următoarele constatări:

1. Eminenţii admişi la oral au fost toţi admişi în şcoală, deci corelaţia între examenul psihologic şi cel de cunoştinţe este + 1, cea mai mare corelaţie ce se poate obţine între două fenomene studiate. Pentru o mai bună prindere a acestei legături ţinem să adăugăm că coeficientul de corelaţie, cu cât creşte dela 0 spre + 1 este cu atât mai mare, iar + 1 este limita superioară a coeficientului de corelaţie pozitiv.

2. Considerând acum grupa proştilor şi mărginiţilor, se vede că din cei admişi la oral 60%, dar cu nota medie în jurul lui 6; 40% respinşi, iar în şcoală nu au fost admişi niciunul, deci coeficientul de corelaţie este tot de +1.

Considerând împreună aceste două grupe, vedem că coeficientul de corelaţie este acelaşi +1, întru cât eminenţii au fost admişi toţi în liceu, iar proştii toţi respinşi. Aceste rezultate credem că sunt mai mult decât concludente.

3. Din grupa foarte deştepţilor şi deştepţilor, au fost admişi în şcoală 50%, iar din grupa normalilor 40%. Din aceste categorii găsim şi cazuri respinse la oral, ceea ce este foarte explicabil, căci nu toţi subiecţii cu o inteligenţă superioară au şi persistenţa de a-şi însuşi bine toate cunoştinţele necesare.

Să vedem acum distribuţia după coeficientul de inteligenţă a celor 72 de candidaţi admişi definitiv în şcoală:

Distribuţia după coeficientul de inteligenţă a celor 72 candidaţi

Nr. crt.	CATEGORIA MINTALĂ	Nr. Candidaţilor	In procente
1	Eminenţi	8	11 %
2	Foarte deştepţi şi deştepţi	37	51 %
3	Normali	27	38 %

Vedem deci că şi curba aceasta are tendinţe de deplasare spre partea superioară normei, din cauză că 62% din totalul subiecţilor admişi în liceu sunt supranormali şi numai 38 sunt normali. După aceste rezultate însemnează că populaţia admisă în acest an în Liceul Militar Mihai Viteazul este aleasă şi va fi o serie foarte bună de elevi. Această părere şi-a exprimat-o de altfel şi d-l inspector general Marinescu, delegatul Ministerului Apărării Naţionale, la examenul de admitere dela Tg.-Mureş.

Concluzii:

Din experienţa pe care am avut-o cu ocazia conducerii lucrărilor de examinare psihotehnică dela Tg.-Mureş, precum şi pe baza rezultatelor mai sus enunţate, putem trage următoarele concluzii:

1. Examenul psihologic este necesar a se face candidaţilor din cl. I, la toate liceele militare, întru cât acest examen este mult *mai obiectiv decât examenul de cunoştinţe*. Când spunem aceasta, ne referim la faptul că în decursul aplicării textelor, examinatorul nu intervine cu personalitatea lui pentru a influenţa felul de rezolvare al subiecţilor, ceea ce nu e cazul la examenul de cunoştinţe.

Bineînţeles, afirmând cele de mai sus, nu vrem să negăm valoarea examenului de cunoştinţe, care îşi are rostul lui pentru o cunoaştere mai adecuantă a subiectului, asupra manifestărilor lui de temperament şi caracter. Intr'adevăr, pentru a putea reuşi în şcoală iţi trebue pe lângă un grad de inteligenţă cel puţin normal şi o perseverenţă de lungă durată, adică o voinţă încordată. De aceea, pentru o cunoaştere adecuantă a individualităţii elevului, avem nevoie şi de examenul nivelului intelectual, cât şi de un examen a trăsăturilor de caracter. Prin textele de inteligenţă se măsoară nivelul intelectual al candidaţilor, iar prin examenul de cunoştinţe, aplicaţia, sârguinţa pe care a depus-o respectivul candidat în dobândirea cunoştinţelor lui. Deci, aceste două examene se completează unul pe altul, şi atunci când sunt bine făcute, rezultatul lor concordă. Ca dovadă sunt cifrele din tabloul II, care ne arată că eminenţii au fost admişi în liceu 100%, iar subnormalii 0%.

De înlocuirea examenului de cunoştinţe se poate vorbi numai în momentul când sunt etalonate teste şi pentru măsurarea trăsăturilor de caracter, trăsături care sunt importante, cum am spus mai sus, pentru o bună reuşită şcolară.

2. La examenul oral să fie admişi toţi eminenţii, deci şi acei care ar obţine note mici la scris. Această măsură o credem necesară, întru cât la oral se poate cunoaşte mai bine individualitatea elevului şi i se dă ocazie de a-şi arăta întreg procesul de gândire în plenitudinea lui. De altfel a fost un caz când un elev cu numele M. Ş. a fost admis la oral cu media de 3 la matematici, la scris, iar răspunsurile pe care le-a dat do-

vedeau un grad de inteligenţă superior, aşa încât a obţinut media 6,33. Acest candidat a avut coeficientul de inteligenţă 111, făcând parte din categoria deştepţilor.

Acelaşi lucru s'ar fi întâmplat cu siguranţă şi cu cei trei eminenţi care au fost respinşi la probele scrise. De aceea, credem că pe viitor, să fie admişi la oral *toţi acei care sunt găsiţi prin teste ca făcând parte din categoria eminenţilor*. In felul acesta se va ajunge la situaţia de a nu îndepărta din liceu unele inteligenţe remarcabile, care judecate numai după probele scrise ar fi prea sumar şi rapid apreciate.

3. La admiterea definitivă în liceu să se ţină seama, atât de examenul de cunoştinţe, cât şi mai ales de reuşita la examenul psihotehnic. Aceasta înseamnează că, dacă sunt mai mulţi candidaţi cu aceeaşi medie la examenul de cunoştinţe, să fie preferaţi eminenţii în primul rând, apoi foarte deştepţii şi în ultimul rând normalii. Sub coeficientul de inteligenţă 90, limita inferioară a normalului să nu fie admis niciun candidat în liceu.

In felul acesta proştii şi mărginiţii vor fi opriţi de a intra în liceu.

4. Cazurile îndoelnice, adică subiecţii care sunt admisibili, iar la teste sunt subnormali, vor fi supuşi unui control cu testele individuale verbale, de tipul Binet-Simon, prelucrate de d-l profesor universitar F. Ştefănescu Goangă. Avantajul aplicării testelor individuale stă în faptul că experimentatorul îşi poate da seama de diferitele particularităţi ale individului, ca: atitudinea, felul limbajului, atenţia, starea emotivă, fapte după care ne putem da seama şi de specificul temperamental al subiectului. Prin metoda aceasta, subiecţii cu reacţiuni încete, nu sunt desavantajaţi, fiindcă în genere nu se ţine seamă de timpul de execuţia probelor. Un alt avantaj al aplicării testelor individuale, este următorul: cotarea rezultatelor se face chiar în cursul examinării şi imediat după terminarea ei putem trage concluziile, care astfel vor fi în mai mare concordanţă cu faptele.

Este necesar a se face acest control, întru cât la testele colective indivizii cu reacţiune înceată pot fi desavantajaţi, fiindcă testul trebue rezolvat într'un timp anumit, acelaşi pentru toţi subiecţii. De asemenea instrucţiile date pentru fiecare

test nu se mai repetă, aşa încât un subiect care a fost distrat nu poate rezolva testul respectiv, ci numai pe cel următor. Am întâlnit asemenea cazuri la Liceul Militar Mihai Viteazul din Tg.-Mureş, şi anume: Candidatul O. D. N., cu coeficientul de inteligenţă 87 la testele neverbale, a obţinut coeficientul 93 la testele individuale. Candidatul T. N., cu coeficientul 87 la testele neverbale, a obţinut coeficientul 90 la testele individuale. Candidatul V. C. G., cu coeficientul 78 la testele nevarbale, a obţinut coeficientul 94 la testele individuale. Candidatul D. I., cu coeficientul de inteligenţă 75 la testele neverbale, a obţinut coeficientul 90 la testele individuale. Toţi aceşti subiecţi şi în special D. I, original din Ardeal, aveau un temperament încet, deci reacţiunile lor erau foarte lente şi nu puteau să rezolve testele colective în timpul cerut. Greşeli la rezolvarea testului n'au avut, ci numai că nu terminau testul în timpul dat pentru rezolvarea lui. De aceea toţi aceşti patru candidaţi au obţinut la examinarea colectivă un coeficient de inteligenţă sub normal, dar supuşi la testele individuale, coeficientul de inteligenţă s'a apropiat de normă, ceea ce însemnează că la acest examen a fost înlăturată cauza care i-a făcut să nu reuşească la primul examen; specificul temperamental, destul de lent, căruia se datoreşte neterminarea testelor colective în timpul dat.

Dacă experienţa psihotehnică din acest an, atât de concludentă prin rezultatele la care s'a ajuns, va fi continuată şi în viitor, suntem convinşi că onorata Direcţiune a Liceelor Militare va realiza o operă educativă ce se va impune prin amploarea ei, iar populaţia Liceelor Militare va fi selecţionată în aşa măsură, încât la un moment dat viitoarele contigente de ofiţeri vor cuprinde elemente de o reală valoare intelectuală, care vor putea duce cu un pas mai departe invenţiile în toate domeniile problemei Apărării Naţionale.

TUDOR ARCAN.

DESVOLTAREA COPIILOR ŞI GLANDELE ENDOCRINE *)

Cu o *prefaţă* elogioasă a prof. dr. N. Pende, lucrarea d-lui dr. Simian aduce un aport real în medicina şcolară şi se bazează, după cum ne arată autorul în *introducere,* deoparte, pe cercetările noi ale unui mănuchiu de savanţi în frunte cu: Kretschemer, Léopold Lévy, Gilbert Robin, André Collin, Carl, Lamel, prof. Nobécourt şi la noi: Marinescu, Manicatide, prof. Parhon, Rădulescu-Motru, iar pe de altă parte, pe studiul a 800 de elevi, urmăriţi de aproape, timp de 8 ani, de către autor, la unul din liceele din capitală.

Intemeiată pe o fişe medicală amănunţită şi bazată pe datele tabelei franceze Variot-Chaumet, — neexistând până acum o medie de creştere a copilului român — lucrarea îmbrăţişează deopotrivă copiii normali, ca şi pe cei întârziaţi în creştere, prea desvoltaţi sau distrofici şi întreg studiul cuprinde două părţi:

I. *Glande, fizic şi intelect:* Scopul principal al lucrării este de a atrage atenţia, în special, asupra începuturilor neînsemnate de turburări în creşterea sufletească a copiilor, turburări ignorate, deobiceiu de către familie, dascăl şi chiar medici, (ex.: obezitatea, cu întregul ei cortegiu de turburări, considerată de toată lumea, ca o stare de prosperitate organică).

Căci într'adevăr, *tipul ideal,* este excepţional şi ar trebui să întrunească echilibrul perfect al celor patru armonii: (după Pende):

---

*) Dr. I. D. Simian — *Desvoltarea copiilor influenţată de secreţiunea glandelor interne* — Editura Cugetarea.

— Sănătatea = armonia funcţiunilor corpului;

— Frumuseţea = armonia formelor corpului;

— Inţelepciunea = armonia inteligenţii, şi

— Bunătatea, care este armonia sentimentelor morale.

Iar devierea dela acestea, nu-şi poate găsi explicaţia numai în domeniul psihologiei, ca varietăţi ale: temperamentului (dispoziţii organice, în cea mai mare parte afective) şi caracterului (dispoziţiile speciale voinţei), ci, are la origine, turburări mai profunde, organice. Căci dacă luăm gruparea temperamentelor, având la bază gradele de intensitate ale celor trei dispoziţii fundamentale sufleteşti: emotivitatea, activitatea şi dispoziţiile reprezentative (Heymas şi Wierma), atunci vom găsi la baza acestei clasificări, corelativul patologic, astfel: *apaticilor*, le corespunde insuficienţa glandelor tiroidă şi suprarenale; *nervoşilor*, o funcţiune exagerată a tiroidei, şi aşa mai departe pentru fiecare din cele opt tipuri de temperamente (Amorfi, apatici, nervoşi, sentimentali, sanguinici, flegmatici, colerici, pasionaţi).

Cu aceste consideraţiuni, autorul trece la evoluţia desvoltării fiziologice normală, arătând creşterea în înălţime a copilului, apoi rolul glandelor cu secreţii interne în desvoltarea sufletului copilului, ajungând la capitolul *puberităţii*, unde rolul acestor glande intervine în mod determinant.

Pentru creşterea în înălţime sunt două maxime, din care una la 2 ani, iar alta la pubertate (creştere cu 14—16 cm), adică între 12—14 ani, pentru fete şi 13—15 pentru băieţi. Creşterea aceasta se face normal cu respectarea a 2 coeficienţi de desvoltare: cel de robusticitate (Pignet) şi raportul Manouvrier, (raport între membrele inferioare şi bust).

Tot astfel organele interne, temperatura, pulsul, respiraţia se modifică cu creşterea, stabilizându-se după pubertate.

Din însă-şi definiţia pubertăţii, care este schimbarea în desvoltarea copiilor, spre a-i face apţi funcţiunilor de reproducere, reese rolul mare ce-l joacă în această perioadă glandele cu secreţii interne. Şi înainte de a trece la turburările insuficienţelor glandulare, autorul arată rolul normal al lor, astfel: **tiroida** este un accelerator, conduce arderile organismului (prin tiroxina secretată), ajută desvoltarea şi osificarea cartilagiilor de creştere, desvoltarea părului, a inteligenţii; **glandele suprarenale**, influen-

ţează activitatea fizică şi sufletească, ajută asimilaţia, îngrăşarea (prin cortina secretată), dând tenacitate inimei şi forţă muşchilor (prin adrenalină); **hipofiza** reglează desvoltarea scheletului şi a creşterii în genere, influenţează depunerea grăsimilor, fixarea apei în ţesuturi, presiunea arterială, contracţia muschiulară; **timusul** favorizează creşterea în greutate şi înălţime (prin timocresei imocreseino, horomon asimilator).

Numai un echilibru al acestor glande, permiţând la copil, ca, asimilaţia a cărei expresie este creşterea în toate dimensiunile, să întreacă dezasimilaţia, ne dă oglinda unei pubertăţi normale.

In continuare, autorul arată semnele clinice după care putem recunoaşte groso-modo, diferite turburări ale glandelor cu secreţii interne, menţionând importanţa unui mijloc de laborator, preţios, pentru măsurarea funcţiunii glandei tiroide: metabolismul basal. Insistă apoi asupra turburărilor sufleteşti survenite în legătură cu glandele interne, stabilind o corelaţie strânsă între desvoltarea fizică şi cea sufletească, îmbrăcând forme atât de evidente, încât s'au stabilit epoci anumite când oprirea sau creşterea bruscă fizică corespund la variaţii asemănătoare ale intelectului, ilustrând textul cu o interesantă planşe: maximum de corijenţi şi repetenţi în licee îl dau elevii din clasa III-a, corespunzătoare epocii pubertăţii.

Trece apoi la studiul amănunţit al celor două anomalii în desvoltare: **1)** hipotrofia, care numără drept cauză: sifilisul sau altă boală cronică, condiţiile defectuoase igienice sau alimentare, dar de cele mai multe ori desechilibrul pluri-glandular. (sindrom tiroidian şi sexual, uneori şi hipofizar).

Hipotrofia, poate privi: talia (staturală), sau greutatea (ponderală), sau ambele. Dacă ţinem seamă de raportul Manouvrier, hipotroficii pot fi: mesatiskeli, brachysckeli şi macroskeli, după cum picioarele sunt mai lungi, mai scurte sau egale cu bustul.

Ca tratament este indicat: tratarea bolii cronice, încriminată, tratament alimentar şi igienic şi în fine, opoterapia tiroidiană, simplă sau asociată cu cea genitală (de preferat la vârsta pubertăţii), suprarenală (tonică), sau hipofizară (în caz de pubertate precoce).

Hipotroficii sunt în genere timizi, modeşti.

2. **Hipertrofia infantilă,** numără drept cauză principală tur-

burările glandulare, apoi distrofiile şi numai în urmă bolile, în special, leziunile nervoase centrale.

In privinţa glandelor care influenţează creşterea exagerată, ea se atribue: hipofizei, epifizei, glandelor sexuale (insuficiente), dar se pare că mecanismul hipertrofiei este mai complicat.

Autorul aduce, în sprijinul celor susţinute, un număr de cazuri studiate şi tratate ca şi mai multe planşe şi grafice, privind modificările observate în legătură cu: glanda tiroidă, creşterea exagerată, cea întârziată, copiii distrofici.

II. *In partea II-a*, autorul arată aptitudinea de a învăţa a copilului, în funcţie ea însă-şi de echilibrul dintre secreţiile glandelor constructuare: (timus, suprarenală în partea ei corticală, pancreasul, paratiroidele, glanda insulară cervicală a prof. Pende) şi glandele excitante-consumatoare: (tiroida, hipopiza, miezul glandei supra renale, partea interstiţială a glandelor genitale), punând problema dacă glandele cu secreţiuni interne pot modifica starea sufletească la copil, în bine sau în rău şi deci, dacă influenţează asupra aptitudinelor la studii.

Autorul arată ce se înţelege prin aptitudini la studiu:

a) Mai întâiu putinţa de a învăţa, adică de a persevera la învăţătură, de a nu obosi. Calităţile acestea s'ar datori glandelor energetice, ca suprarenala, hipofiza;

b) Mai înţelegem încă inclinaţiunea pentru un anumit studiu, cum ar fi de exemplu matematicile, studiile în legătură cu memoria, istoria şi limbile moderne sau clasice, muzica şi dexterităţile.

In concluziune: Glanda tiroidă contribue cel mai mult la funcţiunea sufletească; ea ne poate da un caracter, o voinţă, inteligenţă, memorie, iniţiativă, printr'o bună funcţionare, dar poate duce şi la lipsa acestor calităţi, precum şi la: temperamente dificile, capricioase, excesive, printr'o funcţionare instabilă. De asemeni frica se datoreşte funcţiunii exagerate a tiroidei.

Glanda timus nu favorizează desvoltarea intelectuală, dând loc la anormalităţi şi turburări psihice serioase.

Glandele genitale, contribue, atât la buna desvoltare fizică, cât şi la cea intelectuală. Astfel, rapiditatea de gândire, puterea de creaţiune, ca şi gândirea copilărească, vanitatea, hipersensibilitatea, sunt puse pe seama variaţiunilor în minus sau în plus ale funcţiunii acestor glande; funcţiunea prematură a lor,

dă nelinişte, distragerea dela studii, incapacitate de concentrare şi de asimilaţie.

Glanda hipofiză întăreşte funcţiunea tuturor glandelor, contribuind ca atare la desvoltarea inteligenţii şi a calităţilor: voinţă, energie, autoritate, putere de acţiune.

Glandele paratiroide produc în caz de insuficienţa lor, instabilitate, spasme nervoase şi nelinişte.

Glanda pancreas produce o prea mare voinicie, îngrăşare, lăcomie, tendinţă la diabet, slăbirea voinţei.

Ca încheiere, autorul împarte elevii pe aptitudini la studii, astfel:

1. Elevi buni la toate materiile, care prezintă, pe lângă o bună desvoltare fizică şi un echilibru funcţional al diferitelor glande menţionate: tiroidă, hipofiză, paratiroidă şi suprarenală.

2. Elevii slabi la studii, care prezintă lipsuri impresionante, din punct de vedere fizic, glandular şi al bolilor anterioare de care au suferit.

3. Elevi excepţionali la matematici, care prezintă un exces de funcţiune al glandei tiroide.

4. Elevi slabi la matematici, însă buni la celelalte materii, prezintă lipsuri în domeniul diferitelor glande.

5. Elevi buni la matematici şi slabi la celelalte materii, care sunt foarte rari, asupra lor neputând să se tragă o concluzie definitivă: ar intra totuşi în categoria elevilor excepţionali la matematici.

Lucrarea aduce o lumină nouă prin rezultatele practice, obţinute de autor, în cazurile tratate; cu toate că în liceele militare, selecţia minuţioasă care se face la examenul de admitere, împiedecă pătrunderea elementelor cu tare glandulare prea pronunţate, totuşi, un tratament bine aplicat în cazurile descoperite din timp, va putea duce la un rezultat satisfăcător.

Medic-căpitan DR. PETRESCU GH.

REGINA RĂZBOIULUI

Pe o aripă de legendă, înveşmântată în hlamida imperială. Regina Maria intră în istorie odată cu Regele Ferdinand. Un destin pecetluit cu atâtea jertfe, încât astăzi când răsfoim paginele veacului, ne minunăm de rolul pe care l-a avut Regina Maria în momentele cardinale ale neamului nostru. Anii războiului se proiectează grandioşi pe firmamentul istoriei. Sunt fapte trăite care se ridică deasupra oricărui devotament şi capătă semnificaţia unei abnegaţii sublime. Sunt clipe în care Regina Maria întreţinea aproape singură flacăra românismului, într'o lume care nu-i dădea o înţelegere deplină, pentrucă prea era înaintată conrupţia, iar cei care gândeau altfel, dar cinstit, păşeau alăturea de drumul pe care şi-l făurise ţara.

Ea singură ne spune, şi spovedania sinceră a unei Regine scriitoare, este cel mai preţios document: „Am avut multe lucruri grele de înfăptuit, dar aceasta a fost poate cel mai greu. Nouă zecimi din ţară erau de partea aliaţilor; dar rămăese totuşi o parte care credea că mântuirea noastră e alături de armatele germane. Printre aceştia se aflau câţiva dintre cei mai credincioşi prieteni ai soţului meu, în fruntea cărora era Petre Carp"... Şi mai departe, câteva rânduri exprimă întreaga situaţiune a Reginei Maria, din vremea neutralităţii: „Puterile centrale, vedeau în mine, cu dreptate, temeiul tuturor împotrivirilor. Eu eram centrul rezistenţei împotriva propagandei, şi de aceea ajunsesem ţinta cea mai de seamă a vrajbei lor, fie pe faţă, fie pe ascuns".

Războiul pentru Regina Maria, adevăratul războiu împotriva presiunilor diplomatice, împotriva stăruitoarelor influenţe care se puneau la Palat, pentru intrarea noastră alăturea de

austro-germani, începuse chiar din vremea neutralităţii. Doi dintre aceştia erau mai insistenţi: contele Otto Czernin şi von dem Busche. Ambii şi-au dat seama încă dela început, că Regina Maria avea o mare influenţă şi în audienţele pe care le-au avut, n'au lipsit nici insinuările, şi nici chiar ameninţările abil strecurare de doi diplomaţi versaţi. Niciunul, nici altul nu şi-au câştigat simpatia şi soarta ţării a mers pe făgaşul hărăzit de istorie. Regina Maria îşi întăreşte relaţiunile cu străinătatea: scrie scrisori, trimete documente, informează. Gândul ei începuse să se rotunjească în jurul unei mari viziuni: întregirea neamului.

Vine în sfârşit, declararea războiului: 14 August 1916. O răspântie de o covârşitoare însemnătate. Ziua de revizuire definitivă a tuturor conştiinţelor, de limpezire a întregii situaţii, de concentrare a energiilor. Primele lupte, primii răniţi. Cartierul general se fixase la Scrovişte, iar Regina cu copiii ei se afla la Buftea. Incepe vizitarea sanatoriilor. Regina Maria mângâie frunţile palide, mâinile care tremură, primeşte în dar confesiunea tragicului holocort, mărturisirea răniţilor, încredinţată prieteneşte „Mamei Regină"!... Veştile de pe front sunt din ce în ce mai rele. Regina Maria părăseşte castelul dela Buftea şi ia contact cu cartierul general. De aici încolo, rolul Ei devine şi mai important, dar se adaugă şi mare durere de mamă: moartea principelui Mircea la 14 Octomvrie 1916. La câteva zile numai, Regina Maria va pleca în Moldova, direct pe front, la Teţcani, Târgul Ocna, etc. Din urmă venea ştirea bombardării cu avioanele a castelului dela Buftea. La începutul lui Noemvrie 1916, se va reîntoarce pentru câteva zile la Cotroceni şi Buftea, dar pentru ultima oară, căci austro-germanii se aflau în apropiere de curtea domnească dela Argeş, şi înaintau spre Bucureşti. Pe la jumătatea lui Noemvrie, Regina îşi va lua sediul la Iaşi. Nu mai era de fapt o Regină, ci un brav luptător, se întreţinea zilnic cu generalii şi miniştrii, primea pe ofiţerii străini şi aliaţi, inspecta spitalele, organiza alimentarea refugiaţilor, uitase de protocol şi de lumea de odinioară, pentru a se contopi în marea suferinţă a neamului. Astfel încep zilele anului 1917.

Se fac intervenţii ca Regina să meargă la Ţarul Rusiei, dar veştile dela Petrograd verifică intrigile dela Palatul din Petersburg şi situaţia din ce în ce mai rea a Rusiei. Regina rămăsese

singură, alăturea de armată și de soțul ei Regele Ferdinand. Intrigile politice la Iași se țin lanț. Regina Maria le consemnează în memoriile ei (**„Povestea vieții mele"**, vol. III). Dela București vin vești de trădare dela cei care rămăseseră în teritoriul ocupat. Alăturea de multiple ocupațiuni, Regina Maria își pune la contribuție și virtuțile ei de scriitoare. Jurnalul spune: „Pentru a îmbărbăta pe cei de pe front, și pentru ca gândul meu să pătrundă până la ei, începui său scriu prin ziare, articole care erau citite, mai ales, de soldați. Era o încurajare ce le trimeteam, și primii drept răspuns, multe scrisori ce mă mișcară adânc". Printre boli, răniți, cămine distruse, dureri strigate la fiecare răspântie, pătrunde glasul și mângâierea Reginei, care ajunge în primele rânduri ale frontului. Imbrăcată militărește, Regina Maria trece dela Roman la Onești, apoi pe frontul din Nordul Moldovei. Sunt zile de glorie, în care Ea uitase că este regină și devenise soldat, alăturea cu toți ceilalți luptători. In sfârșit, începe întărirea frontului. Mărturiile ne spun: „Ambulanțele Regina Maria sunt de un ajutor neprețuit. Mi s'a spus din toate părțile, că mii de vieți au fost salvate prin felul cum lucrează organizația noastră. Sunt cu adevărat mândră de ea". La 22 Iulie 1917, întâlnire cu d-l N. Iorga. Cel mai mare memorialist al războiului, notează în cărțile sale: „Felicit, cum se poate în asemenea vremi, pe Regina. Ea răspunde că păstrează întreaga credință în dreptatea cauzei noastre și în victoria ei finală, singurul lucru care împiedecă pe cineva „de a striga tare de durere". „Țara mea", spune ea frumos, „va fi tot Țara Mea, chiar și dacă o soartă mai tare pentru mine mă va smulge de pe ultima bucățică a acestui pământ. Simt că mă voi întoarce. Trebue să mă întorc"!

Și așa a fost. Destinul s'a îndeplinit. Regina Maria, s'a întors biruitoare, alăturea de soldații ei, înconjurată de recunoștință, nimbată de glorie. Ea rămâne adevărata regină a războiului de întregirea neamului. Cea mai fericită Regină pe care am avut-o!

NICOLAE ROȘU

UN SĂRBĂTORIT: ION PETROVICI

Anul acesta, *Societatea Română de Filosofie* a luat lăudabila inițiativă de a sărbători trei decenii de activitate profesorală, pe care d-l *Ion Petrovici* le-a petrecut cu un devotament și cu o ilustrare foarte rar întâlnite la noi și chiar aiurea.

Socotim *lăudabilă* inițiativa *Societății Române de Filosofie*, pentru faptul că această etapă a istoriei filosofiei românești nu a fost mărginită, în sărbătorireea ei, la o agapă colegială sau la un banal banchet emfatic și foarte efemer ci, prin publicarea unei *istorii a filosofiei moderne și contemporane* (în trei volume, în curs de apariție). Despre valoarea acestei opere vom vorbi la timp; deocamdată, amintim că însemnătatea ei și, deci, omagiul adus d-lui *Ion Petrovici*, este cu atât mai mare și mai potrivit, cu cât lucrarea menționată se datorește unui grup dintre cei mai iluștrii cugetători români și străini.

Ca și poezia, și filosofia este o cenușereasă. Deși „atât cel care filosofează, cât și cel care nu filosofează, posedă o filosofie", totuși, filosofia, ca studiu, este o preocupare a unui extrem de restrâns cerc de intelectuali și, prin urmare, sortită inițial să pătrundă cât mai greu și mai puțin în mase. Din acest punct de vedere, am putea socoti că d-l Ion Petrovici este foarte puțin cunoscut marelui public. Contrar așteptărilor, d-sa face excepție.. Și faptul nu se datorește înaltelor demnități politice pe care le-a avut (a fost de două ori ministru). Deși nu putem afirma cu certitudine: pe care dintre cei doi, pe politician sau pe filosof, îl crede mai mare ilustrul profesor dela Universitatea din Iași. Este știut că Leonardo da Vinci se credea mai mult inginer decât pictor și Lamartine, mai mult politican, decât poet. Nu putem noi preciza suprafața și valoarea acestor laturi de însușiri su-

flețești ale d-lui Ion Petrovici; faptul e cu atât mai hazardant, cu cât nu știm dacă însuși d-sa și-a pus vreodată asemenea întrebări. Dar, revenind la faima de care noul membru al Academiei Române se bucură și în marea massă a publicului românesc, putem afirma fără șovăire că alăturea de însușirile mai sus pomenite, autorul *Teoriei Noțiunilor* este cel mai literar filosof pe care-i avem până în prezent (în înțelesul stilistic al cuvântului). D-l Ion Petrovici a și adus un prețios aport literelor românești, (publicând versuri, teatru, note de călătorie, memorii etc.). In filosofia universală, în ceea ce privește expunerea, d-sa poate fi alăturat, fără risc, de Schopenhauer și Nietzsche, iar în cea românească, numai cu Vasile Conta și Titu Maiorescu, pe care, nu arare, îi și depășește. Și dacă ar fi numai atât. Dar d-l Ion Petrovici este și cel mai emerit conferențiar român contemporan și chiar dintre cei mai de seamă europeni. La afirmația aceasta, ne determină nu numai fondul său doct, profund și vibrant, susținut de o colorată și savuroasă limbă răzășeană, animată de o vervă, pe care, s'o mărturisim, până în prezent, n'am mai întâlnit-o la alți vorbitori, dar și admirația străinătății, care, prin reprezentanții ei de frunte, după ultimul congres de filosofie ținut la Paris, vizitând Franța, prin locurile unde a trăit și studiat Descartes, au făcut din savantul român port-drapelul sentimentelor congresiștilor, la toate manifestațiunile de rigoare, față de autoritățile și notabilitățile culturale de pretutindeni.

„Ion Petrovici, e un istoric al filosofiei, care ne-a dat cele mai frumoase interpretări ale unor Lachelier, Fouillé, Poincaré, Bergson, Wundt și, de curând, Kant (și Schopenhauer, N. R.); e un metafizician în curs de desăvârșire a unui sistem de înțelegere nouă o lumii; e un epistemolog la care teoria cunoașterii se închide într'o logică de acut criticism, pentru care norii aberațiilor de inteligență n'au trecere — fiindcă trec! — ceea ce rămâne din speculația filozofică pentru d-sa fiind numai o „versiune posibilă a realității ultime.

Din toate acestea, reese un măsurat. Ion Petrovici e un clasic al filosofiei noastre.

In cadrul istoriei filosofiei e un realist, fără să ajungă un empirist; în cadrul metafizicei, e un criticist, fără să ajungă un sceptic; în cadrul epistemologiei e un raționalist, fără relativismul disolvant al bergsonismului.

Raţionalismul critico-realist e ceea ce a dat filosofiei sale o armură de antic, căruia nu i s'au refuzat binefacerile retorului de Eladă academică pentru claritatea ideiei şi frumuseţea expunerii", scrie atât de pregnat şi judicios d-l Dragoş Protopopescu, despre marele nostru sărbătorit, *(Buna Vestire*, 19 Noemvrie 1937).

O personalitate de asemenea esenţă şi dimensiuni ar putea fi socotită că trăeşte într'un turn de fildeş, că la înălţimea aceluia care reprezintă, într'un chip strălucit intelectualitatea românească, la Sorbona, în calitate de agregat, nu poate pătrunde nimenea. Cu toate acestea, Ion Petrovici, filosoful, profesorul, fostul ministru, poetul, dramaturgul, memorealistul, totdeauna şi pretutindeni identic cu sine însuşi, are uşa deschisă pentru oricine; ascultă, înţelege, îndrumează, dăruindu-şi sufletul, lumina şi superba-i vervă, oricine şi pretutindeni, acasă şi la catedră, individual şi colectiv, mai ales, faţă de colectivitate, când audierea d-sale e un farmec, o poezie trăită aevea. Cuvântul filosofului şi oratorului prinde aripi, parcurge şi pătrunde oricât de departe, îndată ce se încheagă în profunziunile vibrante ale sufletului său larg, prinzând, parcă, chip şi asemănare de pe figura zămislitoare a acestui „enfant terible", luminată de doi ochi zâmbitori, cu priviri calde şi iscoditoare.

Am voi ca paginile acestea să fie cât mai largi, cât mai cuprinzătoare; condeiul cât mai inspirat şi fidel, cuvântul cât mai apt să pătrundă cât mai în multe locuri, să stârnească împreună cu noi sentimentul de gratitudine şi urare pe care sufletul românesc îl datoreşte marelui sărbătorit cu prilejul acestei etape de trei decenii.

CONSTANTIN-STELIAN

NICOLAE FILIPESCU
ÎN PEDAGOGIA LICEELOR MILITARE

Din îndemnul unor puternice și conducătoare convingeri, d-l general Ioan S. Demetrescu, directorul liceelor militare, a dispus ca în ziua de 6 Decemvrie 1936, la cele 6, licee militare ale țării să se comemoreze amintirea aceluia, care a fost marele Român, Nicolae Filipescu.

Această comemorare, departe de a fi numai un răspuns, fie el și pios, a luat proporții mult mai fericite; reînviorarea pedagogiei în liceele militare.

Neamul nostru, ca orice neam latin, dinamic prin firea lui, a avut întotdeauna parte de minți ce au luminat drumul în istorie, dincolo de limita prezentului.

Nicolae Filipescu este unul dintre acești luminători și creatori de drumuri mari și frumoase pentru neamul nostru.

Mai bine decât maestrul Delavrancea, nimeni nu-l poate prezenta: „Dacă am pieri cu toții și ar rămânea el singur, rasa noastră ar fi admirabil reprezentată".

Era, prin urmare, exponentul de elită al sufletului românesc. Ritmul vieții românești din ajunul sfântului războiu al întregirii poartă coloritul puternicilor sale pulsații spirituale și naționale.

Face parte din galeria oamenilor mari.

„Pe pragul copilăriei încă (avea abea 15 ani), a cerut să ia parte la războiul din 1877. De-ar fi trăit pe vremea lui Drăghici, din Mărgineni, strămoșul său din timpul lui Neagoe Basarab, s'ar fi ilustrat desigur prin vitejie de războiu. Sub Caragea, ar fi urmat de bună seamă pilda vornicesei Tarsița Filipescu, care, în ciuda poruncii Hospodarului, ieșea pe podul Mogoșoaiei, îmbrăcată în haine albe, oprite de caprițiul fanariotului. De ar fi luat

parte la divanul ad-hoc ar fi vorbit către puterile suverane, după cum a vorbit moşul său Costache Filipescu şi s'ar fi sălăşluit, ca şi dânsul, la Snagov......".

„Dacă am trăi în vremurile când soarta războaielor se putea hotărî, trimiţând doi inşi să se lupte în faţa oştirilor, nu e nicio îndoială că N. Filipescu, ar avea încrederea tuturor contimporanilor, prieteni cât şi adversari" [1]).

Acest suflet de erou nu putea să nu se gândească şi la cultivarea eroismului.

Iată că prima realizare în acest sens se înfiripă la Mânăstirea-Dealul, vechea ctitorie a lui Radu-Vodă, unde străjueşte capul marelui Voevod-Mihai, prin înfiinţarea liceului miiltar, numit apoi Nicolae Filipescu. Dar nu a fost numai atât. Marele ctitor de suflet curat românesc, odată ce noul cuib a luat fiinţă, a turnat în el, fără cruţare, din aurul sfânt al sufletului său, dându-i vieaţă după chipul şi asemănarea sa.

Din cuvântarea ţinută la punerea pietrei fundamentale a acestui liceu militar, putem scoate întreg canonul ce trebue să-l urmeze de aci înainte şcoala cea nouă a neamului, întruchipată în liceele militare.

Reactualizarea sufletului pus la temelia liceului militar Mânăstirea-Dealul, înseamnă reînsănătoşirea pedagogiei din liceele militare, sau mai bine zis, românizarea acestei pedagogii.

Astăzi se duce o înverşunată luptă pentru românizarea vieţii noastre sociale, sub toate raporturile.

In domeniul educaţiei tineretului, de asemenea, se tinde la o pedagogie românească, rezultată dintr'un mediu curat românesc şi însufleţită de o minte foarte românească.

Ei bine, strănepotul cronicarului Constantin Filipescu-Căpitanul, Nicolae Filipescu, român neaoş, menţinut cu putere pe linia tradiţionalismului nostru românesc, credinţa în Dumnezeu şi iubirea de Patrie, aşează trainic temelia acestei pedagogii româneşti:

„Şcoală de energie cu profesori uniţi, printr'un ideal comun, ambiţionând o educaţie completă, intelectuală, fizică şi morală.

---

[1]) N. Filipescu. Discursuri politice, vol. I, pag. XIII, 1888—1921, Minerva, Buc., 1912).

„Trebue să vrăjim sufletul fraged al viitorului ostaş, ca într'însul să vibreze cultul sfânt al Patriei, isteţimea punctului de onoare, dragostea fierbinte a gloriei.

„In acest cuib..., însufleţească-se pentru vitejie, generaţii de voinici, de lei, paralei, ca cei din poveşti, crescuţi aci în frica lui Dumnezeu, dar numai a lui Dumnezeu" [1]).

A căuta să mai tălmăcim aceste cuvinte, ar însemna să diminuăm forţa dinamică ce ne încălzeşte sufletul şi ne mână la muncă.

Un lucru trebue să reţinem: cuvântul rostit odată la Mânăstirea-Dealul, astăzi este cuvântul viu ce animă voinţa în toate liceele militare.

Cele şase licee militare sunt cele 6 cuiburi de şoimi, care vor şti să dea societăţii româneşti acele caractere de elită, acele suflete de roi, iar nu „de cămătari", aşa cum marele pedagog naţional a dorit să aibe neamul nostru.

Educatorii găsesc în pedagogia neaoş românească a lui Nicolae Filipescu îndemnul întru realizarea unui sfânt deziderat: „unirea printr'un ideal comun, ambiţionând o educaţie completă", aşa dar integrală.

Elevii vor şti, că în liceele militare vor învăţa să devină „lei paralei, ca cei din poveşti".

Toate însă, „în frica lui Dumnezeu, dar numai a lui Dumnezeu".

Iată educaţia integrală: practicarea eroismului tradiţionalist al neamului românesc, care nu este altceva decât iubirea de moşie, păstrarea credinţei strămoşeşti şi unirea desăvârşită în jurul simbolului sfânt al tăriei neamului, Regele Ţării.

Iată de ce ziua Sf. Nicolae, din 1936, inseamnă îndrumarea pedagogiei liceelor militare pe drumul tot mai tradiţionalist, pe drumul sfânt al gândului şi trudei româneşti.

Şi acest lucru se cere cu atât mai mult astăzi, când Marele Străjer al neamului, M. S. Regele Carol II, are nevoe de solidarizarea întregii suflări româneşti la opera Sa de apărător al Crucii, al Culturii şi Pământului nostru.

---

[1]) Cuvântare ţinută la punerea pietrei fundamentale a liceului militar „Mănăstirea Dealu".

In acest scop, mic şi mare, să ne străduim cu timp şi fără timp, în faptă de temeiu, ca din munca noastră de pregătire cărturărească şi îndrumare morală a tinerelor vlăstare, să iese caracterele cerute de marele animator şi vizionar Nicolae Filipescu:

Devotament, muncă şi sacrificiu pentru Credinţă, Patrie şi Rege.

CĂPT. N. VLĂDESCU

ROMANIA LA CONGRESUL INTERNAŢIONAL DE FILOSOFIE

Al IX-lea congres internaţional de filosofie, — supranumit „congresul Descartes", ca un pios omagiu adus autorului „Discursului Metodei", al cărui tricentenar s'a sărbătorit în anul acesta (1637—1937), — şi-a ţinut lucrările la Paris între 31 Iulie şi 6 August. Intre multele congrese ţinute în acest an la Paris, în cadrele Expoziţiei Internaţionale, de sigur că cel de filosofie are o semnificaţie deosebită. Ca să fim precişi, are o dublă semnificaţie: întâi, pentru viitorul gândirii filosofice şi metafizice în general, în al doilea rând, pentru gândirea filosofică românească, ce a luat parte activă şi de înaltă ţinută la lucrările congresului. Vom urmări pe rând aceste două linii de polarizare ale impresiilor noastre.

Dintre lucrările împărţite în şase secţiuni şi cele citite şi discutate în şedinţe plenare, cum a fost comunicarea d-lui I. Petrovici „Ideea de Dumnezeu în faţa raţiunii", cele care au dat tonul şi au imprimat o linie de monumentalitate congresului sunt, fără îndoială, problemele înscrise la capitolul „Transcendenţă-Imanenţă". De altminteri, socotim că prezenţa totală şi luminoasă a Transcendentului constitue nimbul metafizic al congresului.. Era emoţionant să vezi cum Transcendentul, gonit de pozitivismul, intelectualismul şi scientismul Sorbonei, se constitue din nou în problemă cardinală pentru meditaţiile metafizice. In afară de asta, accentul grav şi uneori dramatic al comunicărilor dela acest capitol, ale căror desbateri angajează profund destinul demiurgic al omului, îţi lasă sentimentul unei grandori de esenţă divină, toate parcă mărturisesc, într'un singur glas, că

omul nu este nimic, dacă nu este o aspirație spre Transcendent, spre Divin. Toate aceste comunicări sunt tot atâtea uverturi spre eternitate. De altfel, ele au concentrat cel mai mare număr de auditori, mai ales tineri, și au stârnit cel mai viu interes. Rar ți-e dat să vezi săli mai pline și mai fremătoare de spirit ca cele în care și-au desvoltat conferințele d-nii: I. Petrovici și Maurice Blondel. Cel dintâiu venea cu o luminoasă și argumentație logică, trecută prin strecurătorile unei nuanțate și impecabile dialectici ascendente, pe care o concretiza prin linia elegantă a gesturilor, al doilea aducea suflul solemn și religios al unei credințe și al unei aspirații, ce se desprindeau ca fumul unei jertfe primite din volumele masive ale unei opere de o vieață.

Pe aceeași linie generală, însă învăluite într'o culoare existențială și concretă mai pronunțată, se înscriu și fremătoarele comunicări ale d-lor Gabriel Marcel, Louis Lavelle, Jean Wahl, Léon Brunschwicg, etc. Fără a putea insista asupra caracterelor particulare ale fiecăruia în parte, menționăm metafizica participării a lui Lavelle și metafizica misterului esențial a lui Gabriel Marcel, nu numai pentru vigoarea lor verde, ci și pentru direcția de gândire pe care o reprezintă un realism spiritualist, sau un spirtualism concret, care mai ales dela fondarea colecției „Philosophie de l'Esprit", a depășit cu mult filosofia oficială, căreia i se opune. Istorismului sorbonard, care se amăgește încă și susține iluziile intelectualiste, ei opun o nouă orientare a spiritului filosofic, o nouă perspectivă, un fel mai cald și mai concret, ca să nu zicem direct, de a pune problemele metafizice. Dealtminteri, înainte de orice, ei cred în metafizică și în orientarea spre concret, spre existență, a cugetării filosofice. Atitudinile lor sunt mai mult simfonice (seamănă mult cu viziunile metafizice ale lui Lucian Blaga) decât sistematice. Iar filosofiile lor, fără a renunța la precisiune și la luminile rațiunii, sunt pline de prezența divină. Cuprinzând în prezența totală a plenitudinii spirituale imanența și transcendența, ei le conjugă prin categoria existențială a participării, integrând omul în cosmos, prescriindu-i, ca supremă mângâere, visul metafizic.

Am insistat ceva mai mult asupra acestui aspect, deoarece ni se pare că el a fost octava spirituală a congresului, ceea ce s'a verificat în toate ședințele plenare, în care pozitivismul a primit lovituri decisive. Ne amintim, de pildă, de intervenția

d-lui I.. Petrovici, la comunicarea lui Reichenbach, şeful şcoalei pozitiviste dela Viena. Critica d-lui I. Petrovici, nu numai că a câştigat adeziunea întregului public, dar a determinat în măsură simţitoare ţinuta intelectuală a congresului, care s'ar putea preciza în următoarele propoziţii:

1. Credinţa în puterea demiurgică a spiritului.

2. Credinţa în primatul spiritualităţii.

3. Credinţa în existenţa, nu fenomenală, ci esenţială a Transcendenţei.

4. Recunoaşterea şi dreptul la vieaţă a metafizicii. Prin urmare o îndepărtare pronunţată de pozitivism şi de fenomenalism.

Aceasta ar fi, extrem de sumar, bilanţul general al congresului.

Aminteam însă că acest examen internaţional are o deosebită importanţă şi din punct de vedere românesc. Şi iată dece: delegaţia româneoscă, compusă din d-nii: I. Petrovici, M. Ştefănescu, C. Speranţia, T. Vianu, M. Florian şi P. Comarnescu, la care trebue să mai adăugăm participarea d-lor: Pius Servien (Şerban Coculescu), Ştefan Lupaşcu şi Mateiu Peucescu, s'a impus deosebit de frumos prin comunicări şi participări la discuţii, fapt ce l-a făcut pe d-l E. Bréhier, preşedintele activ al congresului, dealtminteri foarte sgârcit în complimente, să spună că România s'a prezentat bine. Dacă mai adăugăm la aceasta buchetul de felicitări pe care l-a primit d-l I. Petrovici, ca şef al delegaţiei române şi ca purtătorul de cuvânt al gândirii româneşti, ne putem declara mulţumiţi. Mulţumirea trebue să ne fie şi mai mare, când ne gândim că între cei ce şi-au exprimat admiraţia se numără şi şeful delegaţiei maghiare. Prin urmare, cei care se plâng pretutindeni de sălbăticia şi lipsa noastră de cultură, s'au văzut obligaţi să ne felicite. Oricum ar fi însă, vecinii noştri, care ne jinduesc ţara şi ne urăsc, au strălucit prin absenţă sau prin tăcere. Cu prilejul acestui suprem examen de spiritualitate între naţiuni, observatorul activ a putut constata ce putere spirituală este România faţă de duşmanii săi. Fără să facă antirevizionism, sau politică, cum au făcut alţii, menţinându-se pe lina pură a discuţiilor filosofice, delegaţia românească s'a bucurat dela început de o consideraţie bine meritată.

Nu e scopul nostru să analizăm comunicările care se găsesc tipărite în lucrările congresului, ci să subliniem rolul delegaţiei române şi atenţia de care s'a bucurat din prima până în ultima zi a desbaterilor. Tonul l-a dat d-l I. Petrovici, prin duelul de subtilă dialectică, cu d-l Maritain, urmat de cel cu Reichenbach şi culminând în discuţia deslănţuită de comunicarea aceluiaşi. In aceeaşi linie de victorii a spiritului românesc se înscriu comunicările d-lor: C. Speranţia, T. Vianu, M. Ştefănescu, Pius Servien, Ştefan Lupaşcu, Mateiu Peucescu şi P. Comarnescu. De o reală valoare a fost discuţia d-lui T. Vianu cu Victor Basch, stârnită de comunicarea esteticianului nostru la congresul de estetică, care s'a ţinut în prelungirea celui de filosofie şi la care, pe lângă d-l T. Vianu, am fost reprezentaţi prin d-nii: C. Speranţia, C. Petran, P. Grimm, R. Vulcănescu, Pius Servien şi P. Comarnescu.

La acest examen de supremă spiritualitate, România a trecut cu notă bună!

GRIGORE POPA

Paris, 1937.

DOI PICTORI

O plăcută surpriză ne-a prilejuit vizita pe care am făcut-o la Saloanele de Artă „Mozart". O surpriză, pentrucă un nume foarte puţin cunoscut, deşi la a 15-a expoziţie, preotul M. Berezovschi, prezenta, cu o vădită siguranţă de penel, peste 90 de tablouri (aquarelă, uleiu, pastel), în care predomina o notă personală în interpretarea provinciei dintre Prut şi Nistru.

O caracteristică a atmosferei basarabene, un calm şi o limpezime odihnitoare pentru ochi şi suflet, care ne-au reţinut, încântându-ne.

Preotul pictor M. Berezovschi a pus atâta vieaţă, luată de pe meleagurile Basarabiei, filtrând-o în sufletul său pe o gamă cromatică, plină de variaţii, ce trebueşte subliniată.

Departe de intenţia de a-i servi drept încurajare, rândurile de faţă n'au năzuit să facă altceva decât să împărtăşească vieaţa ce este realizată esteticeşte de un suflet contemplativ ca al acestui bătrân artist.

*
* *

Vizităm, pentru a doua oară, o expoziţie a d-nei Benedictina Papadopol.

Nu ştim dacă cea dintâi, dela „Universul" (1935), era într'adevăr prima d-sale expoziţie. N'am avut, în niciun caz, impresia unui debut. Siguranţa penelului şi realizarea unor subiecte destul de îndrăzneţe, ne-au pus deadreptul în faţa unui pictor stăpân pe arta sa. Este firesc, de sigur, ca într'o expoziţie în care sunt prezentate peste 100 de tablouri, fatalmente să întâlnim şi câteva bucăţi ce prezintă oarecari lipsuri. Se putea vorbi, deci,

atuncia de lipsa unui spirit de selecţie, de discernământ, de autosacrificare.

Cu expoziţia cu care d-na Benedictina Papadopol se prezintă astăzi, la Ateneul Român, nu mai poate fi vorba de un asemenea fapt, decât într'o infimă măsură. Pictoriţa prezintă calităţi sferice. Armonia culorii şi a formelor concurează spre a evidenţia evoluţia uimitor de rapidă a unui talent robust şi plin de posibilităţi, care a ajuns să depăşească aşteptările noastre.

Din cele 60 de pânze, nu ştii care să o remarci mai întâi. De sigur că, pe primul plan, se impun autoportretele. Artista dovedeşte o rară introspecţie plastică, concomitent cu exteriorizarea cromatică şi liniară a celor mai intime nuanţe sufleteşti. Din acest punct de vedere, credem că şi-a câştigat unul din puţinele locuri vacante. Gingăşia din portretele *Sanda* (4) şi mai ales, *Cocuţa* (6) este fără exagerare caracterizantă.•*Gutui, Garoafe, Piersici, Madona,* vin să releve alte faţete destul de interesante ale talentului tinerei pictoriţe.

Expoziţia d-nei Benedictina Papadopol este unul din evenimentele de seamă ale plasticei româneşti din anul 1937.

ST. CÂMPINEANU

RECENZII

CĂRŢI

TUDOR VIANU: *FILOSOFIE ŞI POESIE* (Ed. „Familia").

D-l Tudor Vianu ocupă un loc de frunte în ideologia românească de după războiu. Locul acesta şi l-a dobândit d-sa tocmai printr'un spirit temerar de adâncitor şi vulgarizator al problemelor de estetică şi filosofie a culturii, atât de dificile şi puţin cunoscute literaturii noastre, în deosebi, cu câţiva ani în urmă. In timp de aproape două decenii, distinsul conferenţiar dela Facultatea de litere şi filosofie din Bucureşti a publicat succesiv un rând de cărţi de o serioasă şi impunătoare probitate ştiinţifică şi stilistică, printre care amintim *Dualismul Artei, Fragmente Moderne, Masca Timpului, Poesia lui Eminescu, Arta şi Frumosul, Arta Actorului, Idealul Clasic al Omului, Generaţie şi Creaţie, Estetica*, etc.

Penultima lucrare a d-lui Tudor Vianu, masiva *Estetica* (2 volume), venea cu un caracter oarecum didactic, informativ; „o lucrare ştiinţifică, în care opera de artă este descrisă în constituţia, tipurile şi relaţiile ei, în modul producerii şi receptării ei subiective, aşa cum ea se arată unei observaţii, care nu se ocupă decât de latura fenomenală a lucrurilor". Lucrarea de faţă „caută să pătrundă până la rădăcina ei mai adâncă, până la aspectul ei metafizic", după cum ne spune, dealtfel, autorul însuşi, în *Prefaţă*.

Plecând dela postulatul că religia, filosofia şi arta formează o întreită rădăcină în interiorul absolutului şi că, în acelaşi timp, ele sunt „deopotrivă perspective deschise asupra totalităţii", d-l Tudor Vianu se mărgineşte la stabilirea raportului de coexistenţă dintre cele două din urmă produse ale spiritului omenesc, filosofia şi poezia.

Pentru a-şi desţeleni terenul şi pentru a asigura discuţiunii o cât mai comodă şi largă posibilitate şi perspectivă, autorul,

privind cronologicește, a căutat să prezinte, odată cu definițiile-i pregnate și unele erezii și confuzii, pe care trecutul le comitea în delimitarea și misiunea religiei, filosofiei și poeziei. Astfel, considerația unității acestora, care a durat până în timpurile moderne și care trebuia să ducă la un reacționarism extremist, cum este agnosticismul comtian. Cu alte cuvinte, faptul unei foarte strânse inrudiri dintre religie, filosofie și artă nu trebue luat ca o unitate organică a acestora.

Marea majoritate a cugetătorilor secolului XX și-au dat seama de acest fapt, dar, în dorința de specializare a fiecăreia, uitând caracterul totalitar al lor, le-a îmbrăcat în haina comună celorlalte discipline. De aici, cea mai mare eroare de corectare și concluziile străine țelului dorit. Căci „o filosofie redusă la cunoștina coordonatoare a fenomenelor, o religie simplificată la singura ei funcțiune sentimentală, o artă mărginită la unicul ei element estetic, sunt alcătuiri mai sărace decât acele forme de filosofie, religie și artă, care întrețin legături între ele și ajung, prin înrădăcinarea în terenul comun care le hrănește, la întreaga lor plenitudine" (p. 14—15).

Astfel, după filosofia romantică, poezia nu mai putea avea niciun scop eterogen; ea neputând să rămână decât o „artă pentru artă". Sau, după alții, să devină o *ancilia philosophiae*, transformându-se în poezie filosofică. I-a rămas, spre sfârșitul secolului trecut, lui Fr. Nietzsche, ca, privind-o prin prisma genetică, să considere poezia de esență mitică; în consecință, aceasta să aibă un substrat experiențial metafizic.

La această ultimă ipoteză se înscrie și d-l Tudor Vianu. Așa fiind, d-sa subiliniază inutilitatea — și chiar pericolul existențial — la care este expusă poezia filosofantă, doctrinară. (Ne aducem aminte de Lipps: „Poezia care filosofează este pierdută"). Fără a avea nevoie să fie o filosofie versificată, poezia poate fi filosifică, prin însăși expresia ei și, în deosebi, prin intensitatea-i de simțire.

Privind-o în ansamblul acestor atribute, poezia apare o nou formă epistemologică; un mijloc de cunoaștere, de pătrundere a transcendentului prin intuiție. Aici, gânditorul român se întâlnește cu intuiționismul bergsonian. Fără îndoială, că aceste apropriéri nu scad întru nimic valoarea lucrării d-lui Tudor Vianu, care, pe lângă atâtea sugestii originale, aduce și o foarte interesantă informație și argumentare. Ca o adeverire a acestor constatări, amintim faptul că autorul nu se teme a cita până și pe Cerna *(Die Gedaukenlyric)*, care, deși în poezie apare drept o erezie a principiului liricei filosofice, în lucrarea sa de doctorat, aduce un sprijin tezei d-lui Vianu: „meditația nudă, lipsa intuițiilor fantastice sunt, cu rare excepții, semnul unei cugetări poetice, didactice sau mediocre" (p. 67).

Cele șase capitole cuprinse în cele peste o sută de pagini,

sub titlul de *Filosofie și Poezie*, formează o prezentare foarte onorabilă de cugetare concentrată, de sugestii ideologice și de pătrundere a fenomenului estetic.

Poate că o discuție segmentată pe capitole, ar fi presupus din parte-ne un aport mai potrivit pentru explicarea acestei prețioase cărți. N'am făcut-o, nu numai din limitarea pe care ne-o impun cadrele unei recenzii, cât din nevoia de a fi mai aproape de înțelegerea cititorului nostru, mai puțin inițiat în unele probleme pe care înălțimile prea ozonate ale unor poziții, ar face să se deschidă perspective cu mult mai largi, decât cele intenționate de autor.

TRAIAN BELCESCU: *PSIHOLOGIA COPILULUI DE ORAȘ* (Ed. „Cultura Românească").

Când am citit *Cuvântul înainte* al d-lui profesor Ioan Drăgan, prietenul și colegul autorului cărții *Psihologia Copilului de Oraș*, am crezut că vorbele care încheie poetica și pregnanta prefață sunt, dacă nu o exagerare, cel puțin, o complezență, un mijloc de a-l încuraja, entuziasmându-l până la flatare. Citind cartea d-lui Traian Belcescu, însă, am fost siliți să ne desmințim prima impresie și să concludem, odată cu d-l Ioan Drăgan, că *Psihologia Copilului de Oraș*, pentru tânăra noastră pedagogie, „e un început de epocă. Dela această colecție de autentice comori de documentare sufletească asupra copilului român, trebue să purceadă orice afirmație, în câmpul de muncă al pedagogiei românești".

Intr'adevăr, cele trei sute de pagini, care cuprind într'ânsele mărturii și observații asupra copilului de oraș, privit în mediul familial și social, concepția acestuia despre Moș-Crăciun, despre povești, creația și folosința folklorică, depănarea fragedei lui vieți în decursul și funcțiunea anotimpurilor, formează neprețuite date științifice pentru psihologia omenească, comori de înțelegere, desfătare și înseninare de simțire, vecină cu poezia. Căci d-l Traian Belcescu, pe lângă un adânc și fin observator, dublat de o serioasă pregătire, se dovedește și un larg și luminos suflet cu directă priză în sufletul copilului și totodată, un stilist cu virtuozități de îndemânatec conducător al condeiului.

Iată cum își începe d-sa lucrarea:

„Copilul: Un mugur ce se deschide la căldura dragostei noastre, fir plăpând ce se ridică, împletindu-și viața cu lumini de fericire, cu întreaga noastră viață; suport de care se înlănțuie ființa celor mari.

Ochiu de apă cu unda răzvrătită, clocotind de sbucium; ochiu de apă, pe oglinda căruia alunecă firul visurilor noastre...".

Sunt rânduri mai presus de orice comentariu. O astfel de

iubire — aşi zice, de pasiune — pentru obiectul studiului său şi un astfel de stil sunt, desigur, pentru un om de ştiinţă, nu numai chezăşii, dar însuşiri de har.

Drumul început cu şase-şapte ani în urmă de către d-l Iosif I. Gabrea cu *Psihologia a două tipuri de copii (de sat şi de oraş),* îşi găseşte o primă desăvârşire în lucrarea de faţă datorită d-lui Traian Belcescu.

Suntem siguri că dacă această preţioasă lucrare ar fi apărut într'o limbă occidentală (franceză, germană, engleză sau italeană), ar fi avut un ecou fulminant şi autorul ar fi fost dintr'o dată socotit printre marii pedagogi ai contemporaneităţii. Tânăra noastră literatură şi cea pedagogică, în special, s'a servit prea puţin de apariţia acestei cărţi şi faptul îl considerăm o nedreptate faţă de d-l Belcescu, nedreptate pe care, suntem siguri, că timpul o va repara.

G. G. ANTONESCU şi Dr. V. P. NICOLAU: *ANTOLOGIE PEDAGOGICĂ I* (Ed. „Cultura Românească").

Poate că la noi, mai puţin decât în multe părţi, pedagogia trebue socotită o disciplină care a trăit o lungă perioadă de diletantism şi, totodată, în ultimul timp, o preocupare de ordin ştiinţific, ce a câştigat pe unii cercetători până la pasiune. Pentru acest ultim aspect, pedagogia românească trebue să amintească cu multă recunoştinţă numele d-lui profesor G. G. Antonescu, dela Universitatea din Bucureşti. Lucrările d-sale — peste cincisprezece volume compacte — au adus, concomitent cu rodnica şi preţioasa activitate *ex cathedra*, nu numai un imens material pedagogic, ce presupunea o temeinică pregătire, posibilităţi de îndrumare şi sugestibilitate, constatări şi concluzii asupra realităţilor dela noi şi de aiurea, învăţăminte şi elan, dar şi un stil care trăda dexteritatea unei expuneri de probleme nu arareori dificile, făcându-le astfel, asimilabile până la organic. Aşa se explică ridicarea a generaţii întregi de profesori autentici, proveniţi mai toţi din rândurile foştilor elevi ai d-lui profesor G. G. Antonescu.

Dar mereu pasionat şi neobosit faţă de problemele pedagogice, cum îl ştim, profesorul de Pedagogie teoretică de Universitatea din Bucureşti, nu a vrut să se mărginească la opera pe care a dăruit-o cu atâta dragoste şi interes pentru adevăr. I s'a părut d-sale că masivele lucrări despre *Doctrinele Fundamentale ale Pedagogiei Moderne* (Istoria Pedagogiei) şi *Pedagogia Generală*, nu ar avea o deplină realizare a rostului pentru care au fost încredinţate tiparului şi, găsind în tânărul său asistent, d-l V. P. Nicolau, un harnic colaborator, ne-a prezentat un prim volum, dintr'o amplă *Antologie Pedagogică.*

Apariţia acestei antalogii se motivează cum *nu* se poate mai bine, prin însăşi dubla utilitate ce o presupune faţă de pedagogie şi de istoria acesteea.

Pentru a evidenţia mai concret această legitimitate, vom reproduce câteva dintre punctele esenţiale care pledează întru aceasta:

„Prima condiţie, fără îndoială, este aceea *de a lua contact cu opera originală a autorului respectiv.* In cercetarea amănunţită a operei originale, credem însă, că un preţios concurs pentru studiul istoriei pedagogiei la universitate, nu-l avem atât dela curs, cât dela seminarii.

„....Aşa dar, contactul direct, opera unui pedagog prin lectura originalului rămâne în sarcina seminarului. Cum însă lectura şi interpretarea integrală a operei tuturor marilor pedagogi ar cere prea mult timp şi prea multă energie, e preferabil procedeul de a extrage capitolele importante şi caracteristice din fiecare teren pedagogic ce voim a cerceta, reunindu-le într'o lucrare de lecturi pedagogice pe care am putea-o numi *„Antologie pedagogică"*.

„O a doua condiţie în studiul istoriei pedagogiei este următoarea: *Un sistem pedagogic trebue să fie raportat la mişcarea culturală a timpului în care a apărut.*

„Aceasta pentru două motive: Mai întâi, pentrucă o doctrină pedagogică, întrucât aparţie unei ramuri de activitate intelectuală, face parte integrantă şi din mişcarea culturală generală, şi ca atare trebue să sufere şi ea influenţele atmosferei sufleteşti a momentului în care s'a produs. Pe de altă parte, ştim că cele mai importante curente culturale din trecut şi prezent caută să-şi identifice puterea de arpensiune şi sfera de influenţă, apelând la concursul celor atât de însemnate şi numeroase instituţii de cultură şi educaţie care sunt şcolile.

„...Trecând la o a treia condiţie, pornim dela convingerea fermă că nu putem înţelege un sistem pedagogic, decât dacă cunoaştem concepţia despre lume şi vieaţă a autorului, deci concepţia sa filozofică.

„Menţionăm, pentru a încheia, o ultimă condiţie pe care credem că trebue s'o respectăm atunci când facem un studiu de Istorie a Pedagogiei: *evidenţierea valorii de actualitare a uuni sistem Pedagogic"*.

Acest prim volum antologic cuprinde opere alese din celebrii pedagogi ai secolului al XVI-lea (François Rabelais, M. de Montaigne), ai secolului al XVII-lea (I. A. Comenius, J. Locke, Fénelon) şi ai secolului al XVIII-lea (J. J. Rousseau, I. Kant).

Fiecare autor conţine câte o orientare asupra pedagogiei şi biobibliografiei sale, dupăcum asupra fiecărei bucăţi antologate, se fac raportări attâ parţiale, cât şi privitoare la ansamblul operei din care au fost discernate.

Despre importanța unei asemenea antologii, găsim că zăbovirea cu un comentariu mai pe larg apare de prisos. Așteptăm apariția celui de al doilea volum, care să completeze prezenta antologie.

BOGDAN PERICEICU-HAȘDEU: *SCRIERI LITERARE, MORALE ȘI POLITICE*, Ediție critică, cu note și variante, de Mircea Eliade (Ed. Fundațiilor „Regele Carol II").

Ampla și profunda personalitate a lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, nu-și poate lăsa cidatele-i și genialele-i dimensiuni să poată fi prinse în cadrul strimt al unei recenzii, oricât de concentrate și lapidare ar fi ideile și cuvintele care-l întruchipează. Pentru vastitatea unei minți care nu-și are înaintași decât într'un Neculai Milescu Spătarul sau în Dimitrie Cantemir, pretenția unei sintetizări în ceea ce a fost, gândit și scris Bogdan Petriceicu-Hasdeu, apare prea temerară. De aceea, ne mărginim numai la o simplă înregistrare a apariției unei părți din opera sa, îngrijită și adnotată de d-l Mircea Eliade.

Cele două volume de *Scrieri Literare, Morale și Politice*, nu sunt decât o autologare a aproape o miie de pagini din cele mai caracteristice fațete ale operei lui Hasdeu. De sigur, că ceea ce ne oferă d-l Mircea Eliade, nu este îndeajuns, dar este foarte mult.

Și am zis, **foarte**, întru cât este un prim pas întru editarea Magului dela Câmpina. Corectitudinea în care au apărut cele peste nouă sute de pagini cu acel precis **currieulumvitae**, este o pildă și un îndemn.

Alăturea de lucrarea d-lui Dvoicenko, *(Inceputurile literare ale lui B. P. Hașdeu)*, această ediție critică a operei lui Hasdeu, constitue un admirabil omagiu adus scânteetorului gânditor și poet, cu prilejul celor trei decenii dela săvârșirea sa din vieață.

Faptul că Bogdan Petriceicu-Hasdeu nu s'a născu' în Occident și că răspândirea genialității sale i-a fost zăgăzuită de „dulcea limbă românească", va fi răscumpărat atunci când vreun istoriograf pregătit, conștiincios și pasionat, va catadicsi să-și lege vieața de editarea completă a unei opere ce așteaptă și pretinde peste douăzeci de volume. Fundațiile „Carol II" îl așteaptă.

Dr. A. RADOVICI: *CUM GUVERNEAZĂ CREERUL* (Ed. „Universala", Alcalay, et Co.).

Cu cartea de față, d-l dr. A. Radovici se găsește la a cincea lucrare. Mărturisim dintr'un început, că afară de aceasta nu mai

citisem niciun articol din lucrările distinsului conferenţiar dela Facultatea de Medicină din Bucureşti, şi aceasta, pentru faptul că lucrările d-sale de până în prezent aveau un caracter prea de strictă specialitate, care le făcea inaccesibile cercetării profane.

Cum Guvernează Creerul este o carte de ştiinţă generală, vulgarizată. Pentru scopul pe care şi-l propune autorul, această lucrare răspunde cum nu se putea mai bine prin modul său de expunere: claritate de stil, comparaţii sugestive. In ceea ce priveşte fondul, d-l dr. A. Radovici, prin prefaţa cărţii, se face, cât nu se poate mai bine, interpretul nostru. Vom cita câteva rânduri, din care se poate vedea rostul acestei cărţi, precum şi subiectele pe care le îmbrăţişe şi tratează:

„Vieaţa socială nu e o manifestaţiune specific omenească — fenomenul social există la multe specii animale — dar numai în societatea omenească a intervenit ca factor nou, conştiinţa, raţiunea şi voinţa, într'un cuvânt, inteligenţa umană.

„... Fără a împinge legile biologiei şi ale psihologiei dincolo de limitele lor, e cert însă că orice reformă, care nu se integrează planului general de desfăşurare al materiei vieţuitoare şi al manifestărilor ei sufleteşti, e menită a fi efemeră.

„... Modul în care acest creer atonic, cu femaţiune mai mult autonomă se integrează, primind direcţiunea şi frâna creerului conştient sau în care se desinteresează, luând, preponderenţă, oridecâteori vigilenţa scoarţei cerebrale este scăzută, e de natură a explica unele fenomene de psihologie socială ale epocei actuale.

„In acelaşi timp, cu privire la problema conducerii, poate fi de folos, exemplul creerului omenesc — expresia cea mai înaltă a materiei vieţuitoare, — pentru a aprecia diversele metode recomandate. Ne putem astfel întreba dacă creerul în funcţiunea sa, întrebuinţează vreo metodă unică de conducere, cu alte cuvinte, dacă în administraţia interioară, e pentru centralizare sau descentralizare, dacă în schimburile nutriţiei este intervenţionist sau liber — schimbist, dacă în economie e cu sistemul capitalist sau cu nivelarea comunistă, în sfârşit, dacă în guvernare e dictator absolut sau e democrat, supunându-se mulţimii vertebrene şi votului universal".

Intr'un asemenea spirit, scrisă cartea d-lui doctor A. Radovici este nu numai un vădit şi considerabil aport de vulgarizare ştiinţifică, dar şi un exemplu şi îndemn la respectarea realităţii şi legilor naturii care nu uită să pedepsească sau să recompenseze abuzurile sau supunerea faţă de ele.

NICHIFOR CRAINIC: *PROGRAMUL STATULUI ETNOCRATIC* (Tip. „Universul").

Despre personalitatea ideologică, de eseist și îndrumător a d-lui Nichifor Crainic se poate vorbi tot atât de bine ca și despre aceea poetică a d-sale. Cei cinsprezece ani de autentic militantism pe făgașul tradiționalismului autohton înregistrați în cadrul revistei *Gândirea*, ca și volumul de *Puncte Cardinale în Haos*, editat de *Cugetarea*, formează o dovadă nedesmințită întru adeverirea acestei afirmații.

Neîncadrat niciunui partid politic din pricina unui spirit criticist și inadaptabil, caracteristic firii adevăratului poet, d-l Nichifor Crainic, prin activitatea sa scriitoricească și, în deosebi, prin ultima sa lucrare, *Programul Statului Etnocratic*, poate servi oricând și oricărui partid politic cu adevărat naționalist drept piatră de căpătâi.

Intr'adevăr, cartea de care ne ocupăm este o sinteză concentrată, pe care autorul a realizat-o nu din nevoia și structura teoretică a vreunui dogmatism, ci, din simțirea și îndelunga reflexiune pe care realitățile noastre imediate și sensul istoric al psihologiei acestui neam i l-au impus.

Pornind dela explicarea și definirea titlului adoptat în această carte și până la sfârșitul ei, d-l Nichifor Crainic stabilește în 12 capitole modul cum d-sa este convins că țara aceasta trebue să fie îndrumată. Sunt precizate în cincizeci și șase de pagini principiile cele mai de seamă după care statul român ar urma să se conducă. Ele sunt înscrise ca un frontispiciu în cartea de față, imediat după prefața autorului: *Legea lui Hristos Legea Statului. Statul e Supremul Gospodar al Națiunii. Naționalizarea bogățiilor naturale. Proprietate Individuală pentru orice muncitor Român. Nu clasele, ci profesiunile sunt Funcțiunile Organice ale Națiunii. Proporționalitate Numerică în toate Profesiunile. Inlăturarea Samsarului dintre Producător și Consumator. Distrugerea Parazitismului Iudaic.*

„Numele de Stat etnocratic vrea să definească lapidar ceea ce d-l Nicolae Iorga înțelegea încă dela 1909, dacă nu mă înșel, prin cuvintele: „România a Românilor și numai a Românilor".

„„...Era necesar acest termen nou? Eu cred în dv. Fiindcă în forma lui originală, italiană, Statul corporativ nu se poate aplica la noi în România". Dacă l-am aplica la noi aidoma ca în Italia, ar fi o nenorocire. In Italia nu se pune chestiunea minorităților și a evreilor".

Programul pe care îl emite d-l Nichifor Crainic purcede din realități românești imediate. Prin aceasta, însă, nu trebue înțeles că d-sa nu a privit și cunoscut realități de aiurea, studiind și comparând, cum, dealtfel singur ne declară: „La alcătuire, am consultat și programele diferitelor mișcări naționaliste din Europa, și chiar din Canada".

Câtă priză în realitate prezintă lucrarea d-lui Crainic, se poate constata din temeinicele premize ale autorului acestei cărţi sintetizate în cuvintele ce urmează:

„După doctrina naţionalistă, nu demosul, adică poporul „fără deosebire de rasă şi de religie", — (formula francmazonică) — alcătueşte Statul. Fiindcă demosul e ceva nedefinit, fără identitate istorică, fără omogeneitate de sânge, fără unitate spirituală de credinţă şi fără voinţă proprie".

TITU MAIORECU: *INSEMNARI ZILNICE*, publicate cu o introducere, note, facsimile şi portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu (Ed. Socec et. Co.).

Viaţa, ca şi opera lui Titu Maiorescu s'a bucurat de o destul de bogată bibliografie. S'au scris asupra marelui critic, îndrumător şi om politic chiar şi două monografii destul de respectabile, prima datorită d-lui Ion Petrovici şi a doua d-lui S. Mehedinţi.

Nu s'a spus până acum ultimul cuvânt asupra vieţii şi operei fondatorului *Junimii* şi criticii literare româneşti, care rezumează în sine aproape o jumătate de secol, în ce priveşte evoluţia şi îndrumarea literelor româneşti contemporane.

O contribuţie de o însemnătate nepreţuită ne-a prilejuit, anul acesta, d-l Ion Rădulescu-Pogoneanu, profesor la Universitatea din Bucureşti, unul dintre cei mai distinşi elevi şi continuatori ai lui Titu Maiorescu, prin publicarea unui prim volum de *însemnări zilnice* din jurnalul intim al magistrului său. Sunt, aici, cuprinse „caietele numerotate 1, 2, o parte din 3, caietul 4, mare parte din 5 şi mai tot caietul 6". Intâlnim, astfel, „în ordine cronologică, însemnările dintre Noemvrie 1855 şi sfârşitul anului 1880 adică, din vieaţa autorului, epoca dela vârsta de 15 ani până la 40 ani".

Nu toate însemnările şi le-a scris Titu Maiorescu în limba maternă. Unele sunt redactate în limba germană. Ele formând un material vast şi necesitând o metodă în expunere, d-l Rădulescu-Pogoneanu, după ce le-a primit pe toate dela fiica ilustrului dispărut, d-na Livia Dymsza, le-a orânduit, notat şi comentat, tălmăcindu-le pe acelea care nu erau scrise în limba română.

In felul acesta, însemnările până la finele lui 1880 se prezintă deplin de coerente şi explicite. Istoriograful, ca şi cititorul neiniţiat pot foarte uşor să facă lectura acestui prim volum fără niciun impediment.

Meritele strădaniei d-lui Rădulescu-Pogoneanu apar, astfel, dela sine şi interesanta introducere (de peste 35 de pagini) pe

care d-sa o face în prezentarea cărţii de faţă este de o utilitate capitală.

Intr'adevăr, în urma ei, putem spune şi noi, odată cu d-l I. Rădulescu-Pogoneanu: „*Insemnările* ne oferă astfel, în această intâie parte a lor, o intuiţie clară despre temperamentul înnăscut, despre dinamismul puterilor în creştere, despre condiţiile excepţionale pentru formarea unei inteligenţe şi a unui caracter de îndrumător predestinat, aşteptat şi rostit la timp".

„...Proiectată din nou şi prin aceste însemnări schiţate în mijlocul unei activităţi fără răgaz, figura lui Titu Maiorescu se înalţă în lumea de azi cu o distincţie şi bogăţie sufletească fără seamăn în calitatea şi în armonia ei".

Rămânem, astfel, recunoscători d-lui profesor I. Rădulescu-Pogoneanu şi aşteptăm cu acelaş viu interes şi restul *însemnărilor*.

I. M. RAŞCU: *EMINESCU ŞI ALECSANDRI* (Tip. Seminarului Monahal, Cernica).

„Opinia publică dela noi — în caracterizările ei grăbite şi provocate, adesea, de o constatare ce pare comodă — a creat, între scriitorii cei mai străluciţi ai neamului, un fel de antagonism aspru şi simplist. Şi poate această aşezare pe poziţii, reciproc ostile, a „bardului" şi a poetului „Scrisorilor", a fost subliniată şi mai mult şi încurajată de „paralele" compuse didactic, în care balanţa simpatiei înclina fie spre unul, fie spre altul dintre cei discutaţi şi în care autorii căutau parcă să sintetizeze considerentele sumare ale contemporanilor".

Această situaţie, pe care istoriografia şi opinia publică au creat-o în jurul lui Alexandri şi Eminescu, işi propune d-l I. M. Raşcu să o lămurească şi, mai mult, descopciind şi plivind toate elementele care o formează, să prezinte măsura de adevăr, pentru a se vedea erorile şi exagerările.

Şi, poate, nimeni mai mult decât d-l I. M. Raşcu nu era îndreptăţit să-şi ia această sarcină. O spunem aceasta întrucât onestitatea scriitoricească, precum şi pregătirea autorului *Neliniştiţilor* şi *Cupolelor de Vis sunt notări.* O prezentare completă a personalităţii d-lui I. M. Raşcu este exclusă în cadrul unei recenzii; am căutat s'o sintetizăm, însă, pe cât ne-a fost posibil şi oridecâteori am avut prilejul să scriem despre cărţile pe care d-sa le-a dat publicităţii.

Ca şi în lucrările istoriografice de până acum şi în lucrarea de faţă, d-l I. M. Raşcu este de o probitate ştiinţifică uluitoare. Informaţia, documentarea şi argumentarea autorului impun şi cuceresc.

Pentru a nu lăsa impresia unei afirmaţii gratuite (ne referim la rândurile citate la început), d-l Raşcu ne serveşte exemple din foarte mulţi autori, din care reiese în mod limpede lipsa de înţelegere, de informaţie sau fructul fanteziei păgubitoare faţă de persoana şi opera celor doi luceferi ai firuamentului nostru literar, de către pretinşii „cercetăori".

In al doilea rând, incursiunile făcute în opera celor doi scriitori, precum şi apropierile şi deosebirile făcute, în acelaşi cadru, cu un simţ critic şi cu o abondenţă de înlănţuiri şi sugestii concludente — în numai 66 de pagini — dovedesc desăvârşita cunoaştere a materialului discutat şi însuşirile deosebite ale autorului.

Eminescu şi Alecsandri este, astfel, o carte peste care criticul sau istoriograful conştiincios, care va intenţiona cândva o monografie completă asupra operei acestor doi mari poeţi, nu vor putea trece.

ŞTEFAN ZWEIG: *BALZAC, DICKENS ŞI DOSTOIEVSKI* (Edit. „Cugetarea").

Alăturea de Emil Ludwig, François Mauriac şi André Maurois, Ştefan Zweig poate fi socotit printe cei mai buni autori de vieţi romanţate. Biografiile *Mariei Antoanete, Mariei Stuart* şi a lui *Fouché* (apărute şi în româneşte, la Editura „Cugetarea"), ne-au dovedit îndeajuns aceasta.

Prezentarea de acum a celor trei romancieri: *Balzac, Dickens* şi *Dostoiewski* ne dovedeşte cu totul o altă faţetă a scriitorului de limbă germană. Aici avem de-a-face cu un eseist, cu un eseist de adâncă analiză şi cu largi posibilităţi de perspectivă. Dacă monografia asupra vieţii şi operei, mai ales, asupra operei lui Nietzsche, dovedea unele lipsuri de comprehenziune din partea autorului, tripticul de faţă răscumpără în bună măsură lacunele constatate acolo.

Şi, într'adevăr, dacă analiza şi prezentarea lui Dickens şi Dostoiewski formează totdeauna un tot unitar de raportări la idei şi realizări literare, rătăcind prin meandrele sufleteşti ale operelor celor doi giganţi din Marea Britanie şi Rusia, eseul despre Balzac este o capodoperă al genului şi surprindem în Ştefan Zweig depăşiri cu mult peste studiul lui Brandes asupra celebrului romancier francez. Autorul face cu o îndemânare, uneori, uimitoare, legătura dintre elementele vieţii şi operei lui Balzac. Dispune de o putere de sugestibilitate şi de transfert a eului, încât explicarea apare foarte naturală şi acceptabilă ca socotite definitive.

Intâlnim fixări plastice şi lapidare, care, credem, că pot fi

considerate minunății. Cheia acestui fapt este metoda comparativă pe care autorul o folosește cu un desăvârșit succes.

Poate că nu ar strica să prezentăm câteva eșantioane din tripticul de care vorbim; socotim, însă, că e mai bine ca cititorul să-și însușească singur convingerile din lectura directă a cărții, întrucât servind câteva citate n'am putea prezenta în mod complet portretizarea deplină vreunuia dintre romancierii amintiți.
amintiți.

ION PETROVICI: *FIGURI DISPĂRUTE* (Edit. Fundațiilor Regale).

A vorbi despre măsura cu care d-l Ion Petrovici e dotat în domeniul elocinței, ne pare un fapt aproape superfluu, câtă vreme d-sa este recunoscut în unanimitate, dacă nu primul, printre primii și cei mai desăvârșiți oratori români în vieață. Deci, nu despre notorietatea d-sale, din acest punct de vedere, voim să scriem. Amintim despre această latură a prodigioasei și talentatei sale opere, pentru a deduce că, în majoritatea cazurilor, elocința e soră bună cu memorealistica și, mai ales, cu portretistica. Și faptul se confirmă cum nu se poate mai bine la ilustrul nostru cugetător, care risipește cu atâta dărnicie fascinantul său verb atât dela catedră, cât și dela tribună, atât în cadrele Țării, cât și peste hotare.

In literatura românească, memorealistica este un gen destul de tânăr și ea a început să se consolideze pe baze mai serioase prin scrierile, din ultimul timp, ale unor nume de prima mărime, ca N. Iorga, C. Stere, E. Lovinescu. Alăturea de acestea, cu o considerabilă contribuție (*Amintiri Universitare. Figuri dispărute, Amintirile unui Băiat de Familie, Raite prin Țară, Peste hotare, Amintiri din Italia,* etc.), se situează numele d-lui I. Petrovici.

Din 1920, d-sa, precum se vede, a dăruit literelor române aproape 10 volume, dacă mai adăogăm și monografia asupra lui Titu Maiorescu și ultimul volum: „Figuri dispărute", care nu este o reeditare a volumului cu același nume, apărut, în 1924, ci, o carte cu totul deosebită asupra căruia încercăm să ne oprim atenția câteva clipe.

Volumul „Figuri Dispărute" apărut de curând în editura „Fundațiilor Regale", este un dar pe care d-l Petrovici ni-l face nu numai spre a ne evoca personalități — așa de măiestrit, românești, din trecutul apropiat, dar, totodată, a ne prezenta cu o desăvârșită conturare stilistică portrete, care, deși, s'au pierdut în marea masă anonimă: (Popa Enache, Bunica, Moșul Doctorul etc.), pot exista ca realizări în sine, schițe și în același timp, pot explica, indirect, ambianța în care s'a desvoltat su-

fletul noului academician şi strălucitului profesor de filosofie, profund emotiv şi poetic, orice s'ar zice. (Se ştie că în tinereţe d-l I. Petrovici a scris poezii, precum şi piese de teatru, reprezentate chiar, pe scena Teatrului Naţional).

La cele opt portrete din „Figurile Dispărute", publicate în 1924, s'au mai adaus încă douăsprezece, printre care şi figurinele amintite mai sus.

In prefaţa ultimului său volum de amintiri, d-l Petrovici scrie: „vor fi evocări în care predomină caracterele personajului prezentat, pe când la altele, covârşesc contingenţele personale ale autorului — mai ales, că nu s'a urmărit aplicarea strictă a unei metode constante, ci s'a lăsat în deobşte slobod valul aducerilor aminte. Spiritual, ca întotdeauna, autorul, printr'un joc de imagini, idei şi anecdotică, cu minunata-i vervă, ne face să credem, în ceea ce d-sa consideră drept „circumstanţe atenuante", tocmai farmecul scrisului său.

GABRIEL DRĂGAN: *ISTORIA LITERATURII ROMÂNE*, ed. II. (Editura „Cugetarea").

Dacă ne putem mândri cu o istorie a literaturii româneşti vechi — cum sunt acelea datorite d-lor N. Iorga şi Sextil Puşcriu — nu putem spune acelaşi lucru despre istoria modernă şi contemporană a aceleeaşi literaturi. Pentru epoca modernă, există începuturi foarte onorabile, cum sunt acelea ale lui Bogdan-Duică şi ale d-lui Ovid Densuşeanu; dar atât. Efortul d-lui Gheorghe Adamescu este preţios, materialul adunat de d-sa pare, însă, inform şi insuficient de cristalizat ca operă ştiinţifică şi de orientare. Aşa fiind, istoria completă a literaturii româneşti îşi aşteaptă încă autorul.

In seria autorilor de istorii literare pentru uzul şcoalelor, după d-nii P. V. Haneş, C. Loghin, Lucian Predescu — ca să pomenim numai de cei din ultimul timp — se înscrie şi d-l Gabriel Drăgan cu o nouă *Istorie a Literaturii Române*, în a doua ediţie. Parvenindu-ne târziu prima tipăritură şi întârziind, la rându-ne lectura, ne-am luat îngăduinţa să vorbim acum, despre aceeaşi carte în a doua ediţie. Şi întâmplarea o găsim mai fericită şi pentru noi şi, mai ales, pentru autor, lucrarea, în această ultimă formă, prezentându-ne „mult adăugită" şi, fireşte, oarecum, revizuită.

Desigur, lucrarea d-lui Gabriel Drăgan este onorabilă şi utilă elevilor şcoalelor secundare, dar aceste însuşiri i le putem acorda numai până la faza contemporană. De aici încoace, istoriograful se prezintă nesigur; lipsa de informaţie şi comprehenziune se face evidentă foarte adesea, de câte ori autorul voeşte să eticheteze scriitori şi curente, valorificări şi dimensiuni. Subiectivitatea concurează cu lipsa de perspectivă, caracteristică,

dealtminteri, majorităţii istoriografilor, când este vorba de contemporaneitate. De asemenea, tonul nu arare polemic al acestor pagini nu e tocmai potrivit unei cărţi cu caracter didactic.

Amintim, de pildă, modul cum înţelege d-l Gabriel Drăgan *Modernismul;* d-sa limitează acest curent — care e nu numai o formă de vieaţă artistică — la „manifestul futurist", la freudism sau dadaism. Sau, cum înţelege să facă ierarhizarea şi înregistrarea valorilor scriitoriceşti. Aminteşte în mai multe locuri de Panait Drăgan (?!) sau P. Teodoroescu (?!) — despre acesta din urmă scriind şase rânduri — etichetându-l „critic de substanţială cultură, intuiţie pătrunzătoare" etc., în timp ce despre un Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Nicolae Roşu, I. Biberi, Octav Şuluţiu, V. Băncilă, etc., nu spune niciun cuvânt....

Şi să nu uităm că autorul face istorie literară. E păcatul pe care l-am găsit şi d-lui Eugen Lovinescu, despre care ne-am ocupat în numărul trecut al revistei noastre.

Socotim, însă, că d-l Gabriel Drăgan, îşi va revizui criteriul şi că la o nouă ediţie va căuta să fie mai aproape de obiectivitate, cu atât mai mult cu cât strădania şi unele realizări din cartea de faţă merită multe cuvinte bune.

OCTAV DESSILA: *TURBĂ,* (Ed. „Cartea Românească").

Sezonul literar dintre toamnă şi primăvară dacă, sub raportul cantităţii a fost foarte darnic, sub raportul calităţii, nu a presupus acelaşi lucru. Referirea aceasta o facem, în special, la roman.

Cu drept cuvânt, dintre cele peste treizeci de romane, atenţia nu ne-a fost reţinută decât, întrucâtva, de către *Robul* d-lui Dem. Teodorescu şi *Inimi cicatrizate* ale d-lui M. Blecher, Restul, foarte slabe — *Gol* al d-lui G. M. Vlădescu şi *1907* al d-lui Cezar Petrescu le socotim posterioare sezonului de care vorbim şi de care vom vorbi ulterior. — In schimb, d-l Octav Dessila ne-a dăruit o surpriză demnă de reţinut şi, uneori plină de revelaţii, în ultimul său roman *Turbă,* apărut concomitent celorlalte treizeci de care aminteam mai sus.

O *revelaţie,* chiar, din două motive: mai întâiu, fiindcă d-l Octav Dessila este un nedreptăţit, purtând cu numele său unele aprecieri pejorative pe care spiritul de zeflemea al unor critici — şi de aici, prin snobism, unii scriitori şi cititori, chiar — i l-am împroşcat. Ori, cele şase romane de până acum, ale d-sale, dacă prezentau unele scăderi, erau departe de-a merita o asemenea atmosferă. Al doilea, fiindcă *Turbă* desminte acuzaţiile unei lipse de talent şi, mai mult, este o carte pe deplin realizată, în

care socialul și psihologicul se îmbină și completează în trăiri autentice, de un real și un poetic netăgăduit.

Cotu-Vameș este aproape exclusiv cadrul în care se desfășoară acțiunea romanului de care ne ocupăm. In el, întâlnim hangiul evreu specific satului moldovenesc; țărani și țărance, tineri și bătrâni cu datinile și obiceiurile, cu credințele și felul lor de viață.

Acțiunea are un vădit caracter erotic.

Fetele hangiului evreu Mișilim Aftalion, Raia și Debora sunt iubite succesiv și iubesc, la rândul lor pe fiul boerului, moșier mare, Dinu Tăușan. Pe de altă parte, un amor platonic are loc între Petruța, fiica unei văduve din sat, cu Iliuță, un cocoșat cam de aceeași vârstă și vecin cu această fată. Amor care se va continua prin transformarea sentimentalismului tinerii sătence, într'un aprig erotism pământesc hrănit de tânărul sătean Lisandru. In sfârșit, pe planuri secundare, amorurile dintre agentul sanitar al satului cu moașa comunală, cu intrigi și părăsiri. Un loc izolat și fără răspuns erotic deține monstruosul Geană Albă, tatăl vitreg al Petruței, care-o râvnește, manifestând un curios complex, rezolvat lăudabil de către autor.

Precum se vede, avem de-a-face cu o acțiune destul de complicată, care pretinde conflicte și tratări destul de pretențioase, analize destul de adânci și fine, ca să nu mai vorbim de perfecta cunoaștere a satului, cu natura și oamenii lui. Pitorescul și liricul formează fondalul pe care întreaga această vieață se țese natural și sugestiv, ajungând, uneori, la un pictural ce seduce și uluiește.

Iliuță Cocoșatul sau Ghebosul și Țuțurcă Ghinăraru, pe deoparte, Debora și Raia, pe de alta, sunt învinșii care inspiră mai multă duioșie, în raportarea lor față de viață și de un destin iremediabil.. Descrierea plecării berzelor, cu obiceiurile ciudate ale acestor pasări migratoare sunt pagini peste care nu se poate trece.

Lirismul înalt, pictural și de fină observație, condimentează de minune epica întregului. Cu aceste însușiri, cartea d-lui Octav Dessila poate constitui oricând o mândrie pentru autor și un obiect de o deosebită atenție și încurajare din partea criticei.

B. IORDAN și V. MUNTEANU: *REVIZORI ȘI INSPECTORI* (Ed. „Cugetarea").

Pe linia ultimului roman pe care d-l B. Iordan îl scoate în colaborare cu d-l V. Munteanu, am cunoscut cele două romane *Normaliști* și *Invățătorii*. Pe lângă un material inedit, în literatura noastră, d-l B. Iordan aducea o prospețime de inspirație

susținută de o vervă și o spontaneitate ce desfată și înseninează.

In continuare, *Revizori* și *Inspectori* realizează parțial aceleași sentimente și idei. Același material rupt din viață nu se ridică totdeauna la valoare artistică. El rămâne uneori neprelucrat, dând impresia unui reportagiu și unele vulgarități și diluări, care stânjenesc. Să se explice aceste lacune, prin intervenția colaboratoare a d-lui V. Munteanu? Poate că da. Colaborarea are și dânsa anumite taine și deslegarea lor, de multe ori, trebue găsită în divorțuri, când avem cazuri, cum este cel de față.

Cu aceste observații, nu voim să anulăm valoarea cărții și, deci, meritul autorilor. Sunt portretizări și scene de un pitoresc demn de subliniat și reținut. Inspecția transformată în pocker, este un exemplu dintre acestea.

GH. CARDAȘ: *POEZIA ROMÂNEASCĂ* dela origine până în zilele noastre — Autologie și Studiu — (Tip. „Tiparul Universitar").

Ca și Istoria Literaturii și antologiile, la noi, formează încă o problemă. O problemă nerezolvată definitiv, fiindcă criteriile diferă și fiindcă punctele de vedere, ca și pregătirea, dau naștere, așa cum se prezintă, la subiectivități pe fețele unilaterale...

Incepând cu *Parnasul Român* și sfârșind cu *Antologia Poeților Tineri* a d-lui Z. Stancu, vom constata că una din cele mai reușite antologii este aceea a *poeților de azi*, datorită d-lor Ion Pillat și Perpessicius. Imprumutând frumoasa metodă a autologiștilor francezi Van Bever și Paul Léautand, autorii români au reușit în măsura în care țelul din prefață era propus.

D-l Gh. Cardaș, adoptând criteriul cronologic, caută să facă o prezentare antologică a poeziei românești dela primele ei începuturi până în prezent (anii 1673—1937). Și izbutește în foarte mare măsură, în deosebi, față de scopul pe care și l-a propus, ca această voluminoasă prezentare de peste 600 de pagini să fie nu numai o înmănunchiare generală, dar și o „reînviere a poeților buni care au fost dați uitării, mai ales, în antologiile și manualele destinate școlarilor", către care și d-l Cardaș se adresează mai întâi.

Este o muncă de migală. Și, din acest punct de vedere, d-l Gh. Cardaș era printre cei mai indicați să facă o asemenea antologie. Bun istoriograf și răbdător cercetător de biblioteci, d-sa a suflat praful de pe tomuri și reviste colbăite și uitate de vreme, readucând la conștiința publicului cititor contemporan poeți, și poezii, pe care a troenit vinovatul dezinteres.

Afară de lipsa referinţelor critice şi de nepotrivirea alegerilor poeziilor la Iuliu Cezar Săvescu (unde nu trebuia să lipsească *La Polul Nord)* şi L. Blaga (unde, de asemeni, trebuia să figureze *Linişte* şi *Gorunul*, la care mai adăugăm unele scăpări din vedere: *mai superior* (pag. XIV) sau *cea mai superioară* (pag. XV), precum şi unele defecte de punctuaţie şi ortografie, cele două volume de *Poezie Românească* prezentate de d-l Gh. Cardaş, presupun importanţă şi utilitate, mai ales, pentru tineretul şcolar.

N. I. HERESCU: *PENTRU CLASICISM* şi *LIRICA LATINĂ.*

Sunt scriitori pentru care publicarea unui volum se datoreşte unei obişnuinţe, unei plăceri ieftine de a-şi vedea numele publicat, prin care să-şi înalţe socluri de maculatură; sunt alţii, însă, pentru care publicarea volumului este un eveniment în viaţă — şi din aceştia din urmă credem că face parte şi d-l N. I. Herescu.

Au trecut mai bine de zece ani dela apariţia *Insemnărilor literare* (Celelalte volume şi plachete: *Cartea cu lumină, Lirica lui Horaţiu, Basmul celor patru zodii*, au fost scoase tot în preajma acestor ani de primă tinereţe). Faţă de o aşa mare sincopă de timp, considerăm, însă — şi să nu ni se ia în nume de rău — că d-l I. N. Herescu e mai puţin harnic, pe cât măsura posibilităţilor şi pregătirii d-sale îi îngăduie. Nu poate fi vorba la d-sa de o oroare de a publica volume, aşa cum, de pildă, se spune despre d-l Nae Ionescu, ci mai mult de o teamă sau silă de condei, de a lua condeiul în mână (cine ştie?!).

Ne transpunem privirea, cu zece-cincisprezece ani în urmă, pe paginile revistelor vremii şi, în deosebi, pe acelea din minunata *Flamură*; cât entuziasm *şi ce îndreptăţite* promisiuni stârneau articolele semnate de d-l N. I. Herescu; şi apoi, mai încoace, competenţa şi fraza şlefuită din articolele publicate în *Favonius şi Revista Clasică*, al căror director a şi fost. Pe acestea de pe urmă d-l Herescu le-a strâns şi publicat în volum, sub denumirea: *Pentru Clasicism*. Prin prefaţa pe care le-o pune, cât şi, mai ales, prin ele însele — autorul repune în discuţie una din cele mai importante probleme, nu numai pentru cadrul literaturii, dar pentru spiritualitatea omenească în genere, din punct de vedere educativ şi cultural.

„Clasicismul are o valoare morală, prin disciplina ordinei şi a ierarhiei pe care o aduce în activitatea umană"; — el „a legiferat în ordinea frumosului aceleaşi principii ca şi în ordinea morală", ne încredinţează d-l N. I. Herescu.

Este, oare, nevoie să mai insistăm întru adeverirea acestei afirmaţii? Să amintim numai de cazul anarhiei noastre poetice,

din ultimele două decade, la noi, în comparaţie cu poezia contemporană din Occident. Cât de mult şi-a permis luxul unei poezii moderniste, un Paul Valery — ca să pomenim numai de acesta — fără ca să rătăcească o singură clipă, având la bază spiritul echilibrat şi perfect al unei educaţii şi culturi a clasicismului. (Se ştie cât de mult se insistă în şcolile din Apus asupra clasicismului antic, în special, în şcoală).

Ar fi poate cazul să insistăm puţin asupra raportului dintre Clasicism şi Ortodoxism, pe care îl abordează d-l N. I. Herescu. Problema, însă, a fost repusă în discuţie cu multă amploare de către d-l Nichifor Crainic în *Gândirea.*

Concomitent cu *Pentru Clasicism,* d-l N. I. Herescu a dat la iveală şi o antologie din *Lirica Latină.* Intâlnim aici tălmăcite cu o măestrie uluitoare cele mai frumoase şi reprezentative poezii din marii lirici latini (Horaţiu, Catul, etc.). Prima calitate a acestor tălmăciri consistă în faptul că ele apar ca un produs spontan al limbii noastre. Nimic prefăcut, nimic forţat. Curgerea frazei este lejeră, limpede, cu toate că versul este şlefuit în ritm şi în rimă. Originalul latin este redat cu echivalenţe de expresie, care păstrează parfumul timpului şi locului în care aceste giuvaeruri au fost create.

Cel ce ne-a dat (în colaborare cu Ion Pillat) pe Francis Jammes, în tălmăcire românească, nu s'a desminţit cu nimic şi de această dată. Laude i se cuvin neprecupeţite. Ce serviciu a adus publicului cititor dela noi, se vede şi din rândurile d-lui Nicolae Roşu (Curentul, 15, VII. 1937). Tălmăcirile d-lui N. I. Herescu sunt „punctul de contact între marele public şi clasicism — puntea asvârlită peste veacuri, către sursele primare, cu un cuvânt mai precis către pleiada scriitorilor latini, în opera cărora a grăit pentru prima oară arta literară".

Pentru Clasicism şi *Lirica latină* sunt două cărţi valoroase care se complinesc reciproc, dovedind nu numai afirmaţii teoretice, dar însemnătatea şi traducerea lor în faptă.

MIHĂILESCU-CONEMY: *EPIGRAME* (Tip. „Cartea Românească").

Dacă pentru foarte mulţi dintre cei isbiţi de condei şi rataţi, faimoasa epigramă a lui A. C. Cuza: „M'am lăsat de poezie..." etc., este adevărată, pentru d-l Mihăilescu-Conemy, presupune contrariul; am spune că dânsul a lăsat poezia... Propriu zis, scrisul, schiţa şinuvela.

Un nume necunoscut actualei lumi scriitoriceşti, ca-şi actualului public cititor, în cea mai mare măsură. D-l Mihăilescu-

Conemy a debutat cu versuri și proză cu mult înainte de războiu, în diversele reviste și, în deosebi, în *Luceafărul* d-lui Octavian Goga și *Sămănătorul* d-lui Iorga.

Schițele și nuvelele sale îndreptățiau speranțele unui autentic talent, în care bonomia se releva ca notă predominantă. Că mai toți provincialii, d-l Mihăilescu a avut de ales între conformismul orașului natal și asperitățile oarecum răsplătitoare ale Capitalei, unde bohema și contractul confratern i-ar fi dat ghes întru întreținerea focului sacru...". Și d-sa a optat pentru cel dintâiu.

Volumașul de *Epigrame*, pe care ni-l trimite din provincie, ne amintește că d-l Mihăilescu-Conemy, nu a renunțat definitiv la muză. Inmănuchind câteva bucăți publicate odinioară, cu altele inedite, autorul ne oferă vreo patruzeci de catrene spirituale. E drept că nu toate ajung la o realizare artistică a genului. Unele sunt simple glume sau jocuri de cuvinte, în care spiritul epigramatic este absent, iar efectul urmărit de autor și cititor nu se produce. Este ceea ce se poate imputa d-lui Mihăilescu-Conemy. Această lipsă a spiritului de selecție este tot ceea ce s'ar putea numi scăderi ale plachetei de care ne ocupăm. Făcând abstracție, însă, de bucăți ca: *Unui posac*, *Voluminosului Sublocot.*, *Bărbosului X.*, *Lui Pasconi* și de alte câteva, cartea de față prezintă însușiri onorabile, arătând că d-l Conemy are „stofă" de epigramist și spre relevare cităm câteva exemple din cele care ne-au reținut atenția:

Eu cu respect păstrez volumul,
Ce, azi, ca amintire-mi dai:
In raft îl pun și-o să am grije
Nici foile să nu le tai.

(Unui autor)

Sau:

Amicii, sincer, spun în cor:
„Petruș e-un bun desenator".
Dar nevestica lui se-opune:
„De senator, astăzi, doar bun e".

(Unui desenator).

In aceeași broșură, întâlnim și câteva prelucrări după Lessing, care ne dovedesc o deosebită îndemânare a autorului *Epigrame*-lor, pentru tălmăciri.

Citām, de asemenea, două exemple:

In pensionu-acesta de tinere fecioare,
Higena se păzeşte şi traiu-i fericit,
Incât oricine-ţi spune, azi, fără ezitare:
„Aici, de când se ştie, fecioare n'au murit".
(Unui pension de domnişoare)

Sau:

Copilul tău nu-ţi zice „tată"
Ci, „Doctore". El se alintă?
Ori mamă-sa poate nu-l lasă,
De mic, să 'nveţe ca să mintă?
(Doctorului X).

IULIAN VESPER: *POEME DE NORD.* (Tip. „Bucovina").

Cu alte prilejuri, recenzând revistele bucovinene sau cărţile de poezii ale d-lor Mircea Streinul şi George Drumur, afirmam că expresivitatea cea mai autentică în lirica Bucovinei şi-a găsit reprezentanţii cei mai de seamă în poezia celui dintâiu şi a d-lui Iulian Vesper. *Cartea de Iconor, Itinerar, cu anexe în vis* şi *Tarot-ul* d-lui Mircea Streinul ca şi *Echinox în odăjdii* şi *Constelaţii*-le d-lui Iulian Vesper ne îndreptăţeau cu prisos la aceasta.

Iată că cel din urmă apare cu un nou volum de versuri: *Poeme de Nord.* Titlul acesta are o semnificaţie care justifică întru totul cuprinsul şi sensul volumului de faţă, atât prin originea lui de inspiraţie cât şi prin atmosfera generală care se degaje din totalitatea poemelor.

Găsim aici, ca şi la d-l Mircea Streinul dealtfel, o altitudine de aer ozonat care ne transpune în ţări scandinave: prospeţime şi puritate.

Pe când la autorul *Cărţii de Iconar*, transfigurarea este întotdeauna indirectă, printr'o abondenţă de fantezie adevărată, la d-l Iulian Vesper, mai ales, în volumul de faţă fantezia este diminuată printr'o evocare directă, am spune, printr'o sezisare imediată faţă de cititor. Pe când, la primul, degustarea poetică se face călătorind meandric cu autorul, la cel de pe urmă, emoţia estetică se prodcce (formal) direct, fie că poetul vorbeşte despre sine, despre o terţă persoană sau descrie un peisagiu. Am spune, chiar, că d-l Vesper ne ţine mai aproape de pământ — fără ca, prin aceasta să ne scadă intensitatea de simţire. Şi faptul este cu atât mai interesant, ciudat, chiar, cu cât afirmaţia poetului este contrară afirmaţiei noastre. Şi lu-

crul se explică tocmai din identificarea stărilor sufleşti dintre poet şi cititor, prin acea necesitate de evadare mărturisită (evadare pe care d-l Mircea Streinul o făptuieşte, fără să o mărturisească). Câteva citate vor fi edificatoare:

Trezeşte-mă, singurătate a durerii,
Adunăţi în mine nesupusele vânturi
Şi spulberă-mi văpăile stricate ale lumii.
Infăşoară-mă în tăcerile începutului
Ca să păşesc senin pe urmele dimineţilor tale.

(Invocaţie).

M'adun din luminişuri, şi iarăşi mă desfac,
Mă strig din alte veacuri, dar nu mă ştiu în veac.
Tulpina mea mă cheamă, dar mă târăsc în tină
Negura mă răpeşte de parcă-aşi fi lumină

(Zidire)

Cine l-a văzut pe om învăluit în umbrele sale
Şi hohotind pentru faptele ce nu le-a făcut?
Faţa era înceţoşată. Numai ochii
Priveau un zbor tăcut.

(Destin)

Pe lângă evidenţa pe care am voit s'o exemplificăm, din citatele de mai sus, putem desprinde observaţia că d-l Iulian Vesper merge pe o muche de cuţit. D-sa cochetează, totodată, cu poezia, filosofică şi acest joc pe cât de periculos, pe atât e de onorabil pentru dânsul, întrucât, în cele mai dese cazuri, se salvează de discursivitate.

Poezie de substanţă, gândire concentrată în vălurile unor sentimente sublimate intensiv, *Poemele de Nord* aduc încă un aport lăudabil la lirica bucovineană. Regretul nostru e numai că nu putem cita aproape în întregime pentru a inlesni astfel mai mult circulaţia unei poezii apărută într'un număr foarte restrâns de exemplare.

ION PILLAT: *DIN POEZIA GERMANA.* (Ed. „Literaria", Cernăuţi).

Prodigioasa şi fecunda activitate literară a d-lui Ion Pillat ne-a prilejuit adesea discuţiuni asupra operei sale poetice originale; bun interpret şi tălmăcitor al poeziei apusene: (Franceze, Germane, Engleze şi Italiene), d-sa ne-a dăruit sporadic unele traduceri din această literatură, uneori chiar în broşuri

(Goethe, Jammes). De data aceasta autorul poeziei din *Pe Argeş în Sus* şi *Caetului Verde* ne oferă o sinteză a poeziei germane moderne şi contemporane, prilejuindu-ne, astfel, a privi şi latura de tălmăcitor a activităţii sale poetice.

Din Poezia Germană este antologie fericit alcătuită din ceea ce lirica aceasta are mai reprezentativ: Klopstock, Claudius, Holty, Göethe, Schiller, Hölderlin, Platon, Lenau, Hebbel, Meyer, George, Hofmannsthal, Rilke, Binding, Carossa.

Dar marele merit al d-lui Ion Pillat nu rezidă numai în acest fapt. Partea şi mai importantă o constituie chipul în care poetul român reuşeşte să redea în graiul nostru gândul şi simţirea germană. Este interesant de observat faptul că tălmăcitorul nu s'a mărginit la simple transpuneri, aşa cum deobiceiu se întâmplă la noi. Pe lângă o tălmăcire cât se poate de exactă *(mot à mot)*, o versificaţie corectă, egală totdeauna cu metrul original, întâlnim — şi acesta este sufletul unei tălmăciri şi deosebita calitate a tălmăcirilor — că d-l Pillat reuşeşte să dea echivalenţa originalului, poezia tradusă putând fi degustată fără a i se simţi vreun iz forţat prin transpunerea noţiunilor şi sentimentului dintr'o limbă într'alta. Citäm, spre pildă, cunoscuta poezie a lui Göethe, *Ein Gleiches*, care, deşi, înnumără până acum cinci-şase traduceri în româneşte, în tălmăcirea d-lui Ion Pillat, pare a-şi fi găsit echivalenţă. Citäm mai întâiu originalul, pentru a dovedi şi mai mult afirmaţia noastră:

Über allen Cipfeln
Ist Ruh!
In allen Wipfeln
Spürest du
Kaumeinen Hausch;
Die Vögelein schweigen tm Walde.
Warte nur, halbe
Ruhest du auch.

In româneşte:

Deasupra culmilor toate,
Pace stătu.
Din vârfuri cutremurate,
Abia simţi tu
O adiere;
Pasări tăcură'n pădure.

Stai, peste o clipă
Adormi şi tu.

Pe lângă cele relevate mai sus, observăm menţinerea muzicalităţii originalului prin predominanţa acelui *u* care este punctul de reazim al onomatopeicului din această perlă goetheeană.

Am putea face asemenea comparaţii, cu toate celelalte şasezeci de poezii tălmăcite în cartea de faţă. Dar... spaţiul nu ne permite. Nu putem rezista ispitei, însă, de a mai cita câteva versuri, din minunata tălmăcire din Schiller, *Fata din Străini:*

Venea cu orice vară nouă,
Intr'o vâlcea, printre păstori,
O fată prea frumoasă'n vrajă,
Când piruiau priveghetori.

Vâlceaua-aceea n'o născuse;
De unde e nu se ştia,
Şi urma îi pierea de'ndată,
Ce fata iar adio-şi lua.

Nu mai amintim de reactualizarea pe care d-l Pillat o făptuieşte atât de măestrit poeziei lui Platen, favoritul inspirator al lui Eminescu şi nedreptăţitul poet german, precum şi de stilurile pline de piesaj moldovenesc ale lui Carossa, din a căror tălmăcire autorul antologiei *Din Poezia Germană*, îşi poate face încă un merit.

GEORGE GREGORIAN: *LUMINI DE SEARĂ* (Ed. „Cartea Românească").

Drumul pe care poezia d-lui George Gregorian l-a străbătut dealungul carierii d-sale poetice, relevează un capriciu de manieră — nu primul şi nici ultimul, desigur, în lirica noastră, ca şi în cea universală. Dar un capriciu, care, nu putem afirma că poate fi considerat drept element evolutiv şi, cu atât mai puţin, promovator al poeziei acestui talentat scriitor. Să ne lămurim:

Primul volum de *Poezii* (1921) al d-lui George Gregorian, ne prezenta un poet de concepţie, pe linia P. Cerna, D. Nanu şi Traian Demetrescu, chiar. Dânsul filosofa, reflectând asupra omului integrat în cosmos; indica, astfel descendenţa din primii doi, iar partea finală, de poantă, a multor piese din volum, de cel de pe urmă. Cu toate acestea, cele aproape şasezeci de poezii, aduceau vigurozitatea unui talent în plină ascensiune. Filosofia versificată şi retorismul, uneori, supărător, erau recompensate printr'o discreţie de atitudine ce cuprindea în sine religiozitatea şi alte sentimente similare, aferente.

Cu *La Poarta din Urmă*, poezia d-lui George Gregorian s'a contagiat de arghezianism și vigurozitatea dinainte pierzând discreția inhibitivă, care, până aici, îi servea de o contrapondere, armonizând-o, prin libertățile de „expresie tare", s'a apropiat mult de prozaism, uneori, dând în expresia fadă a canțonetei și a notației, fără suflu artistic.

Dela *Jertfă* și *Pe Golgota*, d-l George Gregorian ajunge la aforismele banale din *O zi ca alta:*

Nevasta mea în întregime,
Același vis și înger și poveste,
Din șirul nesfârșitelor neveste.

sau

Da'n rezumat, privind regește,
— Că suntem turmă pe coline,
Ori licărim în greul clește —
Sub laba ce ne urechește,
Trăim pentru puțin nimic.

(In rezumat)

Trecând peste *Săracă Țară Bogată*, despre care volum nu am parvenit a scrie, din neglijența editurii, *Lumini de Seară* continuă, în foarte mare măsură, cele inaugurate în *La Poarta din Urmă*, prin care neatenția poetului față de arta sa, culminează prin abondență de asonanțe și lipsă de punctuație.

In vieață mă simt, stând închis
Departe, în mine.

Ne e rușine să scoatem în evidență păcatul acestor versuri. Cititorul îl va afla singur, ca și punctuația defectuoasă din înșiruirea acestor nouă versuri, ce spun atât de puțin, dar cărora le regretăm unele imagini:

Eu noaptea, pe-alături de somnul sărac,
Din ulița dusă în liniște brună
Iau druml spre lună
Că luna mi-e casă pe muchea de veac.
Și'n fiece noapte ce-și pune gătele
Suit în al lunei cerdac
Cu mâinele umblu prin stele.

(Bătrânului licurici)

Imaginile sunt și rămân încă unele din calitățile de căpetenie, pe care d-l George Gregorian le posedă și, mai mult, în care pare a fi evoluat.

Cu observațiile de până aici, nu voim să negăm talentul

atât de evident al d-lui Gregorian. Am marcat numai câteva lacune de care poetul ar fi putut fi scutit, acordând o atenție mai mare artei sale. Tocmai acest indiferentism, față de realele și netăgăduitele sale calități lirice, îi pot constitui o mustrare, cu atât mai mult, cu cât, d-sa abordând poezia socială, în care apare minor, a putut, totuși, să ne mai ofere vreo câteva poezii lăudabile, ca: *Eu cu vecinul, Plecat, Amurg, Clopotele'n seară* și mai ales, profundele și minunatele rezonanțe din *Minunile*, pe care regretăm că nu le putem reproduce, aici, în întregime sau în parte, cel puțin.

AL. ANTEMIREANU: *DIN VREMEA LUI CAPITAN COSTACHE.* (Ed. „Universul").

Prin publicarea romanului istoric al lui Alexandru Antemireanu, *Din Vremea lui Căpitan Costache*, d-na Apriliana Medianu a făcut o faptă bună, de o netăgăduită importanță față de literatura noastră. Faptul apare într'o deplină legitimare, dacă-l raportăm la această harnică și distinsă mânuitoare a condeiului, gândindu-ne că d-sa este îndeaproape înrudită cu autorul romanului de care încercăm să ne ocupăm și, în același timp, fiind cunoscută ca un spirit prob și ascuțit, din dovezile pe care ni le-a prelejuit în trecut.

„A căzut vertical în uitare!" — spunea d-l N. Davidescu, despre Alexandru Antemireanu. „A fost un împins în uitare", spune d-na Apriliana Medianu despre același scriitor. Intr'adevăr, posteritatea a fost foarte vitregă cu acest pretimpuriu dispărut, a cărui precocitate de talent și temeinică pregătire mergeau în plină ascensiune pe calea trasată de spiritul eminescian.

Despre cum și ceea ce a fost omul și despre ceea ce a rămas și presupune opera lui Alexandru Antemireanu, editoarea romanului *Din Vremea lui Căpitan Costache* publică, în fruntea volumului, un prețios, documentat și sintetic studiu de aproape douăzeci de pagini. Faptele și aprecierile sunt atât de bine și suculent expuse de către d-na Apriliana Medianu, încât a încerca o reeditare a spuselor d-sale ar însemna o diminuare a celor scrise acolo și o lipsă de reverență față de cititor, tocmai din partea noastră, care, aici, nu îndeplinim decât un simplu oficiu de secretar informator față de public. In această ipostază, ceea ce ne rămâne de făcut, este tocmai invitația cititorului de a lua contact direct cu largul și cuprinzătorul cuvânt de deschidere, pe care autoarea ar fi făcut bine să-l publice și în extras sau în vreo revistă răspândită. Felul cum d-sa reușește, pe bună dreptate, să-l reactualizeze pe neferi-

citul scriitor în conștiința posterității, legitimează întru totul această propunere.

Referindu-ne la acest fruct copt și aromat care este romanul *Din Vremea Căpitanului Costache*, ce-am putea arăta decât surprinderea față de maturitatea și documentarea unui condeiu, în plin talent și efervescență a numai 21 de ani. Spiritul criticist, obiectivitatea, puterea de plasticizare și transpunere în timp și spațiu, făurirea și conturarea unor locuri și oameni, care au fost cu o jumătate de veac înaintea autorului, sunt primele însușiri care se degaje din lectura acestui minunat și interesant roman istoric, cel dintâi, în acest fel, în literatura românească.

O editare a operelor complete ale lui Alexandru Antemireanu ar fi cel mai mare elogiu adus celui dispărut și un serviciu literelor noastre. Pentru începutul acesta, deocamdată, n'avem decât cuvinte de laudă și mulțumire față de d-na Apriliana Medianu și de Editura „Universul".

AL LASCAROV-MOLDOVANU: *TĂTUNU*, (Ed. „Cugetarea").

Imprejurările au făcut ca rândurile de față să fie primele pe care le scriem despre d-l Al. Lascarov-Moldovanu. Faptul nu însemnează că, până în prezent, am fost străini de opera d-sale. Autor a foarte numeroase volume de nuvele și romane, originale și traduceri, d-l Al. Lascarov-Moldovanu n'a încetat o clipă să fie, în același timp, și unul dintre cei mai de seamă vulgarizatori ai credinței creștinești. Cele patru volume din *Viețile Sfinților*, sunt unice și excelează, în acest sens, în literatura noastră. Chiar pe tărâmul pur literar, beletristic, ideea creștină a subsistat și nu arare d-sa a reușit să ne redea vieața artisticește atât în nuvelă cât și în roman.

De data aceasta, ne oferă un nou roman, *Tătunu*, continuând linia celorlalte: *Biserica Năruită*, *Intoarcerea lui Andrei Pătrașcu* și *Mamina*, față de acesta de pe urmă, fiind chiar un pandant și o completare.

Tătunu, eroul principal al romanului, este prototipul părintelui de familie model. Avocat, într'un orășel din provincie, este o pildă de corectitudine profesională și de cinste; ca soț și tată, de asemenea, un tovarăș ideal și un îndrumător admirabil. Aceste calități le-a avut sădite în suflet de mic copil și mulțumită lor și inteligenței lui, a putut ajunge prin propriile-i mijloace, dintr'un simplu fiu de săteni săraci, la această vieață onorabilă. Luptele cu vieața, cu mediul și cu sine însuși, sunt uneori magistral redate de către autor. Alăturea de unele pagini oarecum diluate — să nu uităm că d-l Al. Lascarov-Moldovanu și-a propus și un subiect greu—găsim pasagii de o profundă duioșie și sondare su-

fletească. Analizele sufleteşti, mai ales, acolo unde eroul se priveşte el însuşi retrospectiv, sunt demne de toată atenţia, raportând scopul la rezultatele urmărite de autor.

Cu o valoare mai mult didactică decât estetică, *Tătunul* este o carte onestă, onorabil scrisă, fără căutări şi exageraţii senzaţionale, integrând în sine modelul familiei creştineşti, pe care am dori-o astăzi cât mai mult întruchipată.

I. A. BASSARABESCU şi V. V. HANEŞ: *ANTOLOGIA SCRIITORILOR ROMANI* (Ed. „Naţionala Ciornei").

Problema antologiilor a rămas, până în prezent, în literatura noastră, o chestiune destul de dificilă. Pe lângă o serioasă pregătire, o promptă informaţie se mai cere şi un simţ special, un fler adecvat, cum se zice îndeobşte.

Antologii de poezii s'au mai înmănuchiat, între timp, dintre care ne place să socotim drept cele mai bune pe cele două volume ale d-lor I. Pillat şi Perpessicius. Antologi de proză însă, nu avem de loc şi greutatea apare cu atât mai mare, cu cât, în acest domeniu, nu avem niciun început.

Iată că mult apreciatul şi cunoscutul scriitor I. A. Bassarabescu, dimpreună cu emeritul profesor V. V. Haneş, au întreprins temerara muncă şi realizare a unei antologii, care să cuprindă şi versuri şi proză, dela cele mai timide începuturi ale scrisului românesc, până în zilele noastre. Faptul apare cu atât mai lăudabil, cu cât, alăturea de piesele antologate şi autorii lor, d-nii Bassarabescu şi Haneş prezintă şi câte o notiţă bibliografică. Şi mai mult: d-niile lor au ales bucăţile cele mai caracteristice — cu excepţia lui Duiliu Zamfirescu, Al. Macedonski şi Iuliu Cezar Săvescu.

Până în prezent, avem sub ochi două volume de cca. 400 pagini fiecare. Ni se promite, în prefaţă, şi un al treilea volum, care să cuprindă şi scriitorii de azi. Il aşteptăm, pentru ca şi acesta să fie de acelaşi real serviciu, în deosebi, tineretului studios.

IORGU IORDAN: *GRAMATICA LIMBII ROMANE* (Ed. „Cartea Românească").

In calitatea de recenzent sau cronicar, sau de secretar informativ al publicului cititor, în care ne învrednicim de vreo zece ani de zile, nu arareori am încercat profunde îndurerări şi surprinderi faţă de foarte numeroasele şi chiar enormele greşeli de ortografie, punctuaţie şi sintaxă ale scriitorilor noştri. Repetăm,

mai ales, profunde îndurerări, pentrucă unii dintre aceştia trădează de multe ori un autentic talent de poet sau prozator.

Fireşte, a scrie corect într'o limbă, însemnează a poseda, mai presus de toate, bunul simţ, şi o cunoaştere strict logică a noţiunilor pe care le concretizezi prin cuvinte. Cu toate acestea, însă, nu însemnează să ignorezi cu totul gramatica acelei limbi, dela care poţi învăţa tot aşa de bine ca şi un chimist sau fizician, dintr'un tratat de matematici.

Sub raportul ortografiei, la *Academia Română*, pare că, acum câţiva ani, s'a abătut un „siroco cerebral", cum spunea un tânăr istoric. Sunt atâtea inatvertenţe şi contradicţii în ultimul îndreptar academic, că nu mai poţi avea nicio încredere de îndrumare.

In legătură cu acest fapt, şi gramaticele nu sunt mai presus.

Solicitat de d-l I. Simionescu, din partea editurii „Cartea Românească", d-l Iorgu Iordan, profesor la Universitatea din Iaşi, a dat la lumină o *Gramatică* a *Limbii Române*, care păşeşte pe drumul cel bun, meritând, astfel, toată atenţia.

Nu putem, de sigur, să comentăm o asemenea lucrare, în cadrul redus al unei recenzii; nici, chiar, să reproducem tabla de materii, care la astfel de lucrări este aproape stereotipă şi, deci, nu ar spune prea mult. Din lectura făcută însă celor douăsute cinzeci de pagini, putem afirma că această serioasă lucrare vine să umple un mare gol în linguistica noastră; că ea trebue să fie o unealtă de totdeauna, nu numai şcolarilor, dar oricărui om de bun simţ, care urmăreşte să scrie corect, în limba românească.

MARIN POPESCU-SPINENI: *GEOGRAFUL MACEDONEAN IOAN CIULLI* („Tipografiile Române-Unite").

Tânărul şi harnicul geograf şi istoriograf M. Popescu-Spineni, ne-a dat prilejul să mai pomenim de numele d-sale în mai multe rânduri. Iscoditor priceput al trecutului, nu numai în cele două domenii, geografic şi istoric, dar chiar statistic-documentar, d-sa ne-a prezentat preţioase contribuţii la istoricul învăţământului superior dela noi.

De data aceasta, ne oferă o scurtă, dar substanţială monografie asupra vieţii şi operei regretatului şi puţin cunoscutului geograf macedonean Ioan Ciulli. Autorul monografiei de faţă, după ce ne prezintă pe scurt etapele principale ale vieţii acestui strălucit exemplar român, care a ilustrat atât de lăudabil sentimentele sale patriotice, alături cu o activitate de geograf, istoric şi etnograf, d-l M. Popescu-Spineni ne introduce, în lucrarea de seamă a lui Ioan Ciulli: *Geografia Imperiului Otoman,*

plimbându-ne prin toate regiunile de sub protectoratul turcesc, pe timpul când această operă a fost scrisă (1902).

Alături de descrieri și nume proprii, întâlnim și observații și sugestii remarcabile.

Credem că d-l M. Popescu-Spineni, care este în posesia manuscriselor celui dispărut, va da cândva la iveală această operă, care palpită de românism.

(Ed. „Universul").

DAN PATRAȘINCU: *MONSTRUL* (Ed. „Naționala-Ciornei").

Despre d-l Dan Petrașincu am mai avut prilejul să scriem cu doi ani în urmă (apariția *Sângelui)*, altundeva *(Convorbiri Literare*, Iunie-August 1935). Afară de câteva mici scăderi, inerente debutului și lipsei de experiență — autorul abia depășise douăzeci de ani — găseam la acest tânăr scriitor calități incontestabile, de autentic romancier. Epicul, analiza psihologică și, mai ales această sondare în sub și inconștient, familiare la Dostoiewski și Striendberg, destul de temerare și duse în bună parte la bun sfârșit, potrivit subiectului pe care d-l Dan Petrașincu și-l propunea să-l trateze.

In cronica noastră de acum doi ani și jumătate, concludeam, deci că autorul *Sângelui* are talent și îl îndemnam să continue. Cu aceasta nu voim să ne arogăm meritul de a-l fi determinat să mai scrie; d-sa s'a bucurat, în genere, de o bună critică, în același sens, și cu volumul de nuvele *Omul Gol*, în care avea eroi înrudiți cu cei din cartea precedentă și, deci, o atmosferă de aceeași manieră.

Cu romanul de față, *Monstrul*, personalitatea scriitoricească a d-lui Dan Petrașincu prinde să se contureze și mai bine, în sensul unei individualizări, prin preferințele subiectelor tratate, care în literatura românească, până la d-sa, a păstrat un teren aproape inedit (cu excepția lui Gib Mihăescu) și care, de curând, a mai fost abordat — cu o doză mult mai intensă de intelectualism — de către d-l Ion Biberi *(Oameni în Ceață)*.

După d-nii Cezar Petrescu și G. M. Vlădescu, d-l Dan Petrașincu este al treilea care în cursul acestui an publică numai primul volum dintr'un roman ce urmează să aibă mai mari proporții (două sau trei volume).

Ca și despre romanele d-lor Cezar Petrescu *(1907)* și G. M. Vlădescu *(Gol)* și despre romanul d-lui Dan Petrașinuc *(Monstrul)*, nu ne vom angaja să ne spunem ultimele păreri, câtăvreme nu avem în față opera întreagă, privirea de ansamblu, deci. Din cele 442 de pagini parcurse prin lectura primului volum, putem afirma că d-sa se găsește pe aceeași linie caracte-

ristică prozei sale, că stilul, ca şi închegarea epică şi reliefarea personagiilor, au un suflu de vieaţă, prins din străfundări sufleteşti, la care numai Gib Mihăescu (în *Donna Albă)* a putut ajunge la noi şi pe a cărui linie d-l Petroşincu se află. Părţile negative, apar deocamdată sporadic: incompleta motivare a mamei lui Emil şi, oarecum, incongruenţa spirituală a bătrânului şi necinstitului avocat, fostul prieten al lui Dinescu, credem că se vor remedia.

Dar, să aşteptăm urmarea...

CONSTANTIN-STELIAN

REVISTE

Familia, III 9.

In numărul de faţă, d-l Ioan Georgescu încheie interesantul său studiu despre *Eminescu Gazetar*, cu necroloagele care au fost publicate în ziarele ardelene, prilejuite de moartea genialului poet. Un substanţial şi informat articol semnează d-l I. Biberi, despre Nicolae Vaschide, după cum o schiţă sculentă, d-l Paul Constant.

In schimb, poezia excelează prin inexpresivitate, cu slabele sonete semnate Leonard Divarius. Amintim numele d-lor M. Chirnoagă şi I. Didilescu, care şi în numărul de faţă trebue să reţină.

La cronici, d-nii Octav Suluţiu, Al. Olteanu, Ion Samarineanu. aduc contribuţii interesante, ca întotdeauna.

Pagini Literare, IV. 10—11.

Numărul acesta se deschide cu un articol al d-lui Grigore Popa, ţesut pe marginea ultimei cărţi a d-lui Lucian Blaga „Despre Metaforă şi Cultură". Rândurile semnate de tânărul scriitor şi profesor, ne încredinţează şi de astă dată că d-sa este unul din puţinii cunoscători şi interpreţi ai autorului *Poemelor Luminii.*

Poezie originală semnează d-l Teodor Murăşanu, directorul revistei, vibrând profund şi sonor în acordurile automnale ale poemei: *Auzi cum sună codrul!...*

Preţioase traduceri semnează d-nii: E. Gulian (din Poe), Şt. Baciu (din I. Goll), Constantin-Stelian (din Baudelaire) şi D. I. Sârbu (Vigny).

Proză critică şi beletristică, d-nii: Ionel Neamtzu, V. Beneş, alăturea de apreciabilele recenzii şi note ale d-lui Romulus Demetrescu.

Buletinul Cărții Româneşti, IX. 11.

Este o prezentare bibliografică lunară, care apare totdeauna binevenit şi util, mulțumită numai sârguinței harnicului literat şi povestitor Nicolae Pora.

Am dori o publicație asemănătoare cât mai completă şi lucrul ar fi realizabil, dacă editurile ar pune mână dela mână, să o susțină. Chiar aşa cum este, totuşi, pentru noi, presupune o utilitate incontestabilă.

Vlăstarul, XIV. 3—4.

Sub acest nume se prezintă revista literară a elevilor liceului „Spiru Haret" din Bucureşti. Mergând pe al patrusprezecelea an de existență, această publicație apare din ce în ce mai interesantă, pe cât este de simpatică şi vioaie, atât sub raportul tehnic, cât şi sub cel redacțional.

Ea este un exemplu pe care l-am dori imitat de toți elevii şcolilor noastre secundare, care, în mare majoritate, sunt absorbiți într'un chip aproape patologic de sport, în dauna consolidării spirituale.

Din numărul de față, amintim „Cuvântul fostului comitet redacțional", din anul precedent, care-şi înseamnă modest contribuția adusă de tinerele „vlăstare" *Vlăstarului* care nu îmbătrâneşte şi, totuşi, dă roade de reală maturitate, uneori.

Interesante „Contribuții la studiul limbii primelor cărți româneşti", semnează tânărul Victor Popescu.

O sugestivă poezie întâlnim în versurile semnate A. Luli, pe care le reproducem în întregime:

Pic, pic, pic,
Din nimic,
Dumnezeu, supărat,
Lumea noastră-a'ntunecat,
Şi-a plouat...

Iar copacii,
Frunzele şi-au scuturat,
Şi gândacii,
S'au culcat.

Uite-o floare a greşit,
Lunile la calendar,
Şi-a'nflorit,
Intr'o seară de Brumar.
. . . .

Pic, pic, pic,
Plouă mic!

(Brumar)

Găsim aici, alături de sugestie, o delicateţă şi discreţie poetică, peste care nu se poate trece cu vederea.

Versuri corecte mai semnează şi elevii Tr. Lalescu şi Samuel A.

In sfârşit, nu se poate trece cu vederea peste critica literară, care este susţinută cu o maturitate de condeiu, de îndemânare, pricepere şi informaţie promptă, de către elevul Dinu Pillat, care în *Puncte de reper în romanul românesc*, prezintă un sintetic şi suculent tablou al romanului nostru contimporan, reliefând opere şi autori sub aspectul evolutiv şi al valorii în sine.

Cronici (teatrală, ştiinţifică etc.), destul de interesante şi bine susţinute.

Cronicar

Straja Neamului (I. 7.).

Liga Culturală, sub stăpânirea şi impulsul dinamismului d-lui Nicolae Iorga, pusă în faţa realităţilor noastre sociale, a pornit pe drumul sănătos al realizărilor curat româneşti. Secţiile alcătuitoare ale Ligii se întrec în aceste realizări. Şi aceste înfăptuiri sunt cu atât mai îmbucurătoare, cu cât ele se înfig acolo unde se simte nevoie. Revista Secţiei basarabene, „Straja Neamului", merită toată atenţia. Numărul de faţă este închinat Marelui Voievod Mihai şi amintirii lui Mihai Viteazul. Articole calde, de convingeri, semnează Pr. prof. Gr. Zaharescu (Conducerea vârstei), A. Cotruş, Volbură Poiană Năsturaş etc.

Reţinem articolul „Mihai Viteazul întruchipează unitatea naţională a tuturor Românilor", al tânărului profesor de istorie, Ciulcu Alexandru, care pune marea figură istorică în adevărata lumină de apărător al credinţei noastre străbune şi al neamului.

Volbură Poiană Năsturaş ne opreşte pe toţi asupra versurilor sale din poezia „Nesărutatele". Se vede că i-a plăcut mult Coşbuc.

Intr'un colţ de ţară, în care limba românească se aude aşa de rar şi stricată, *Straja Neamului*, scrisă cu mult suflet, nu poate fi decât salutată cu tot entuziasmul nostru.

Iconar (III. 2. 1937).

Revista „Iconar" este una din vânjoasele manifestări ale acestui energic tineret. Spirit clar, suflet mare de român, inimă aprinsă de creştin adevărat, iată ce ne prezintă revista. In articolul: „Societatea pentru cultură, inima Bucovinei", d-l profesor

Liviu Rusu, după ce face un scurt istoric al societății, și-i arată rostul în conducerea sufletului românesc din acele părți, ne prezintă pe marele Ierarh, I. P. S. S. Mitropolitul Visarion, care, ca demn urmaș al marelui Silvestru, se impune drept conducător al vieții bucovinene din toate punctele de vedere.

Prin curajul creștinesc, întru cele de folos sufletului, I. P. S. S. Mitropolitul Visarion a înțeles să vină și în ajutorul Societății pentru Cultură, sub al cărei semn, ca și în trecut, se vor întâmpla lucruri mari românești.

In rest, prin articole și studii de o profunziune ce impune, revista se ocupă de fapte și persoane locale. Remarcăm cu entuziasm, paginile închinate cronicilor: scurt, concis, într'o condensare cum nu o poate face fiecine, ni se prezintă cărți și reviste, sub forma unei nu se poate mai bună orientare.

Gândirea. (XVI. 8 și 9).

In numărul de față, ne-am oprit cu sete asupra studiului: *Ortodoxie și clasicism,* de Nichifor Crainic. Ca un răspuns edificator la adresa lucrării d-lui N. I. Herescu: „Pentru clasicism", puternicul spirit al d-lui Crainic, lămurește pentru totdeauna problema legăturii dintre clasicism și ortodoxism. Mai mult: pe lângă că rămâne un capitol de lumină, fără cunoașterea căruia un om nu se poate socoti cu pretenții de pregătire cărturărească, acest studiu proiectează adevăratul drum pe care trebue să meargă clasicii noștri, dacă vor să fie de folos școlii românești.

Incă odată ni se arată, în mod strălucit, cum „prin Bizanț avem acea idee romană, concretizată în istoria Statului Național, cu toate așezămintele lui. Cultura latină nu e atât latină, cât grecească; geniul a fost al Eladei, iar talentul de a-l imita al Romei. Cultura Europei este în substanța ei, fuziunea clasicismului cu creștinismul. Toate dogmele ecumenice, Bizanțul ortodox le-a formulat între veacurile IV și VIII, cu împărații lui romani, cu ierarhii și teologii lui răsăriteni. El, cel dintâiu a asimilat pe Platon în speculația mistică, generalizată apoi în apus. El, cel dintâiu a încorporat antichitatea în subordinea credinței. El cel dintâiu, a asimilat pe Aristotel în cugetarea dogmatică. Făuritorul deci al asimilării antice în creștinism, este Bizanțul".

Studiul se cere recetit.

In istoria noastră culturală, în programele analitice precum și în însăși pregătirea dascălilor noștri, se remarcă curentul latinității prin tendința de a ne depărta de legăturile și începuturile vieții noastre spirituale, adică, de aceea ce înseamnă și cuprinde pentru noi Bizanțul.

Studiul de față limpezește și convinge: „de Bizanțul ortodox ne leagă organic marea tradiție spirituală a neamului nostru".

*

Cu același conținut bogat, ne reține și studiul: „Naționalismul sub aspect moral", al d-lui D. Stăniloae.

D-l D. Stăniloae, printr'o logică și pătrundere ce prinde adevărata legătură a lucrurilor, credem că limpezește problema legăturii dintre naționalism și ortodoxie, care a dat atât de mult de lucru impunătoarelor spirite ale scrisului românesc, cum sunt: Nae Ionescu, Dragoș Protopopescu și Radu Dragnea.

Departe de a ne duce prin speculațiuni de ordin filosofic, autorul articolului de față, ne pune pe adevăratul drum al înțelegerii acestei probleme. Neamurile, națiile, sunt orânduiri ale lui Dumnezeu, care „conservă lumea împotriva puterilor distrugătoare ale răului". Ortodoxia nu scoate pe om din aceste orânduiri. Din contră; ea ajută omului și-l mântuie după felul și modul său de a lucra în aceste orânduiri.

„Ortodoxia cea universală acopere întreg pe fiecare neam care-i aderă". Așa dar, a fi un bun naționalist, este să fii și un bun creștin. Ce îndrumare sănătoasă ar găsi în acest studiu atâția educatori, care se vaită de lipsă de cărți și de directive.

Revista generală a învățământului. (XXV. 7—8)

Oridecâteori avem prilejul, ne oprim cu entuziasm asupra acestei reviste, plină de căldură pentru iubitorii de copii. Această revistă ar trebui să fie călăuza școlii noastre.

Iată că numărul de față, printre atâtea și atâtea sfaturi, păreri și îndrumări, ne reține atenția asupra următoarelor subiecte de o importanță cât mai apropiată:

1. „Profesorii sau metodele sunt de vină"? de d-l prof. M. Mihăileanu.

Autorul, din proprie experiență, ține să ne arate cât de subiectivă este aprecierea asupra răspunsurilor date de elevi.

Câți elevi nu-și pierd cumpătul din cauza timidității și sunt astfel notați rău, dacă profesorul nu-i pune pe drumul cel adevărat.

Adesea, rezultatul dezastruos al bacalaureatului, arată autorul, e datorit faptului că profesorul nu înțelege starea sufletească a elevilor, sau din proprie voință caută să le dea „texte încâlcite" de tradus, ca astfel să le vadă puterea de pregătire.

Autorul pune o problemă, care nu se va soluționa decât numai prin iubirea adevăratului pedagog față de copii, iubire însă luminată de o pregătire și înțelegere superioară.

Prin articolul „*Educația sexuală a tineretului școlar*", d-l prof. Constantin-Stelian deschide o altă problemă pusă mereu în școală.

Dealtfel, în privința aceasta, sunt atâtea păreri, încât un educator nu știe ce să mai creadă.

D-l Constantin-Stelian, el însuși om de adâncită carte și un cercetător neobosit și pe tărâmul educativ, din multele sale constatări, credem că vine cu soluția cea mai sănătoasă și anume aceea, de a „nu pomeni de frânghie în casa spânzuratului". In acest sens, având în vedere că „idealul către care tinde educația sexuală este de a păstra castitatea elevului până la dezvoltarea completă a întregului său organism, elevii trebue să fie îndrumați la o atrăgătoare și continuă activitate, care să le dea satisfacții sulima". Cu alte cuvinte, noțiunile de profilaxie antivenerică nu fletești, instinctul sexual putându-se astfel potoli și chiar sublinia". Cu alte cuvinte, noțiunile de profilaxie antivenerică nu trebuesc date cu demonstrațiuni și planșe, etc., ci ele să fie înglobate într'o serie de prelegeri consacrate igienei corpului și profilaxiei boalelor contagioase în general. Nu trebue, deci, oprită atenția elevilor asupra diferitelor lucruri, care mai rău le face, decât bine. Ce rol delicat are aici medicul școlii, în legătură cu dirigintele de clasă.

Mă gândesc la acei devotați diriginți de clasă dela liceele militare, care știu să creeze în clasa lor acea atmosferă de frumos, de înălțare sufletească, acea ambianță sănătoasă, încât merită toată lauda. Ce operă de zidire sufletească săvârșesc ei. Fie și așa, prin îndemnul de a răsfoi mereu *Revista generală a Invățământului*, să le aduc omagiu e ce-l merită din plin.

N. VLADULESCU

BIBLIOGRAFIE

Editura „Cartea Românească

Iorgu Iordan: *Gramatica Limbii Române.*
Ionel Teodoreanu: *Secretul Anei Florentin*
C. Manolache: *Catrinel.*
M. Sadoveanu: *Valea Frumoasei*
Panait Istrati: *Domnița din Snagov*

Editura „Cugetarea"

Cezar Petrescu: *1907.*
S. Mehedinți: *Invățătorul în Straja Țării.*
L. Predescu: *Barbu Delavrancea.*
Dragoș Protopopescu: *Tigrii.*
Alfred Leroy: *Doamna de Pompadour.*
I. Smiles: *Fii om de caracter.*
Alice Gabrielescu: *Lumina care nu se stinge.*
Gabriel Drăgan: *Trofee de aur.*
I. Mihălcescu și E. Vasilescu: *Apărarea Credinței.*
V. Militaru: *Curcubee peste Veac.*

Editura Alcalay

H. Lamb: *Ghinghis-Han.*
G. M. Delayen: *Cleopatra.*

Editura „Națională Ciornei"

Dan Petrașincu: *Monstrul.*
I. A. Bassarabescu și V. V. Haneș: *Antologia scriitorilor români.*

ERATĂ

Dintr'o eroare grafică, articolul *Frà Girolamo Savonarola* a apărut cu semnătura *N. Vlădescu*, în loc de *N. Vlădulescu*.

TABLA DE MATERII

A REVISTEI „ATHENAEUM“ PE ANUL III (1937)

ARTICOLE, STUDII, ESEURI

IDEI, FAPTE, OAMENI

RECENZII

CĂRŢI

REVISTE

ATHENÆUM

III. 3—4 Iulie-Decemvrie 1937

SUMAR:

PROBLEME DE ÎNVĂŢĂMÂNT

IDEI, FAPTE, OAMENI

RECENZII

CARŢI

REVISTE

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA CENTRALĂ. — BUCUREŞTI — 1937

C. 78.199